

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**PŘEDSTAVY A REALITA
SAMOSTATNÉHO BYDLENÍ OSOB
ODCHÁZEJÍCÍCH Z DĚTSKÉHO DOMOVA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Petra Elisová, DiS.

Sociální politika a sociální práce, obor Sociální práce

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

Plzeň, 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 28. 3. 2013

.....
Petra Elisová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Doc. PaedDr. Marie Kocurové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce a za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi zodpovídali mé otázky při zpracovávání výzkumné části diplomové práce.

.....
Petra Elisová

OBSAH

Přehled zkratk	8
Úvod	9
1 Systém ústavní výchovy v České republice	11
1.1 Právní dokumenty, z nichž ústavní výchova vychází	11
1.2 Zařízení ústavní výchovy	13
2 Rodina a dítě	15
2.1 Povinnosti rodičů vůči dítěti a dohled nad jejich plněním	15
2.2 Důvody odebrání dítěte z rodiny	17
2.3 Charakteristika rodin dětí v ústavní výchově	19
3 Zhodnocení péče o děti v ústavní výchově	22
3.1 Potřebnost ústavní výchovy	22
3.2 Zhodnocení systému péče o děti v ústavní výchově	23
3.2.1 Nedostatky systému na úrovni státu a úřadů	23
3.2.2 Nedostatky systému na úrovni ústavního zařízení	25
3.2.3 Nedostatky systému na úrovni rozvoje dětí	28
3.2.4 Nedostatky na úrovni přípravy na samostatný život	28
3.2.5 Klady systému ústavní výchovy	31
4 Dopady ústavní výchovy na dítě	32
4.1 Společné charakteristiky osob odcházejících z ústavní výchovy	32
4.2 Situace po odchodu z ústavní výchovy	34
5 Aktéři zapojení do řešení problematiky odchodu osob z dětského domova	39
5.1 Státní subjekty	39
5.2 Ostatní subjekty	42
5.3 Některé projekty zaměřené na osoby odcházející z ústavní výchovy	44
6 Bydlení	46
6.1 Bydlení v České republice	46
6.2 Možnosti bydlení po odchodu z ústavní výchovy	51
7 Výzkumná část	55
7.1 Metodologie výzkumu	55
7.1.1 Cíl výzkumu a operacionalizace	55
7.1.2 Metoda a strategie výzkumu	56

7.1.3	Techniky sběru dat a výzkumný vzorek	57
7.2	Analýza získaných dat	60
7.2.1	Dotazník pro dětský domov	60
7.2.2	Rozhovor s vedoucí domu na půl cesty	61
7.2.3	Rozhovor s vedoucím Domu sv. Františka	63
7.2.4	Rozhovor s uživatelem služeb domu na půl cesty	65
7.2.5	Rozhovor s uživatelem služeb Domu sv. Františka 2	66
7.2.6	Analýza dokumentů	66
7.3	Interpretace dat	70
7.3.1	Jsou představy osob o samostatném životě realistické?.....	70
7.3.2	Jaká byla situace v oblasti bydlení po odchodu z dětského domova? .	72
7.3.3	Jak jsou mladí lidé na samostatný život připraveni?.....	73
7.3.4	Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?	79
	Závěr	80
	Resumé	82
	Literatura.....	83
	Seznam příloh	I
8	Přílohy	II
	Úplný přepis rozhovoru s vedoucí domu na půl cesty.....	II
	Úplný přepis rozhovoru s vedoucím Domu sv. Františka	VIII
	Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb domu na půl cesty.....	XVI
	Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb Domu sv. Františka 1	XVII
	Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb Domu sv. Františka 2	XVIII
	Dotazník pro dětský domov	XVIII

PŘEHLED ZKRATEK

DD	Dětský domov
DPC	Dům na půl cesty
DSF	Domov sv. Františka
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

ÚVOD

Téma diplomové práce „Představy a realita samostatného bydlení osob odcházejících z dětského domova“ jsem si vybrala proto, že problematika ústavní výchovy a jejích následků mě zajímá. V posledních letech se velice kriticky mluví o následcích pobytu v dětském domově, proto jsem chtěla zjistit, jak na tom mladí lidé na prahu samostatného života jsou.

Pokud je dítěti nařízena ústavní výchova, s největší pravděpodobností to znamená, že se dítě v rodině setkala s nedostatky, které bránily jeho příznivému vývoji. Soud proto uznal za vhodné, aby dítě vyrůstalo mimo rodinu. Mladý člověk tedy neměl harmonické dětství v rodině a ústavní výchova v něm, jak je dokázáno z mnoha studií (například Bittner a kol. *Děti z ústavů!*), mohla zanechat další následky, se kterými se bude muset sám vyrovnat.

Již na bakalářském studiu jsem absolvovala dvouměsíční praxi v Domě na půl cesty v Plzni, který je především určen pro osoby, které prošly ústavní výchovou a nyní nemají kam jít a potřebují pomoci. Zde jsem mohla zjistit, jak na tom někteří mladí lidé jsou a s čím mají největší problém.

Také mě k volbě tématu motivovala možnost zjistit, jak mladí lidé, stejně staří jako já, jsou schopní se vypořádat s nároky samostatného života. Když se nad tím zamyslím, nevím, jak bych byla konkrétně já schopná se bez pomoci své rodiny a okolí sama o sebe postarat teď, natož v osmnácti.

Přímo téma bydlení jsem si vybrala, protože si myslím, že bydlení by pro každého člověka mělo být základem a každý by se měl snažit, aby uspokojil potřebu bydlení.

Během psaní diplomové práce byla přijata novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V práci je novela zmíněna pouze okrajově, protože se domnívám, že vzhledem k tomu, že mladí lidé vyrostli v systému, který upravoval zákon v platném znění před rokem 2013, je nutné popsat systém, který působil na mladé lidi v době, kdy sami vyrůstali v ústavní výchově. Změn v systému i zákoně jsem si vědoma, ale považovala jsem za vhodné pro posouzení celkové situace zhodnotit systém, který upravoval zákon před novelizací.

V teoretické části práce se věnuji nejprve popisu systému ústavní výchovy, jaké právní normy ho ovlivňují, jaké děti a z jakých rodin se dostávají do ústavní výchovy, vyjmenovávám výhody i nevýhody systému a jaké následky pro mladé lidi ústavní

výchova může mít. Poté popisují jednotlivé aktéry zapojené do dané problematiky stejně jako systém bydlení v naší zemi a možnosti bydlení po odchodu z ústavní výchovy.

V praktické části bych chtěla pomocí kvalitativního výzkumu zjistit, jak na tom ve skutečnosti mladí lidé v oblasti bydlení jsou, s čím mají největší problémy a co ovlivňuje jejich možnou integraci do společnosti.

Při psaní práce budu využívat literaturu, která je uvedena na konci práce. Jedná se například o tyto zdroje: Gottwaldová a kol. - Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života a Lux a kol. - Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením.

1 SYSTÉM ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE

V této kapitole bude vysvětleno, jak funguje systém ústavní výchovy v České republice. Přímou prací bude věnovat tomu, jaká zařízení se starají o jaké děti a za jakých podmínek děti mezi jednotlivými zařízeními přecházejí. Také budou zmíněna práva a povinnosti zařízení, která se o děti starají. Přitom bude autorka vycházet z legislativy, která byla platná před rokem 2013. Autorka si je vědoma změn, které v systému nastaly, krátce se o nich zmíní, ale vzhledem k tomu, že osoby, které nyní odcházejí z ústavní výchovy, vyrostly v systému platném před rokem 2013 a jsou jím ovlivněné, rozhodla se popsat systém před rokem 2013 z důvodu většího porozumění situaci, ve které se tito mladí lidé nacházejí.

1.1 PRÁVNÍ DOKUMENTY, Z NICHŽ ÚSTAVNÍ VÝCHOVA VYCHÁZÍ

Česká republika je vázána celou řadou mezinárodních smluv, které byly ratifikovány, a kterými se musí stát při výkonu ústavní výchovy a sociálně-právní ochrany dětí řídit. Tyto smlouvy jsou i zmíněny v některých zákonech České republiky, jakonapříklad v zákoně o ústavní a ochranné výchově. Jednou z těchto mezinárodních smluv, které Česká republika přijala, je Úmluva o právech dítěte, která v naší zemi platí od roku 1991. Podle této úmluvy musí stát například rozvíjet programy na podporu rodiny, poskytovat rodině pomoc a přijmout taková opatření, aby nedocházelo ke zneužívání, týrání a zanedbávání dětí a pokud je dítě z rodiny odebráno, tak pouze na základě soudního rozhodnutí¹. Dítě, které je svěřeno do péče náhradnímu zařízení, má právo na pravidelné hodnocení zacházení s ním a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním, a také má právo na podporu jeho vývoje a reintegrace². Dítě má rovněž právo se vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, a jeho názorům se musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku³.

---

¹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_2.pdf>.

² Tamtéž

³ Tamtéž

Další takovou smlouvou upravující práva dítěte, je Deklarace práv dítěte, podle které jsou společnost i úřady například povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez přiměřených prostředků k životu⁴. Souhrnně lze říci, že všechny tyto mezinárodní smlouvy mají chránit děti a jejich práva na příznivý vývoj.

Mezi zákony, které byly schváleny v České republice, patří například zákon číslo 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy. Podle § 1 ods. 1 tohoto zákona má každé dítě právo na výchovu a vzdělávání⁵. Dále musí být vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující jeho aktivní účast ve společnosti⁶. S dítětem musí být zacházeno v zájmu jeho plného a harmonického rozvoje s ohledem na potřeby člověka jeho věku⁷. Děti, které jsou umístěny v zařízení, mají podle stejnojmenného zákona právo například na zajištění „*plného přímého zaopatření, na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností, na respektování lidské důstojnosti, na společné umístění se svými sourozenci*“⁸. Podobné ustanovení je zakotveno i v zákoně číslo 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, kde se podle § 1 ods. 1 sociálně-právní ochranou dětí rozumí zejména „*ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny*“⁹. Dále podle tohoto zákona má dítě dle svého věku a schopností právo na formulování svého názoru a může se svobodně vyjadřovat při projednávání všech jeho záležitostí a jeho názoru musí být věnována náležitá pozornost¹⁰.

Jak je patrné z výčtu zákonů a mezinárodních smluv, je v České republice věnována pozornost tomu, aby děti žily ve vhodném a podnětném prostředí a měly příznivé

---

⁴ VALNÉ SHORMÁŽDĚNÍ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Deklarace práv dítěte* [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>>.

⁵ *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://aplikace.msmt.cz/PDF/sb048-02.pdf>>.

⁶ Tamtéž

⁷ Tamtéž

⁸ Tamtéž, §20

⁹ *Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, § 1 ods. 1* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

¹⁰ Tamtéž

podmínky pro svůj vývoj. Přestože, je v zákoně je zakotveno právo na příznivý vývoj, praxe je často odlišná. Jak bude popsáno dále, nedostatků ústavní výchovy je celá řada.

1.2 ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

V České republice není problematika ústavní a ochranné výchovy podřízena jednomu úřadu nebo ministerstvu, ale spadá do kompetence několika ministerstev. Ministerstvo zdravotnictví je odpovědné za kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let¹¹. Ústavní výchova dětí od tří let spadá do působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Podle § 2 ods. 1 zákona číslo 109/2002 Sb. jsou zařízeními ústavní výchovy diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav¹². Tato zařízení jsou zřizována za účelem zajištění náhradní výchovné péče pro děti od 3 do zpravidla 18 let, případně i nezaopatřené osoby do 26 let, pokud se připravují na budoucí povolání¹³. Zařízení mají poskytovat péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do péče¹⁴.

Nyní se práce bude krátce věnovat popisu jednotlivých zařízení ústavní výchovy a jejich cílům.

Účelem diagnostického ústavu je komplexní vyšetření dítěte, které trvá zpravidla 8 týdnů, na jehož základě je dítě umístěno do dětského domova, do dětského domova se školou nebo do výchovného ústavu¹⁵.

Dětský domov plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální u dětí, které nemají poruchy chování, proto navštěvují školy mimo areál dětského domova¹⁶.

---

¹¹ *Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://www.helcom.cz/download/integrace/099pece.pdf>>.

¹² *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 2 ods. 1* [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://aplikace.msmt.cz/PDF/sb048-02.pdf>>.

¹³ *Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://www.helcom.cz/download/integrace/099pece.pdf>>.

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ *Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://aplikace.msmt.cz/PDF/sb048-02.pdf>>.

¹⁶ Tamtéž

Do dětského domova se školou jsou zařazeny diagnostickým ústavem děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, které mají nařízenou ústavní výchovu a mají závažnou poruchu chování, trpí duševní poruchou vyžadující výchovně léčebnou péči nebo mají uloženou ochrannou výchovu¹⁷.

Výchovný ústav pečuje o děti od 15 let, které mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu a pro vážné poruchy chování nemohou být umístěny v dětském domově se školou¹⁸. Výjimečně zde může být umístěno dítě od 12 let¹⁹.

Po ukončení ústavní nebo ochranné výchovy zařízení poskytne osobě, v tomto případě mladému dospělému, věcnou pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek až do výše 15 000 Kč²⁰. Navíc se této osobě ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí může poskytnout poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce a po opuštění zařízení může nadále využívat poradenství pro řešení tíživých životních situací²¹.

---

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

2 RODINA A DÍTĚ

Tato kapitola bude věnována povinnostem, které mají podle zákonů rodiče vůči svým dětem. Pozornost bude zaměřena i na děti, na které se soustředí sociálně-právní ochrana dětí. Část kapitoly bude věnována i charakteristice rodin, ze kterých jsou děti odebírány a charakteristice dětí, které jsou z těchto rodin umisťovány do ústavní výchovy. Nakonec budou popsány důvody, které vedou k odebrání dítěte z rodiny.

2.1 POVINNOSTI RODIČŮ VŮČI DÍTĚTI A DOHLED NAD JEJICH PLNĚNÍM

V legislativě České republiky jsou vyjmenovány práva a povinnosti, které mají k sobě navzájem rodiče a jejich děti. Konkrétně zákon o rodině hovoří o rodičovské zodpovědnosti rodičů vůči dětem, což je podle zákona soubor práv a povinností při péči o nezletilé dítě a zahrnuje zejména péči o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, práva a povinnosti rodičů při správě jmění nezletilého a při jeho zastupování²². Rodiče při výkonu práv a povinností musí chránit zájmy dítěte, mohou používat přiměřených výchovných prostředků, při kterých ale nemůže být dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a další vývoj v oblasti tělesné, citové, mravní a rozumové²³. Pokud rodiče řádně nevykonávají práva a povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo jim v tom brání vážná překážka, může soud výkon rodičovské zodpovědnosti pozastavit nebo omezit, v tom případě určí v jaké oblasti a jakým způsobem je výkon rodičovské zodpovědnosti omezen²⁴. V případě, že rodiče práva plynoucí z výkonu rodičovské zodpovědnosti zneužívají nebo vážně zanedbávají, může je soud výkonu rodičovské zodpovědnosti úplně zbavit²⁵.

Na výkon sociálně-právní ochrany dětí dohlíží Orgán sociálně-právní ochrany dětí, který se nachází na obecních úřadech obce s rozšířenou působností. Výkon sociálně-právní

---

²² *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>>.

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž

ochrany dětí se podle zákona číslo 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí zaměřuje především na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z výkonu rodičovské zodpovědnosti nebo práv a povinností zneužívají nebo je nevykonávají²⁶. Sociálně-právní ochrana dětí se rovněž zaměřuje na děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče a tato osoba neplní povinnosti, které jí plynou ze svěřeni dítěte do její péče²⁷. Sociálně právní ochrana nesleduje jen rodiče, ale i děti, které se dopouštějí útěků, vedou zahálčivý a nemravný život, zanedbávají školní docházku, páchají činy, které by jinak byly trestné nebo zneužívají návykových látek²⁸.

Při výkonu sociálně-právní ochrany dětí jsou obecní úřady povinny například ohrožené děti vyhledávat, působit na rodiče, aby plnili povinnosti a práva vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a poskytovat poradenství²⁹. Obecní úřady obce s rozšířenou působností mají jako povinnost také například sledovat dodržování práv dítěte ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a dalších zařízeních, povolovat pobyty dítěte mimo zařízení, sledovat rozvoj dětí a to, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení³⁰. Odbor sociálně-právní ochrany dětí je orgán, na který se děti nejen v ústavní výchově mohou obrátit, pokud potřebují pomoc. Novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí byly povinnosti obecního úřadu s rozšířenou působností rozšířeny, a to o zpracování individuálního plánu ochrany dítěte či svolávání případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin³¹. Tato novela zákona dále pozměnila nebo rozšířila zákon o sociálně-právní ochraně dětí o následující okruhy. Jsou jimi *„nastavení podmínek pro vytvoření sítě služeb pro práci v rodinách, stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí a dalších účastníků systému, rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změna způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské*

---

²⁶ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž

³¹ *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 401/2012 Sb.* [online]. [cit. 10. 3. 2013]. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf>.

rodiny, zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému.³²“

2.2 DŮVODY ODEBRÁNÍ DÍTĚTE Z RODINY

Důvodů, proč je dítěti nařízena ústavní výchova, je celá řada. K tomuto nařízení by se mělo přistupovat jako k poslednímu možnému kroku, kdy všechna předchozí možná výchovná opatření selhala³³. Dítěti může být ústavní výchova nařízena v případě, že je jeho výchova vážně ohrožena či narušena, nebo se rodiče nemohou zaručit za výchovu dítěte³⁴.

Podle informací vyplývajících z Hodnocení systému péče o ohrožené děti, lze děti, které jsou umisťovány do institucionální péče, rozdělit do čtyř skupin³⁵. První skupinu tvoří děti, které jsou oboustranně osiřelé, jejichž počet je ale zanedbatelný, druhou skupinu tvoří děti ohrožené, které pocházejí ze sociálně slabého a neuspořádaného prostředí, jejichž výchova je ohrožena sociálně-patologickými jevy³⁶. Ze sociálních důvodů je v naší republice z rodiny odebráno 50 % dětí, kterým je následně nařízena ústavní výchova³⁷. Třetí skupina jsou děti rizikové, které mají výchovné problémy, zanedbávají školní docházku, experimentují s drogami, a poslední skupinou jsou děti, které mají zkušenost s kriminalitou a je důvodná obava, že v trestné činnosti budou pokračovat³⁸.

---

³² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR RODINY A OCHRANA PRÁV DĚTÍ. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zákon č. 401/2012 Sb. ze dne 7. 11. 2012.* [online]. [cit. 10. 3. 2013]. 42 s. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf>.

³³ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>>.

³⁴ Tamtéž

³⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

³⁶ Tamtéž

³⁷ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte.* Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

³⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

Dalšími možnostmi nejčastějšími důvody pro odebrání dítěte z rodiny jsou situace, kdy rodina není schopna zajistit nutné podmínky pro výchovu dítěte, druhým důvodem jsou poruchy chování dítěte, jako je například záškoláctví, agresivita, útoky z domova³⁹. Podle dalšího výzkumu jsou nejčastějšími důvody pro odebrání dítěte z rodiny nezvládnutá výchova, zanedbávání, zneužívání a týrání dítěte a trestná činnost rodičů⁴⁰. Méně častými důvody je závislost rodičů, nízká sociální úroveň rodičů, prostituce matky a nejméně častým důvodem je osiřené dítě⁴¹. Jinými důvody může být psychické nebo tělesné postižení, psychické nebo tělesné onemocnění rodičů, kteří nejsou dále schopni se o dítě starat nebo dítě je odloženo nebo opuštěno rodiči⁴². Z uvedených výsledků dvou různých výzkumů vyplývá, že dětské domovy neslouží pouze dětem, které nikoho nemají a jsou osiřelé, těch je poměrně málo, ale největší část dětí v ústavní výchově tvoří ty, které rodiče mají, ale ti je zanedbávají, týrají, nevědí, jak je vychovávat. Jsou to důvody, které by bylo možné ovlivnit včasnou intervencí a sociální prací s rodinou a dítětem⁴³. Nad touto situací vyjádřil znepokojení i Výbor OSN pro práva dítěte, protože se domnívá, že stát neposkytuje dostatek pomoci a podpory rodičům při plnění jejich rodičovských práv a povinností⁴⁴. Dále podle Výboru není dostatek prevence a rodinného poradenství a problémy jsou často řešeny umístěním dítěte do ústavní výchovy⁴⁵.

---

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ VOCILKA, 1999 In SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002.

⁴¹ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002.

⁴² BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁴³ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

⁴⁴ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁴⁵ Tamtéž.

2.3 CHARAKTERISTIKA RODIN DĚTÍ V ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ

Dle statistických údajů lze mezi rodinami, kterým je dítě odebráno z péče, najít určité podobnosti. Jednou z nich je fakt, že děti, kterým je nařízena ústavní výchova, ve 40 % případů žijí v neúplné rodině již v předškolním věku⁴⁶. V těchto rodinách se stará o děti pouze matka a otec figuruje jen jako formální vychovatel, matka často střídá partnery, výchovné prostředí rodiny je nestabilní a rodiče bývají nezaměstnaní⁴⁷.

Existují i důvody, proč se rodiče péče o dítě zřeknou. Mezi nejčastější důvody patří velmi vážné ekonomické problémy, nedostatečné formální vzdělání matky, nedostatek specializovaných služeb na lokální úrovni, nedostatečná sexuální výchova ve škole, špatné životní podmínky a díky tomu ztráta domova a rodičovství nezletilých⁴⁸. Nezletilí, kteří se stávají rodiči a jejichž děti později končí v ústavní výchově, bývají nezralí, nezkušení, se sociálně patologickými rysy v povaze, nezodpovědní a nelze očekávat, že jim s péčí o děti pomůže širší rodina⁴⁹. Často sami tito lidé vyrostli v disharmonickém rodinném prostředí nebo v ústavní výchově a s výchovou dítěte si neví rady, proto se ho vzdají nebo jeho výchovu zanedbávají, až nakonec dojde k odebrání dítěte z rodiny⁵⁰.

Ve společnosti se vždy vyskytují i rodiče, kteří dočasně nebo trvale nejsou schopní se o své děti postarat ze zdravotních důvodů nebo pro nedobrovolné odloučení od dítěte. Jsou to takoví rodiče, kteří nezvládli svoji rodičovskou roli pro psychickou nebo fyzickou nemoc nebo pro opakovaný nebo dlouhotrvající výkon trestu odnětí svobody⁵¹.

Ústavní výchova nemusí být nařízena dítěti jen v případě, že se rodiče o něj nechtějí nebo neumějí starat, ale i v případě, že má dítě určité výchovné problémy nebo psychické onemocnění. Umisťováním těchto dětí do ústavní výchovy se zabývá vyhláška

---

⁴⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich. Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Zpráva o konferenci. In *Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Sborník ke konferenci konané ve dnech 8. a 9. 11. 2007*. Praha: Národní vzdělávací fond, o.p.s. a Člověk hledá člověka, o.s., 2007. S 4 – 6.

⁴⁹ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002.

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy číslo 438/2006 Sb. Podle této vyhlášky jsou děti rozděleny do tří skupin⁵².

První skupinu tvoří děti vyžadující výchovně léčebný režim v důsledku jejich neurologického poškození a psychického onemocnění, což jsou děti, které mají emoční poruchy a vývojové poruchy chování, výrazné poruchy chování s antisociálním, sexuálně deviantním a jinak nebezpečným chováním diagnostikovaném lékařem nebo diagnostickým ústavem⁵³.

Ve druhé skupině jsou zařazeny děti „*se závažnými poruchami chování, které jsou v důsledku svého psychického oslabení závažně ohroženy ve svém vývoji, děti s poruchami pozornosti a soustředění, doprovázenými hyperaktivitou, které není možné zvládat běžnými výchovnými postupy a metodami, děti experimentující s návykovými látkami nebo drogově závislé.*“⁵⁴.

Poslední skupinu tvoří děti s extrémními poruchami chování, „*kteř se opakovaně nedovoleně vzdalují ze zařízení a dopouštějí se jednání, které má znaky trestné činnosti, přičemž se jedná o děti, které v dané situaci není možné zvládnout výchovnými postupy, organizací a prostředky používanými v běžných zařízeních, děti, u nichž jsou násilné projevy chování spojeny s náznaky duševních poruch, sexuálních úchylek, u nichž se však jeví specializovaná péče jako vhodná součást výchovně léčebného působení, děti s drogovou závislostí, děti mladší 15 let, kterým byla uložena ochranná výchova, děti, kterým soud uložil ochrannou výchovu, přestože již jsou trestně odpovědné, ale z osobnostních či výchovných důvodů je vhodné dokončit v daném zařízení započatý proces výchovných a socializačních změn.*“⁵⁵.

U všech těchto dětí se vyskytují známky disociality, asociality a antisociality, což je určitý výraz řešení vnitřních i vnějších vztahových situací, kdy řešení má většinou charakter substituce, kompenzace nebo úniku⁵⁶. V jejich anamnéze se objevují konflikty, selhání, negativní emocionální reakce rodičů a celého okolí, děti mají vytvořené silné

---

⁵² Vyhláška č. 438/2006 Sb. [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <http://aplikace.msmt.cz/PDF/PKsb142_06.pdf>

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ KUSÝ, M., GÚNOVÁ, S., KRÁL, P. *Charakteristika mladistvých děvčat přijímaných aktuálně do ústavních zařízení.* [online]. [cit. 10. 10. 2012]. <<http://sex.systemic.cz/archive/cze/textbook2005/kusy.pdf>>.

obranné mechanismy, protože city pro ně znamenají ohrožení, mohou mít oslabenou strukturu ega, jsou nedůvěřivé, zejména k dospělým, mají nízké sebehodnocení⁵⁷. Z toho důvodu je důležité prostředí, ve kterém reedukace probíhá, protože dítě přichází z prostředí, kde došlo k selhání, a to bývá příčinou následného selhání i dítěte⁵⁸. U dětí, které mají ústavní výchovu nařízenou z výchovných důvodů, je velká pravděpodobnost, že po ukončení ústavní výchovy nebudou bezproblémoví a že bez systémových opatření nebude jejich integrace jednoduchá⁵⁹.

---

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), Sborník studijních textů pro sociální kurátory. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

3 ZHODNOCENÍ PÉČE O DĚTI V ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ

V této kapitole bude zhodnoceno, jak systém péče o děti v ústavní výchově funguje. Především bude text zaměřen na nedostatky systému, které jsou v literatuře nejčastěji popisovány, a které mají za následek to, že děti nejsou dostatečně připraveny na samostatný život.

Nejprve se kapitola bude věnovat důvodům, proč by zařízení pro výkon ústavní výchovy měla zůstat zachována, poté budou popsány nedostatky a přednosti, které v systému péče o děti jsou.

Opět bude vycházeno ze stavu, který byl v naší zemi před 1. 1. 2013, protože se autorka domnívá, že i když některé věci mohou nyní fungovat jinak, od začátku nového roku neuběhla taková doba, aby bylo možné hodnotit přínos změn, které nastaly po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

3.1 POTŘEBNOST ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Přesto, že byla schválena novelizace zákona a děti by měly být vychovávány více v rodinném prostředí u profesionálních pěstounů, existují děti, pro které tento systém není vhodný a i přes nedostatky ústavní výchovy v dětských domovech je pro ně alespoň dočasně lepší zůstat v zařízení než v rodině, třeba náhradní. Jedná se zejména o děti, které jejich rodina týrala, děti, které jsou oběti násilí, jež má velmi negativní vliv na jejich psychiku a vývoj⁶⁰. Tato situace se týká i dětí, které mají vážné výchovné problémy spojené například s agresivitou nebo mentální retardací⁶¹. Takové dítě alespoň na přechodnou dobu potřebuje vysoce odbornou a specializovanou péči, kterou dle zkušeností z jiných států Evropské unie nemůže zabezpečit náhradní rodina⁶².

---

⁶⁰ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž

3.2 ZHODNOCENÍ SYSTÉMU PÉČE O DĚTI V ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ

3.2.1 NEDOSTATKY SYSTÉMU NA ÚROVNI STÁTU A ÚŘADŮ

V České republice existuje celá řada mezer v systému péče o děti, které nemohou žít ve své biologické rodině. V literatuře je jako hlavní příčina tohoto stavu popisována nedostatečná legislativa, kdy díky tomu dochází ke sledu chyb, které nepříznivě ovlivňují dítě.

Celý systém péče je totiž roztržštěný a neumí reagovat na požadavky, které v péči o opuštěné děti vyvstávají. V současné době péče o děti spadá do kompetencí čtyř ministerstev a různých úřadů – Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva sociálních věcí a Ministerstva vnitra a dále jsou do systému péče o děti zapojeny i kraje, obce a další poskytovatelé služeb, takže celý systém péče je komplikovaný a administrativně velmi složitý⁶³. Kompetentní aktéři se snaží pouze o dílčí zlepšování systému, ale chybí společná filosofie, priority, koncepce rozvoje, vyhodnocování kvality poskytovaných služeb a obtížně se hledá cesta dalšího rozvoje⁶⁴. Jako následek tohoto stavu může být fakt, že instituce neumějí efektivně reagovat na situace rodin a často dochází k odebrání dětí z rodiny⁶⁵. Díky tomu je Česká republika kritizována za vysoký počet dětí v ústavní výchově, jelikož v roce 1999 bylo 6 901 dětí v ústavní výchově a v roce 2007 dokonce 7 600⁶⁶. V přepočtu na 100 000 obyvatel je v naší zemi 80 dětí v ústavní výchově, oproti tomu v Německu je to 32 dětí a jejich počet

---

⁶³ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

⁶⁶ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

oproti České republice stále klesá⁶⁷. Navíc u nás děti v zařízení zůstávají dlouhou dobu, vzhledem k tomu, že průměrná délka pobytu v dětských domovech činí 4,5 let⁶⁸.

Podle Procházky je hlavním důvodem to, že v České republice chybí systém prevence, zejména práce s rodinami⁶⁹. Tato preventivní opatření by měla bránit tomu, aby se dítě dostalo snadno do ústavní výchovy⁷⁰. Pomoc rodinám by měl poskytovat Orgán sociálně-právní ochrany dětí, který je přetížen množstvím případů, které musí řešit⁷¹. Pracovníci OSPOD jsou zaměstnanci obce a zároveň vykonávají agendu státní správy v přenesené působnosti, takže často může docházet ke střetu zájmů⁷². Pracovníci institucí totiž musí plnit funkci poradenskou a represivní současně, což může vést k nedůvěře rodin, protože jedna osoba jim nabízí pomoc a přitom může dítě odebrat⁷³. Chybí i dostatek terénních služeb, na které by pracovníci OSPOD mohli rodiny odkazovat pro další pomoc. I samotná spolupráce neziskových organizací a OSPOD je velmi nízká, přestože neziskové organizace mohou poskytovat pomoc, na kterou pracovníci OSPOD nemají čas⁷⁴. To opět naráží na špatný systém péče o rodiny, které nemají dostatečné kompetence v péči o děti a chybí jim pomoc a podpora.

V České republice trvá dlouhou dobu i samo soudní řízení o nařízení ústavní výchovy – průměrně 206 dní⁷⁵. Právní úprava rozhodování je také nedostatečná, protože soudcům je nechána naprostá volnost, což umožňuje řadu průtahů, soud nedostatečně

---

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 10. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

⁶⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

⁷⁰ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁷¹ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁷² Tamtéž

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Tamtéž

komunikuje s dítětem a rozhodnutí jsou vydávána na dobu časově neomezenou⁷⁶. Dlouhý je i proces přeměny jednoho druhu ústavní výchovy v jiný⁷⁷.

3.2.2 NEDOSTATKY SYSTÉMU NA ÚROVNI ÚSTAVNÍHO ZAŘÍZENÍ

Nařízením ústavní výchovy je dítě vytrženo z jeho přirozeného prostředí, kde vyrůstalo, a může u něj dojít k omezení sociálních podnětů⁷⁸. Dítě se po umístění do ústavního zařízení snaží přizpůsobit vnějšímu prostředí domova svým potřebám, ale pokud k přizpůsobení nedojde, vzniká deprivace, jejíž následky jsou nezvratné a nejvíce zasahují děti, které byly v ústavní výchově od útlého věku⁷⁹. Langmeier a Matějček definovali psychickou deprivaci, podle nich se jedná o „*psychický stav, vzniklý následkem životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu*“⁸⁰. Deprivované osoby mají podle výzkumů i méně spojů mezi mozkovými buňkami a poškozený autonomní nervový systém⁸¹. Dlouholeté studie ukazují, že deprivaci trpí děti, které jsou nebo byly dlouhodobě odloučeny od rodiny v ústavní výchově⁸². Následkem deprivace

---

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 11. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

⁷⁸ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁷⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

⁸⁰ LANGMEIER, MATĚJČEK, 1974 In GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006. s 3.

⁸¹ ZIEGLER, 2002 In MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Individuální plánování u dětí z dětských domovů* [online]. Poslední revize 2008 [cit. 10. 10. 2012]. <<http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000181.pdf>>.

⁸² PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská

je například opoždění psychomotorického vývoje, povrchnost, poruchy chování, nediferencovanost citů, obtíže v sociálním začleňování⁸³. Díky těmto důsledkům deprivace zasahuje celou osobnost a způsobuje sociální handicap a syndrom závislosti na ústavním režimu, což jsou jedny z hlavních důvodů pozdějšího selhání těchto osob v životě⁸⁴. Náprava deprivace je sporná, proto jediným způsobem, jak se jí vyhnout, je prevence jejího vzniku⁸⁵. V České republice roste skupina opuštěných postižených dětí, které mají vzhledem k důsledkům deprivace syndromu jako jedinou možnost po opuštění ústavní výchovy pobyt v dalším ústavním zařízení jako například v domově pro osoby se zdravotním postižením, v chráněném bydlení a podobně⁸⁶.

K deprivaci v ústavní výchově dochází z několika důvodů. Jedním z nich je nedostatečné personální zajištění péče o děti. Do zařízení se dostávají děti, které si nesou určité trauma z rodiny a v zařízení nejsou odborníci, kteří by jim pomohli se situací vyrovnat, například chybí psychologové, speciální pedagogové, psychoterapeuti⁸⁷. Zařízení ani nikde v zákoně nemají zakotvené povinné profesní složení personálu⁸⁸.

---

univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

⁸³ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁸⁴ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

⁸⁵ BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

⁸⁶ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁸⁷ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

⁸⁸ LIGA LIDSKÝCH PRÁV, 2007, In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*[online]. Poslední revize 2009. [cit. 10. 11. 2012].

V ústavní výchově také fungují často jako vychovatelky ženy a muži zde chybí⁸⁹. Děti dále přecházejí dle potřeby mezi jednotlivými typy zařízení, čímž nemají šanci si vytvořit vztah k jednomu vychovateli, který se navíc na směny střídá s jinými vychovateli, proto vztah k dítěti bývá profesionální, nikoliv autentický⁹⁰. Rovněž fluktuace pracovníků je vysoká, což může být způsobeno tím, že pracovníkům chybí supervize jako prevence vzniku syndromu vyhoření⁹¹.

Ani prostředí v zařízení neodpovídá podmínkám, ve kterých žijí děti v rodině. Oproti rodině je sice prostředí domova stabilnější, ale také sterilnější, protože děti v rodině žijí s rodiči ve společné sféře, kdy děti vidí problémy, se kterými se rodiče potýkají, ale v zařízení si vychovatelé „problémy do práce nenosí“⁹². I budovy ústavů jsou izolované od společnosti, jsou velké, dispozice neumožňuje dítěti intimitu a soukromí⁹³. Podle ochránce práv je režim dne v zařízeních koncipován podle striktních pravidel a realizován pod dohledem pracovníků, což podporuje pasivitu dětí, protože dítě pouze přijímá daná pravidla a nepodílí se na jejich tvorbě⁹⁴. Provoz zařízení je omezen řadou norem, například zákonem číslo 109/2002 Sb., podle kterého musí zařízení dodržovat systém odměn a trestů

---

⁸⁹ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

⁹⁰ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁹¹ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

⁹² VESELÁ, 2008 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. Poslední revize 2009. [cit. 10. 11. 2012].

⁹³ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁹⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 11. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

dětí, který je v zákoně doslovně stanoven⁹⁵. Díky všem těmto nedostatkům je prostředí ústavu rizikovější pro vznik násilí a šikany⁹⁶.

3.2.3 NEDOSTATKY SYSTÉMU NA ÚROVNI ROZVOJE DĚTÍ

Ústavní zařízení nejsou schopna dětem zajistit dostatečnou individuální pozornost, aby se mohly plně rozvíjet⁹⁷. Výchova je stále realizována kolektivně⁹⁸. Dětské domovy by měly podle zákona číslo 109/2002 Sb. každému dítěti zpracovávat roční plán výchovně vzdělávací činnosti a týdenní program výchovně vzdělávací činnosti, které by měla Česká školní inspekce kontrolovat, ale v praxi kontroluje pouze jejich existenci, nikoliv obsah nebo dodržování⁹⁹.

3.2.4 NEDOSTATKY NA ÚROVNI PŘÍPRAVY NA SAMOSTATNÝ ŽIVOT

Neexistuje ani žádná metodika, kterou by se pracovníci zařízení mohli řídit při přípravě dětí na samostatný život¹⁰⁰. Díky tomu se dítě po odchodu ze zařízení musí potýkat s řadou situací, se kterými si neví rady. Pokud dítě dále nestuduje, odchází ze zařízení v 18 nebo 19 letech, a tím ztrácí prostředí, na které bylo zvyklé, kde vědělo,

---

⁹⁵ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BARTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

⁹⁶ MATOUŠEK, Oldřich. Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Zpráva o konferenci. In *Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Sborník ke konferenci konané ve dnech 8. a 9. 11. 2007*. Praha: Národní vzdělávací fond, o.p.s. a Člověk hledá člověka, o.s., 2007. S 4 – 6.

⁹⁷ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

⁹⁸ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

⁹⁹ MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Individuální plánování u dětí z dětských domovů* [online]. Poslední revize 2008 [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000181.pdf>>.

¹⁰⁰ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

co čekat¹⁰¹. Dostává se do prostředí, kde nikoho nemá, kde nemá žádné dovednosti pro život a žádné osoby, které by ho motivovaly a pomohly mu¹⁰².

Ústavní výchova ani nezabezpečuje kvalitní život a integraci do společnosti¹⁰³. Situaci dětí po opuštění ústavní výchovy zhoršuje i fakt, že děti vyrůstající v ústavní výchově často dosahují pouze výučního listu, nebo pokud jim nařízená ústavní výchova skončí před ukončením středního vzdělání, školu již nedokončí¹⁰⁴. Důvodem je to, že děti do ústavní výchovy přicházejí z nepodnětného prostředí nebo vyrůstají od narození v prostředí ústavu, kde nejsou vhodné podmínky pro rozvoj nebo na dítě nejsou kladeny takové nároky jako v rodině a dítě nemá motivaci se lépe učit a dosahovat lepších výsledků ve škole¹⁰⁵.

I když jsou děti učeny samostatnosti, po opuštění ústavní výchovy zažijí velký šok z reality¹⁰⁶. Například v zařízení je sice učí hospodařit s penězi, ale děti již neví, kde se peníze berou¹⁰⁷. K překonání sociálního handicapu, se kterým v zařízení děti vyrůstají, podle Kusého a Němce nestačí provádět s dětmi nácviky reálných situací, ale učit je na základě zkušeností z reálných situací¹⁰⁸. Zde se opět dostáváme k neexistenci metodiky, která by pomohla soustavně vychovatelům připravovat děti na samostatný život, aby si uměly poradit se situacemi, na které budou muset reagovat.

Rozvoj sociálně patologických jevů, kvůli kterým mohlo být dítě z rodiny odebráno, se podaří v ústavní výchově zbrzdit, ale ne zastavit, což nasvědčuje tomu, že sociálně patologický vývoj se jen přeruší a po opuštění ústavní výchovy díky

---

¹⁰¹ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Tamtéž

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ KUSÝ, NĚMEC, 1998 In GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

nevhodným podmínkám pokračuje nebo se teprve nastartuje¹⁰⁹. Zatímco dítě strávilo nějaký čas v ústavní výchově, s rodinou nikdo nepracoval, proto pokud se dítě vrací do rodiny, vrací se do stejného prostředí, ze kterého odešlo¹¹⁰. I to může podporovat rozvoj sociálně patologických jevů u dítěte, kvůli kterým bylo z rodiny odebráno.

Jestliže se dítě do rodiny vrátit nechce, musí hledat pomoc jinde. Donedávna nebyla situace dětí po odchodu z ústavní výchovy řešena, ale v poslední době vzniká síť domů na půl cesty nebo bytů, které patří pod dětské domovy¹¹¹. Zřizování bytů při dětských domovech samozřejmě závisí na finančních prostředcích domova¹¹².

Po opuštění domova má dítě možnost kontaktovat sociálního kurátora, ale problém je v tom, že děti k němu nemají důvěru a ani žádnou povinnost ho navštívit, proto toho nevyužívají¹¹³. Funkci sociálního kurátora se bude autorka více věnovat dále.

Dítě ale nepotřebuje jen materiální pomoc, ale i citovou a výchovnou, a v daleko větší míře než dítě vyrůstající v podnětném prostředí, přesto tato podpora není v zákonech zatím řešena¹¹⁴. Také chybí systémově zakotvené služby sociální prevence, proto dochází často k selhání dětí a jejich vysoké kriminální činnosti¹¹⁵. Na nedostatečné zajištění služeb

---

¹⁰⁹ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), Sborník studijních textů pro sociální kurátory. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

¹¹⁰ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹¹¹ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹¹² VESELÁ, 2008 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*[online]. Poslední revize 2009. [cit. 10. 11. 2012].

¹¹³ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹¹⁴ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹¹⁵ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), Sborník studijních textů pro sociální kurátory. Ostrava: Ostravská

od státu reagují neziskové organizace realizací programů na rozšíření kompetencí dětí, ale opět jsou závislé na finanční pomoci, proto řada dětí nedostane šanci se programů účastnit, protože programy mají nedostačující kapacitu¹¹⁶.

3.2.5 KLADY SYSTÉMU ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Na první pohled se může po vyjmenování nedostatků systému zdát, že celý systém péče o děti v ústavní výchově je špatný a dětem nepomáhá, ale spíše škodí. Jednou z věcí, které v zařízeních fungují, je fakt, že jsou společně umístovány děti různého věku a pohlaví, takže se děti učí pomáhat s péčí o mladší a rozvíjet komunikaci a vztahy s druhým pohlavím¹¹⁷. Druhou pozitivní věcí je to, že děti v zařízení dostávají i vlastní kapesné, díky čemuž se učí hospodařit s finančními prostředky, které mají k dispozici¹¹⁸.

---

univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

¹¹⁶ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Tamtéž

4 DOPADY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NA DÍTĚ

V této kapitole bude zmíněna charakteristika osob, které opouštějí ústavní výchovu, a poté bude popsána situace a problémy, se kterými se díky pobytu v ústavě mohou potýkat. Jedná se o dopady jak v osobní rovině, tak i v pracovní a dotýkají se nejen samotné osoby, ale i jejího okolí.

4.1 SPOLEČNÉ CHARAKTERISTIKY OSOB ODCHÁZEJÍCÍCH Z ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

U dětí vyrůstajících v ústavní výchově lze najít některé charakterové rysy, které jsou všem společné. Neznamena to, že dané rysy tyto osoby musí mít, ale je vysoká pravděpodobnost, že se u osoby projeví a jejich působením nezvládne nároky, které jsou na ni kladeny¹¹⁹. Výchozí situace je samozřejmě odlišná u dětí, které jsou v ústavní výchově od narození a u dětí, které se sem dostaly například po smrti rodičů, ale vzdálenou rodinu mít mohou¹²⁰. Také se situace liší podle jednotlivých zařízení, protože v každém zařízení může být trochu odlišný přístup¹²¹. Většinou jsou však pasivní a díky systému hodnocení v ústavní výchově zvyklí na soutěžení a konkurování si, ale nikoliv na spolupráci¹²². Jsou zvyklí na nalinkování potřeb a často se pak stávají pasivními uživateli služeb sociální pomoci¹²³.

---

¹¹⁹ KLASOVÁ, 2008 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹²⁰ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹²¹ Tamtéž

¹²² GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹²³ MUSIL, Libor, 2000 In MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

Také mají sníženou schopnost sociální integrace¹²⁴. Vysvětlením může být skutečnost, že děti vyrůstající v rodině vidí od dětství svoje rodiče, jak plní celou řadu sociálních rolí, ale děti v ústavu se setkávají pouze s personálem, který zde plní jen jednu ze svých sociálních rolí¹²⁵. Proto se stává, že mladí lidé po opuštění ústavu zvládají plnit jen jednu sociální roli, protože se začínají učit zvládat různé sociální role až v 18 nebo 19 letech, případně až ve 26, v této době dřívější nedostatky poznávají nejcitelněji¹²⁶.

Mladí lidé touží po svobodě, ale již si neuvědomují zodpovědnost, která je se svobodou spojená¹²⁷. Odcházejí z prostředí dětského domova, které je jim známé, do neznámého prostředí mimo domov, proto jako následek přechodu z „vícehvězdičkového“ hotelového stylu, který v ústavní výchově převládá, mohou vznikat různé nežádoucí jevy¹²⁸. V dětském domově jsou adaptovaní na určitý řád a problém nastává v okamžiku, kdy se mají osamostatnit a domov opustit¹²⁹. Byli zvyklí na poměrně vysoký standard života, snaží se si ho udržet, a nedostatek financí proto často řeší

---

¹²⁴ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹²⁵ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

¹²⁸ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹²⁹ MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

pácháním trestné činnosti¹³⁰. Bývají nezralí a nezkušení a pro své okolí tím pádem mohou být nebezpeční¹³¹.

4.2 SITUACE PO ODCHODU Z ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Problémy, se kterými se mladí lidé potýkají, lze shrnout pod název sociální vyloučení a sociální nefunkčnost a souvisí se ztrátou schopnosti jednat samostatně a se ztrátou důvěry ve společnost¹³². Ve většinové společnosti dochází i k jejich stigmatizaci za pobyt v ústavní výchově, který je vnímán jako trest, což neumožňuje jejich resocializaci¹³³.

Často mladí lidé po odchodu z ústavní výchovy nevědí, jak jednat s úřady, neumí hospodařit s penězi, neznají cenu zboží a v počátcích svého samostatného života nemají ani dostatek prostředků k tomu, aby si zajistili takový standard života, na který byli v domově zvyklí¹³⁴.

Po odchodu z ústavní výchovy se v podstatě nemají kam vrátit, proto první věc, kterou musí řešit, je bydlení a peníze na zaplacení nájmu, jídla atd. Proto jsou podle Průdkové a Novotného tyto lidé potencionálními bezdomovci¹³⁵. Vždyť mezi faktory, které mohou člověka dovést k bezdomovectví, patří například nejisté bydlení, nedostatečné příjmy, nezaměstnanost, rozpad rodiny, sociální nezralost, nesamostatnost nebo přímo

---

¹³⁰ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹³¹ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

¹³² MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

¹³³ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

odchod z ústavní péče¹³⁶. Podle jednoho výzkumu je mezi bezdomovci 10 % osob, které alespoň část dětství strávily v dětském domově¹³⁷.

Mladým lidem chybí i konexe, které v rodině bývají, a díky kterým by mohli někoho dalšího požádat o pomoc¹³⁸. To například pociťují v případě osobních krizí¹³⁹. K tomu dochází snadněji i díky tomu, že nemají rodinu, která by jim v této situaci pomohla¹⁴⁰. Tyto osoby mají pocit, že je všichni zklamali a mívají těžko splnitelné nároky na své okolí, které jim podle jejich názoru nerozumí, proto vyhledávají osoby, které jsou ve stejné situaci jako oni, což vede k reprodukci a rozšíření jejich vlastních problémů¹⁴¹.

Vysoká kriminalita a další negativní činnost může být také způsobena nedostatečnou připraveností dětí, ale i tím, že se dítě vrací do rodiny, kde se různé sociálně patologické jevy a vysoká kriminalita vyskytují a mladý dospělý páchá trestnou činnost

---

¹³⁶ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

¹³⁷ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin. Příčiny bezdomovectví v České republice. In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnost a tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologická ústav AV ČR, 2011. ISBN: 978-80-7330-213-9.

¹³⁸ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹³⁸ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*[online]. Poslední revize 2009. [cit. 10. 11. 2012].

¹³⁸ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹³⁹ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin. Příčiny bezdomovectví v České republice. In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnost a tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologická ústav AV ČR, 2011. ISBN: 978-80-7330-213-9.

¹⁴⁰ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹⁴¹ MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

se svojí rodinou¹⁴². Pokud mladí lidé v rodině nezůstanou, pak se skupinou, na kterou se obracejí, stávají jejich vrstevníci, ale protože často bývají ve vztazích naivní a snadno se skamarádí, nechávají se lehce strhnout¹⁴³. To je může přivést i k užívání drog a prostituci¹⁴⁴. Dalšími následky mohou být doživotní zadlužení nebo předčasné ukončení vzdělání a díky tomu znevýhodnění na trhu práce¹⁴⁵.

V pozdějším rodinném životě se pak často stane, že nezvládají výchovu dětí, protože nemají z dětství příklad, podle kterého by se ve výchově mohli řídit¹⁴⁶. Běžně se proto stává, že jejich děti opět končí v ústavní výchově¹⁴⁷.

Pobytem v ústavní výchově jsou navíc stigmatizováni v místě svého trvalého bydliště, proto odchází do jiného, většinou velkého města, kde je větší anonymita, ale to komplikuje kontakt s úřadem práce a přístup k sociálním dávkám¹⁴⁸. Pokud nějakou práci získají, jsou to většinou nekvalifikované práce¹⁴⁹. Podle údajů domů na půl cesty,

---

¹⁴² KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁴³ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹⁴⁴ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁴⁵ MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

¹⁴⁶ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁴⁷ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹⁴⁸ MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

¹⁴⁹ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online].

rok po odchodu z ústavní výchovy navíc nejsou tyto osoby schopny si zaměstnání udržet dlouhodobě, maximálně jen na několik týdnů¹⁵⁰. Krátkodobá zaměstnání ani nepodporují vytvoření sociální sítě osob, na které by se mladí dospělí mohli obrátit¹⁵¹. Získání práce znesnadňuje i případná kriminální minulost, protože řada zaměstnavatelů požaduje čistý trestní rejstřík¹⁵². Jediná možnost bývá pracovat na černo nebo formou příležitostných výdělků¹⁵³.

Jak bylo řečeno, osoby, které vyrostly v ústavní výchově, často dosahují maximálně výučního listu, protože mají malou motivaci k učení a také ve větší míře než u běžné populace jsou zařazeni do základní školy praktické¹⁵⁴. Díky tomu mají horší uplatnění na trhu práce, jsou častěji nezaměstnaní¹⁵⁵. Postavení na trhu práce má velký vliv na dostupnost soukromého nájemního bydlení, protože pronajímatele často zajímá současné zaměstnání a stabilita pracovního poměru a tedy schopnost platit nájem¹⁵⁶. Nezaměstnanost negativně ovlivňuje schopnost platit nájem, což může vést

---

2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁵⁰ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹⁵¹ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

¹⁵² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 11. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

¹⁵³ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

¹⁵⁴ SVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002

¹⁵⁵ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹⁵⁶ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

až k bezdomovectví¹⁵⁷. Další překážkou v dosažení nájemního bydlení pro mladé dospělé jsou dluhy, které musí splácet¹⁵⁸. V naší zemi sice existuje možnost oddlužení se pomocí institutu oddlužení, pro který je ale nutná schopnost splatit v rámci pěti let alespoň 30 % dluhů a mít doloženo zaměstnání, což je díky vysoké nezaměstnanosti, nízké kvalitaci a kriminální minulosti velmi omezeno¹⁵⁹. Neřešené zadlužení může vést opět až k bezdomovectví¹⁶⁰. Tito lidé tedy nemívají dostatečné vzdělání a čistý trestní rejstřík k získání práce a bez pracovní smlouvy mají dále problém dosáhnout alespoň na nájemní bydlení. V důsledku toho, jak bylo řečeno, se často stávají bezdomovci nebo jsou odkázáni na pomoc sociálních služeb. K nabízené pomoci však získávají podle sociálních pracovníků dva základní postoje, a to závislost na sociálních službách a zneužívání sociální pomoci¹⁶¹. To se může projevovat bezpodmínečným vyžadováním služeb či neschopností hospodařit a nakládat s nabízenou pomocí, jejím zneužíváním a neúctou k ní¹⁶².

---

¹⁵⁷ GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

¹⁵⁸ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin. Příčiny bezdomovectví v České republice. In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnost a tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2011. ISBN: 978-80-7330-213-9.

¹⁶¹ MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

¹⁶² Tamtéž

5 AKTÉŘI ZAPOJENÍ DO ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY ODCHODU OSOB Z DĚTSKÉHO DOMOVA

Do řešení problematiky osob, které odcházejí z dětského domova, je zapojena celá řada aktérů, jak státních, tak nestátních. Problematiku řeší například i sama vláda a Parlament. Na situaci se snaží působit i množství nestátních neziskových organizací, například nadací nebo občanských sdružení. Všichni aktéři budou v následující kapitole stručně popsáni. Bude zmínka také o některých neziskových organizacích a o jejich programech zaměřených na mladé lidi opouštějící ústavní výchovu. Jedná se pouze o výběr organizací a programů, protože jich existuje velké množství a účelem práce není jejich popis a hodnocení.

5.1 STÁTNÍ SUBJEKTY

Nejvýše postaveným aktérem pomoci mladým lidem po odchodu z ústavní výchovy je vláda a Parlament. Vláda díky ministerstvům může ovlivňovat zákony, kterými se řídí například systém ústavní výchovy a poskytování pomoci jak rodině dítěte, tak samotnému člověku po odchodu z ústavní výchovy¹⁶³. Příkladem může být přijetí novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Vláda také navrhuje státní rozpočet, čímž ovlivňuje tok peněz na řešení problematiky a díky tomu může ovlivnit celou situaci i další vývoj¹⁶⁴.

Ministerstvo, které se problematikou zabývá, je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které upravuje například zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (číslo 109/2002 Sb.) nebo zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (číslo 561/2004 Sb.)¹⁶⁵

V rámci Ministerstva práce a sociálních věcí existuje Orgán sociálně právní ochrany dětí, který je od r. 2003 součástí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností,

---

¹⁶³ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁶⁴ Tamtéž

¹⁶⁵ Tamtéž

z čehož vyplývá, že aktérem je jak MPSV tak i místní úřady různé působnosti¹⁶⁶. V působnosti MPSV je zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách, který upravuje podmínky poskytování pomoci v různých zařízeních, například v domech na půl cesty, azylových domech, nařizuje zařízením poskytovat alespoň základní sociální poradenství¹⁶⁷. MPSV má na starost i vyplácení sociálních dávek a řídí politiku státu v této oblasti.

*„Ministerstvo vnitra se v rámci systému náhradní výchovy zaměřuje především na problematiku odhalování, vyšetřování a objasňování trestné činnosti dětí. Dále se zaměřuje na koncepční a metodickou činnost v oblasti prevence trestné činnosti dětí a také na vytváření informačních systémů v oblasti prevence kriminality“*¹⁶⁸. Ministerstvo vnitra přímo neřeší systém ústavní výchovy nebo další pomoc mladým lidem odcházejícím z ústavní výchovy, ale páchání trestné činnosti jak dospělými, tak nezletilými¹⁶⁹. Ministerstvo vnitra řídí i Národní protidrogovou centrálu, která řeší drogovou závislost¹⁷⁰.

Ministerstvo spravedlnosti řídí řadu subjektů, se kterými se osoba po odchodu z ústavní výchovy může setkat. Jedním z nich je probační a mediační služba a vězeňská služba, která řeší trestnou činnost osob¹⁷¹. Pod působnost Ministerstva spravedlnosti spadá i Institut pro kriminologii a sociální prevenci, který *„je teoretickým, analytickým a výzkumným pracovištěm mezioborového zaměření... a jeho činnost je zaměřena*

---

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách* [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

¹⁶⁸ DVOŘÁK, 2007 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*, s. 37 [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁶⁹ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁷⁰ Tamtéž

¹⁷¹ MINISTERSTVO STRAVEDLNOSTI. *Justice.cz – oficiální server českého soudnictví*. [online]. [14. 2. 2013] <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx>>.

na vytváření, udržování a aktualizaci poznatkové základny o stavu a vývoji kriminality, sociálně patologických jevů a trestní politiky v ČR.¹⁷²

Dalšími zainteresovanými aktéry jsou obecní a krajská zastupitelstva, která podle § 35 zákona o obcích/obecní zřízení číslo 128/2000 Sb. v samostatné působnosti na svém území pečují o „vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi“¹⁷³. Jedná se například o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví a výchovy a vzdělávání¹⁷⁴.

Do problematiky odchodu z dětského domova jsou zainteresovaní i sociální kurátoři, kteří „poskytují poradenskou, socioterapeutickou a sociální pomoc občanům při překonávání obtížných životních situací a při jejich integraci do společnosti. Jde zejména o pomoc při pracovním uplatnění, ubytování, finančním zajištění, atd. Tato služba je součástí systému sociální prevence, sloužícího k ochraně společnosti před sociálními patologiemi“¹⁷⁵. Sociální kurátoři jsou v současnosti jediným aktérem pomoci osobám po odchodu z ústavní výchovy, který je legislativně alespoň částečně zakotveným, který má víceméně stanovené povinnosti směrem k těmto osobám¹⁷⁶. V oblasti péče o tyto osoby spolupracuje sociální kurátor především s orgánem sociálně-právní ochrany dětí¹⁷⁷. Kurátor by také měl kontaktovat budoucí klienty v zařízeních zajišťujících ústavní výchovu a společně s odborníky v těchto zařízeních připravovat plynulý přechod mladých lidí do života mimo tato zařízení¹⁷⁸. „Cílem kontinuální sociální práce kurátora je navázání socioterapeutického vztahu v zájmu působení na osobnost klienta tak, aby byly

---

¹⁷² INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Vítejte*. [online]. [14. 2. 2013] <<http://www.ok.cz/iksp/>>

¹⁷³ Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích / obecní zřízení. §35. [online]. [14. 2. 2013] <<http://zakony-online.cz/?s160&q160=all>>.

¹⁷⁴ Tamtéž

¹⁷⁵ MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 10. *Kurátoři pro dospělé*. [online]. [14. 2. 2013]. <<http://www.praha10.cz/urad-mc/odbory/odbor-socialni/oddeleni-socialni-prevence/kuratori-pro-dospele.aspx>>

¹⁷⁶ PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), Sborník studijních textů pro sociální kurátory. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Tamtéž

upevněny, eventuálně vytvořeny jeho pozitivní vazby k místu budoucího pobytu, aby nedocházelo k jeho sociální izolaci“¹⁷⁹.

5.2 OSTATNÍ SUBJEKTY

Velká část služeb, které jsou nabízeny mladým lidem po odchodu z dětského domova, je zajišťována neziskovými organizacemi, které jsou tímto způsobem také zainteresované do řešení problematiky. Během pobytu v dětském domově organizace nabízejí různé programy, které učí mladé lidi samostatnosti a zodpovědnosti – jako například projekt Centra J. J. Pestalozziho v Chrudimi „Poradenské centrum pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou“. Po odchodu z ústavní výchovy mohou mladí lidé využít i sociálních služeb, které nabízejí různé organizace, státní i nestátní. Podle zákona o sociálních službách základní sociální poradenství musí každému poskytnout všechny organizace poskytující sociální služby¹⁸⁰. V tomto případě záleží i na tom, jaké další problémy daná osoba má a v jaké situaci se nachází. Jak bylo řečeno, osoby po odchodu z ústavní výchovy mohou se uchýlit k užívání drog nebo jiných návykových látek, k prostituci, mohou se z nich stát bezdomovci. Také mohou mít různá zdravotní nebo psychická onemocnění. Podle potřeb uživatele je nutné vyhledat a požádat o pomoc sociální službu, která se určitou problematikou zabývá. Může se jednat například o nízkoprahové denní centrum v případě bezdomovectví, kde pracovníci poskytují informace, poradenství, podle potřeby i krizovou intervenci, zprostředkovávají zaměstnání a podle zájmu uživatele i další pomoc, například při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí¹⁸¹. „Cílem je zvýšit informovanost klientů, zlepšit jejich komunikaci s institucemi, pomoci jim při získávání dokladů, povzbudit je ke kontaktu s rodinou....“¹⁸². Dalšími službami, které lze dle potřeb mladých lidí využít, jsou terénní programy nebo terapeutické komunity v případě užívání návykových látek, domovy se zvláštním režimem nebo domovy pro osoby se zdravotním postižením v případě

---

¹⁷⁹ Tamtéž, S. 425.

¹⁸⁰ *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách* [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

¹⁸¹ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

¹⁸² Tamtéž, S. 43.

psychického nebo zdravotního onemocnění¹⁸³. Sociální rehabilitace směřuje „k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí“¹⁸⁴.

Dalším aktérem jsou samotné dětské domovy, ze kterých mladí lidé odcházejí, protože tam jsou děti připravovány na budoucí život¹⁸⁵. Dětské domovy ovlivňují i prostředí, ve kterém děti vyrůstají a v mezích své působnosti jsou zodpovědné za to, jak děti na samostatný život připravují¹⁸⁶.

Samotní mladí lidé jsou aktéři toho, jak se jim podaří nároky života zvládnout. V této situaci jsou ovlivněni prostředím, ve kterém vyrůstali, ale situaci ovlivňuje i samotná osobnost člověka¹⁸⁷. Sami by přitom měli mít velký zájem na tom, aby celou situaci zvládli¹⁸⁸.

Dalším aktérem je původní rodina člověka, protože mladí dospělí se často vrací do své původní rodiny, ve které nevyrostali¹⁸⁹. Rodina se poté musí vyrovnávat s nepřipraveností, s jakou se člověk do rodiny vrátil a musí čelit všem problémům, které jej provázejí¹⁹⁰.

Budoucí rodina sice pravděpodobně nebude do situace člověka zapojena ihned po odchodu z dětského domova, protože si ji člověk založí až později, ale dopady ústavní výchovy na ni budou v budoucnosti také doléhat. Všechny dopady pobytu v ústavní výchově byly vyjmenovány v jiné části práce, zde pouze zmíním například nízké vzdělání

---

¹⁸³ *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách* [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

¹⁸⁴ Tamtéž, §70

¹⁸⁵ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

¹⁸⁶ Tamtéž

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ Tamtéž

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ Tamtéž

a s tím spojená častá nezaměstnanost nebo problém s výchovou vlastních dětí. I když mladý člověk je mimo dětský domov, nedostatky systému ho ovlivňují i nadále.

Média jako aktér sice nemají moc cokoliv na systému měnit nebo o něčem rozhodovat, ale mohou na některé problémy či nedostatky upozorňovat a tím například veřejnost povzbudit k nátlaku na řešení problému¹⁹¹.

Posledním aktérem je samotná veřejnost, která může například finančně podpořit neziskovou organizaci poskytující služby osobám po odchodu z dětského domova nebo sama může založit organizaci, která se bude problematice věnovat a řešit ji¹⁹².

5.3 NĚKTERÉ PROJEKTY ZAMĚŘENÉ NA OSOBY ODCHÁZEJÍCÍ Z ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Jedním z projektů zaměřených na podporu osob odcházejících z dětského domova je Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových, který je určen pro děti z dětských domovů ve věku 14 – 18 let¹⁹³. Jedním z projektů, které Nadační fond realizuje, je Startovné do života, který má za cíl „pomoci dětem z dětských domovů při jejich přípravě na vstup do života po opuštění dětského domova, přispět k osamostatnění a nalezení vlastní cesty. Dále by měl projekt děti motivovat k dobrým výsledkům ve studiu a v činnostech ve volném čase“¹⁹⁴. Prioritou při rozdělování peněz je např. zlepšený prospěch, dalšími kritérii jsou chování v dětském domově a mimoškolní aktivity¹⁹⁵.

Další organizací věnující se dětem, které odcházejí z dětského domova, je občanské sdružení Múzy dětem, které realizuje program Život nanečisto. Jedná se o cyklus navazujících kurzů, které mají pomoci mladým lidem zorientovat se v situaci, která je čeká po odchodu z dětského domova¹⁹⁶. Kurzy jsou zaměřeny na rozvoj praktických dovedností, získávání znalostí o tom, kde hledat pomoc, a zvládání nových situací, jako je například

---

¹⁹¹ Tamtéž

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ NADAČNÍ FOND MANŽELŮ LIVIE A VÁCLAVA KLAUSOVÝCH. *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových* [online]. [22. 10. 2012] <<http://www.nadacnifondklausovych.cz/projekty-a-nadacni-prispevky/ii-cyklus-projektu-startovne-do-zivota.asp>>

¹⁹⁴ Tamtéž

¹⁹⁵ Tamtéž

¹⁹⁶ *Život nanečisto* [online]. [24. 10. 2012]. <<http://zivotnanecesto.cz/projekt.html>>.

hledání bydlení nebo práce, samostatné hospodaření s penězi, případně zvládání rodičovské role¹⁹⁷.

Občanské sdružení Člověk hledá člověka realizovalo projekt s názvem Najdi svůj směr, který se zaměřoval na uplatnění dětí vyrůstajících v ústavní péči na trhu práce¹⁹⁸. Projekt byl realizován ve vybraných dětských domovech pro děti ve věku 5 – 19 let po dobu 24 měsíců a pro každý dětský domov byl vytvořen individuální plán aktivit podle jeho potřeb, složení dětí a podobně¹⁹⁹.

Nezisková organizace s názvem Spolu dětem realizovala projekt Už vím jak, který byl určený pro mladé lidi z dětských domovů a výchovných ústavů z Ústeckého, Libereckého a Pardubického kraje, kteří se chystali v krátké době opustit brány ústavního zařízení²⁰⁰. Projekt byl zaměřen na přímou práci s cílovou skupinou, která probíhala formou pěti vícedenních vzdělávacích setkání, jejichž účelem bylo usnadnění mládeži samostatný a smysluplný život. Tématy setkání bylo zjištění individuálních potřeb mládeže, zvýšení orientace mládeže v sociálních vztazích a na trhu práce a snížení rizika trestné činnosti²⁰¹.

---

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ ČLOVĚK HLEDÁ ČLOVĚKA. *ČLOVĚK HLEDÁ ČLOVĚKA, o.s.* [online]. [24. 10. 2012]. <<http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer.html>>.

¹⁹⁹ Tamtéž

²⁰⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY *Evropský sociální fond v České republice*. [online]. [24. 10. 2012]. <<http://www.esfcr.cz/projekty/priprava-mladeze-z-detskych-domovu-na-samostatny-zivot>>

²⁰¹ Tamtéž

6 BYDLENÍ

V této kapitole bude popsáno, jaká je situace v oblasti bydlení a jaké jsou možnosti bydlení pro osoby, které nemají dostatečné kompetence pro získání bydlení na otevřeném trhu s bydlením.

6.1 BYDLENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Bydlení patří do souboru základních potřeb člověka, společně s výživou a oblékáním, a v moderních společnostech se stalo ústřední otázkou sociální a hospodářské politiky, je jedním ze základních předpokladů životní jistoty jedince a politické stability společnosti²⁰². Právo na bydlení je uznáno i v některých mezinárodních dokumentech a toto právo mělo dopad i na vytvoření systémů sociálního bydlení a později zavedení příspěvku na bydlení²⁰³. Příspěvek na bydlení ale řeší jen finanční nedostupnost bydlení, ale neřeší diskriminaci na trhu s bydlením, kdy některým skupinám obyvatel jsou nabízeny byty nižší kvality v sociálně vyloučených lokalitách a smlouva je s nimi uzavírána na kratší dobu, což vede k nejistotě dané skupiny obyvatel v oblasti jejich bydlení²⁰⁴.

Právo na bydlení je předmětem veřejného dohledu a častých intervencí veřejné správy a opírá se o strategii rozvoje bydlení, která vychází z představ o bytových potřebách obyvatel a předpokládaného demografického vývoje²⁰⁵. Cílem bytové politiky je zpravidla zajistit finančně dostupné a kvalitní bydlení všem skupinám obyvatel²⁰⁶. Definice finanční

---

²⁰² CÍSAŘ, Jaromír. K otázkám bytové politiky. In FŇOUKAL, Miloš, SZCZYRBA, Zdeněk. *Bydlení – nové formy a dimenze. Sborník referátů z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0937-2.

²⁰³ LUX, Martin, SUNEGA, Petr, OBADALOVÁ, Miroslava. Finanční dostupnost vlastnického a nájemního bydlení ČR a zemích EU. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²⁰⁴ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

²⁰⁵ BURCIN, Boris, KUČERA, Tomáš. Demografické perspektivy České republiky: obyvatelstvo a cenové domácnosti. In FŇOUKAL, Miloš, SZCZYRBA, Zdeněk. *Bydlení – nové formy a dimenze. Sborník referátů z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0937-2.

²⁰⁶ LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

dostupnosti bydlení uvádí, že „*dostupnost se vztahuje k zajištění určitého standardu bydlení (nebo různých standardů) za cenu či nájemné, které v očích nějaké třetí strany (zpravidla vlády) nepředstavují nerozumné zatížení pro příjem domácnosti*“²⁰⁷. Finanční dostupnost vlastnického i nájemního bydlení je nejčastěji měřena na indikátoru podílu nákladů na bydlení, které musí domácnost vynaložit na získání a udržení přiměřeného stálého bydlení, a čistého příjmu domácnosti, u vlastnického bydlení se používá indikátor počtu let spoření pro pořízení průměrného vlastnického bydlení pro danou velikost domácnosti²⁰⁸. Jako hranice finanční dostupnosti bydlení je stanoveno 20 až 33 % všech nákladů na bydlení z celkových příjmů domácnosti²⁰⁹.

Pokud je pro domácnost finančně nedostupné bydlení, může to být jeden z faktorů, který způsobuje sociální vyloučení²¹⁰. Domácnosti, které jsou ohrožené sociálním vyloučením a nemají dostatečné kompetence k udržení dlouhodobého nájemního bydlení, se často potýkají i s dalšími problémy jako jsou například problémy s rodinnými vztahy, domácím násilím, zadlužením, alkoholismem, nezaměstnaností a podobně²¹¹.

---

²⁰⁷ MACLENNAN, Williams, 1990 In LUX, Martin, SUNEGA, Petr, OBADALOVÁ, Miroslava. Finanční dostupnost vlastnického a nájemního bydlení ČR a zemích EU. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²⁰⁸ LUX, Martin, SUNEGA, Petr, OBADALOVÁ, Miroslava. Finanční dostupnost vlastnického a nájemního bydlení ČR a zemích EU. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²⁰⁹ DVORÁK, Tomáš, SLÁDEK, Jan, SUNEGA, Petr, KATRŇÁK, Tomáš. Vývoj finanční dostupnosti nájemního a vlastnického bydlení v České republice (1991 – 2009). In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnosti na tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN: 978-80-7330-213-9.

²¹⁰ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin, SLÁDEK, Jan. Důsledky vývoje cen bydlení na potenciální i akutní ohrožení finanční nedostupností bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

²¹¹ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

Jaká obydlí člověk vystřídá, určuje jeho kariéru (nebo dráhu) bydlení, která je definována jako posloupnost obydlí, které jednotlivec obývá v průběhu života²¹². Začátkem kariéry bydlení se bere osamostatnění se od rodičů, nepočítá se tedy doba, po kterou člověk bydlí s rodiči²¹³. Dráha bydlení může být vzestupná, tedy do bytu vyšší kvality, sestupná, kdy se člověk naopak stěhuje do bytu nižší kvality, oscilující, kdy se stěhuje střádatě do horšího nebo kvalitnějšího bydlení, nebo setrvalá, v tomto případě se člověk stěhuje do stejně kvalitního bytu²¹⁴. Každým stěhováním by se přitom člověk měl přibližovat ideálnímu typu bydlení, což je podle výzkumu samostatný rodinný dům ve vlastnictví²¹⁵. Nejnižší naopak stojí podnájem nebo ubytovna²¹⁶. Lidé s nízkými příjmy přitom často absolvují sestupnou dráhu bydlení, která se odehrává v nájemním bydlení²¹⁷. Mladí lidé často na začátku samostatného života nemají dostatek financí k zajištění samostatného bydlení, proto bývají ubytováni na různých ubytovnách a v podnájmech, a tím pádem absolvují dráhu bydlení sestupnou²¹⁸. Domácnostem, které na bydlení na volném trhu nedosáhnou ze sociálních či jiných důvodů, státy umožňují bydlení zajistit v sektoru, které je nazývané sociální bydlení²¹⁹. Nájemné v těchto bytech je zpravidla nižší než tržní nájemné a výstavba a provoz těchto bytů jsou často finančně podporovány různými institucemi státu a obcí²²⁰. Pokud chce stát pomoci lidem v návratu na vzestupnou dráhu bydlení, organizuje obvykle pomoc formou dotací neziskovému sektoru nebo obcím

---

²¹² SUNEKA, Petr, ČERMÁK, Daniel, VAJDOVÁ, Zdenka. *Dráhy bydlení v ČR 1960 – 2001. Minulá, současná a budoucí stěhování občanů ČR ve výzkumu postojů k bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. ISBN: 80-7330-018-4.

²¹³ Tamtéž

²¹⁴ VAJDOVÁ, Zdenka, ČERMÁK, Daniel, SUNEKA, Petr. *Dráhy bydlení*. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²¹⁵ SUNEKA, Petr, ČERMÁK, Daniel, VAJDOVÁ, Zdenka. *Dráhy bydlení v ČR 1960 – 2001. Minulá, současná a budoucí stěhování občanů ČR ve výzkumu postojů k bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. ISBN: 80-7330-018-4.

²¹⁶ Tamtéž

²¹⁷ ČERMÁK, Daniel. *Typy drah bydlení v České republice*. In SUNEKA, Petr, ČERMÁK, Daniel, VAJDOVÁ, Zdenka. *Dráhy bydlení v ČR 1960 – 2001. Minulá, současná a budoucí stěhování občanů ČR ve výzkumu postojů k bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. ISBN: 80-7330-018-4.

²¹⁸ Tamtéž

²¹⁹ LUX, Martin. *Sociální bydlení*. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²²⁰ Tamtéž

na výstavbu sociálních bytů²²¹. Pro některé lidi návrat na vzestupnou dráhu bydlení znamená také začlenění zpět do společnosti²²².

Nyní bude krátce popsána situace, která je na trhu bydlení v České republice, kde systém sociálního bydlení není definován na centrální úrovni, ale pouze v některých případech je definován na úrovni jednotlivých obcí²²³. Proto stát nenabízí ani neziskovým organizacím žádnou podporu pro koupi bytů za účelem provozování sociálního bydlení²²⁴. Také je v naší zemi podpora v oblasti bytové politiky vychýlena ve prospěch vlastnického bydlení²²⁵. Podpora bydlení se dotýká působnosti Ministerstva financí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva práce a sociálních věcí²²⁶. Programy jsou zaměřeny na podporu výstavby obecních nájemních bytů – program výstavby sociálního bydlení a program podporovaného bydlení – vstupní byty²²⁷. Vstupní byty jsou určeny především pro osoby, které nemají přístup k bydlení, ale jsou schopné plnit povinnosti vyplývající z nájemního vztahu, jako jsou osoby, které opouštějí různá pobytová zařízení, tedy i osoby odcházející z ústavní výchovy²²⁸. Podle Luxe je český trh s bydlením deformován díky chybějící definici sociálního bydlení, absenci centrální koordinace privatizace, absenci vůle pro rychlejší deregulaci nájemného, absenci správně nastaveného výpočtu příspěvku na bydlení, který by vyvážil zvýšení nákladů na bydlení²²⁹.

---

²²¹ VAJDOVÁ, Zdenka, ČERMÁK, Daniel, SUNEGA, Petr. Dráhy bydlení. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²²² Tamtéž

²²³ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

²²⁴ Tamtéž

²²⁵ Tamtéž

²²⁶ ZDAŘILOVÁ, Renata, OTIPKA, Petr, ČESELSKÝ, Jan. Důsledky podpor vybraných nástrojů bytové politiky v ČR na regionální disparity ve fyzické dostupnosti bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

²²⁷ Tamtéž

²²⁸ LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

²²⁹ LUX, Martin. *The housing policy gangs and housing expenditures in the Czech republic*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000. ISBN: 80-85950-77-4.

V České republice obyvatelé s vyššími příjmy často bydlí v nájemním bydlení a naopak obyvatelé s nižšími příjmy obývají vlastní byty, což je odlišná situace oproti většině zemí EU, kde lidé s vyššími příjmy bydlí ve vlastních bytech a lidé s nižšími příjmy v nájemních²³⁰. Co se týká demografického vývoje, podle očekávání přibývá počet domácností jednotlivců, seniorů, rozvedených a svobodných, proto se zvyšuje poptávka po menších bytech²³¹. Mezi domácnosti, které jsou závislé na pomoci státu formou sociálních dávek, patří hlavně domácnosti seniorů, nezaměstnaných, samoživitelů dělníků a dalších nižších kategorií zaměstnání, kde je pouze jeden člen domácnosti ekonomicky aktivní, takže domácnost nemá dostatečné příjmy na zaplacení všech nákladů na bydlení a dalších nutných výdajů domácnosti například na stravu²³². Z hlediska vzdělání jsou nejohroženější finanční nedostupností bydlení domácnosti, kde žijí lidé pouze se základním vzděláním, případně se středoškolským vzděláním bez maturity²³³. Pokud tyto domácnosti bydlí v nájemních bytech, stávají se příjemci příspěvku na bydlení²³⁴. Stát těmto domácnostem pomáhá tak, že jim nabízí obecní nájemné bydlení²³⁵.

---

²³⁰ LUX, Martin. Sociální bydlení. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

²³¹ BURCIN, Boris, KUČERA, Tomáš. Demografické perspektivy České republiky: obyvatelstvo a cenové domácnosti. In FŇOUKAL, Miloš, SZCZYRBA, Zdeněk. *Bydlení – nové formy a dimenze. Sborník referátů z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0937-2.

²³² LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina. Regionální rozdíly ve finanční dostupnosti nájemního bydlení mezi roky 2000 – 2006. In LUX, Martin, KUDA, František (eds.). *Regionální rozdíly v dostupnosti bydlení v České republice*. Praha: sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN: 978-80-7330-149-1.

²³³ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin, SLÁDEK, Jan. Důsledky vývoje cen bydlení na potenciální i akutní ohrožení finanční nedostupností bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

²³⁴ Tamtéž

²³⁵ ZDAŘILOVÁ, Renata, OTIPKA, Petr, ČESELSKÝ, Jan. Důsledky podpor vybraných nástrojů bytové politiky v ČR na regionální disparity ve fyzické dostupnosti bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

6.2 MOŽNOSTI BYDLENÍ PO ODCHODU Z ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Organizace, které se zaměřují na mladé lidi po odchodu z dětského domova, zabezpečují především vhodné bydlení, které tito lidé nejdříve potřebují vyřešit²³⁶. Některé dětské domovy disponují tzv. startovacími byty, kam se mohou mladí lidé na přechodnou dobu nastěhovat²³⁷. Důležitá je i spolupráce s městem nebo obcí, které mohou mladému člověku obecní nebo městský byt přidělit²³⁸. Pokud není možná ani jedna z těchto dvou alternativ, přichází často na řadu domy na půli cesty nebo azylové domy.

Bydlení u osob, které nemají přístup na běžný trh s byty ať už důvodu nedostatečných finančních možností nebo jiných důvodů, pomáhají zajišťovat různé sociální služby. U osob, které přichází z ústavní výchovy, nabízí ubytování domy na půl cesty, azylové domy nebo noclehárny, které se řídí zákonem číslo 108/2006 Sb²³⁹.

První možností, jak získat bydlení, je noclehárna, která poskytuje ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování²⁴⁰. Uživatelům je dále nabízeno poradenství²⁴¹. Standard bydlení na noclehárně je velmi nízký, jedná se obvykle o velké místnosti s řadou postelí a ubytování je zde nabízeno na každou noc zvláště zdarma nebo za úhradu²⁴². Noclehárny využívají především lidé, kteří jsou na ulici dlouho dobu a nebyli by schopni nebo ochotni se přizpůsobit nárokům azylových domů²⁴³.

---

²³⁶ KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

²³⁷ Tamtéž

²³⁸ Tamtéž

²³⁹ *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách* [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

²⁴⁰ Tamtéž

²⁴¹ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

²⁴² Tamtéž

²⁴³ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

Dům na půl cesty a azylový dům poskytuje svým uživatelům i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí²⁴⁴.

V domě na půl cesty jsou „poskytovány pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby“²⁴⁵. Z definice služby podle zákona o sociálních službách vyplývá, že dům na půl cesty je určen především pro osoby, které opouštějí ústavní výchovu a pracovníci by měli znát problémy, se kterými se tyto osoby setkávají. Sociální pracovníce učí mladé osoby hospodařit s vydělanými penězi a přebírat zodpovědnost za své činy²⁴⁶. Mladý člověk se zde učí samostatnému životu, aby v budoucnu nepotřeboval pomoc státu a stal se občanem, který pracuje a odvádí daně²⁴⁷. Někteří uživatelé by se totiž bez pomoci sociálních pracovníků pravděpodobně ocitli na ulici²⁴⁸. Dům na půl cesty se ideálně skládá ze samostatných bytů a společenské místnosti²⁴⁹. Rizikem při poskytování služeb v domě na půl cesty může být podle Hradeckého neschopnost nebo neochota přizpůsobivosti uživatele na provozní režim, časově omezený pobyt a nenávaznost služby na vyšší integrační stupeň, například sociální bydlení²⁵⁰. Hradecký naopak pozitivně hodnotí

---

²⁴⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

²⁴⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §58 [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

²⁴⁶ KOPŘIVOVÁ, 2006 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc &id=7&format=raw>

²⁴⁷ Tamtéž

²⁴⁸ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

²⁴⁹ Tamtéž

²⁵⁰ HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. 1. vyd. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007, 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.

podporu od sociálního pracovníka, individuální přístup k uživateli a síť domů na půl cesty, které je možno využít²⁵¹.

Další možností, kde najít ubytování, je azylový dům, který ubytovává lidi bez domova, kteří se ocitli v obtížné životní situaci a nejsou schopni ji sami řešit²⁵². Podle § 57 zákona o sociálních službách je bydlení v azylovém domě poskytnuto na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení²⁵³. Azylové domy jsou zpravidla určeny pro konkrétní cílovou skupinu – azylový dům pro muže, azylový dům pro ženy a azylový dům pro matky s dětmi apod. Pro osoby, které odcházejí z ústavní výchovy, je určen buď azylový dům pro muže, nebo pro ženy. Azylové domy se většinou nacházejí ve větších městech, ale počet lůžek neodráží skutečné potřeby, protože poptávka převyšuje nabídku²⁵⁴. V azylových domech by měla pomoc vést k podpoře a od podpory k samostatnosti²⁵⁵. Proto azylové domy poskytují i různé denní aktivity jako například různé pracovní terapie nebo sociální poradenství²⁵⁶. Kvůli těmto aktivitám zde bývají zaměstnání, nebo s nimi zařízení externě spolupracuje,

---

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² KOPŘIVOVÁ, 2006 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc &id=7&format=raw>

²⁵³ *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §57* [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

²⁵⁴ MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin, SLÁDEK, Jan. *Důsledky vývoje cen bydlení na potenciální i akutní ohrožení finanční nedostupností bydlení*. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

²⁵⁵ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

²⁵⁶ KOPŘIVOVÁ, 2006 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc &id=7&format=raw>

i psychologové, psychoterapeuti, zdravotní sestry a další odborníci²⁵⁷. Někdy bývá požadavkem pro přijetí do zařízení i určitý měsíční příjem²⁵⁸.

Možností ubytování mimo sociální služby jsou například ubytovny, což jsou zařízení, kde jedinec obdrží pouze střechu nad hlavou a kde se mu nedostává žádné sociální pomoci²⁵⁹. Pro malé množství osob, které studují, je možností ubytování využití internátu, vysokoškolské koleje nebo domovu mládeže²⁶⁰. Další možností je i bydlení v podnájmu nebo ve vlastním bytě, což je možné za předpokladu trvalého zaměstnání a pravidelného příjmu²⁶¹. Část osob se také vrací ke své původní rodině²⁶².

---

²⁵⁷ PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

²⁵⁸ KOPŘIVOVÁ, 2006 In KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti* [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc &id=7&format=raw>

²⁵⁹ Tamtéž

²⁶⁰ Tamtéž

²⁶¹ Tamtéž

²⁶² Tamtéž

7 VÝZKUMNÁ ČÁST

V této části práce se dostáváme na konkrétní realizaci výzkumu. Bude popsána strategie, metody a výzkumný vzorek při realizaci rozhovoru. V další části bude popsán a konkrétně hodnocen výzkum a prezentovány závěry, ke kterým autorka při výzkumu dospěla.

7.1 METODOLOGIE VÝZKUMU

7.1.1 CÍL VÝZKUMU A OPERACIONALIZACE

Cílem výzkumu je zjistit představy a realitu v oblasti bydlení osob odcházejících z dětského domova a fenomény porovnat. Metodická část se bude věnovat popisu cesty, jak získat odpověď na výzkumnou otázku „*Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?*“

Dílejší výzkumné otázky výzkumu jsou:

- *Jsou představy osob o samostatném životě realistické?*
- *Jaká byla situace v oblasti bydlení po odchodu z dětského domova?*
- *Jak jsou mladí lidé na samostatný život připraveni?*

Za připraveného mladého člověka po odchodu z dětského domova je autorkou považován člověk, který:

- Je schopen zajistit si trvalé legální příjmy formou pracovní činnosti, která trvá alespoň půl roku bez přerušování nebo formou sociálních dávek a dále práci hledá.
- Je schopen zajistit si zaměstnání na pracovní smlouvu, které neopouští na vlastní žádost.
- Pokud má příjem alespoň na hranici životního minima, je schopen s ním vyjít a nemusí se zadlužovat.
- Je schopen najít si ubytování, které pravidelně platí. Pokud se jedná o ubytování v rámci poskytování sociální služby (dům na půl cesty, azylový dům, sociální bydlení), hledá si aktivně jiné ubytování na volném trhu.
- Je schopen zajistit chod domácnosti jako například umět nakupovat, prát prádlo, uklízet a podobně.

- Je schopen si obstarat osobní záležitosti – vyřízení osobních záležitostí na úřadech, orientuje se v pojmech jako půjčka, hypotéka, kauce a podobně
- Není závislý na návykových látkách
- Má uspořádané priority

7.1.2 METODA A STRATEGIE VÝZKUMU

Tato část kapitoly se zaměří na způsob, jak se bude autorka snažit odpovědět na výzkumnou otázku „Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?“

Do dětského domova se může dostat dítě z nejrůznějších důvodů a stejně tak se liší doba, kterou v dětském domově stráví. Rovněž se liší dětské domovy od sebe navzájem, různý je přístup pracovníků. Proto, aby bylo možné podrobněji prozkoumat situaci, ve které se osoba po odchodu z dětského domova nachází, byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Creswell kvalitativní metodu výzkumu popisuje jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“²⁶³ V typickém případě při kvalitativním výzkumu si výzkumník určí výzkumné téma a podle něj tvoří základní výzkumné otázky, které je možné během výzkumu podle potřeby výzkumníka opravovat a doplňovat²⁶⁴. Výzkumník během výzkumu vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k zodpovězení výzkumných otázek, přitom provádí induktivní a deduktivní závěry²⁶⁵. Podle Borgana a Biklena se během výzkumu používají málo standardizované metody pro získávání dat, protože hlavním instrumentem je sám výzkumník²⁶⁶.

---

²⁶³ CRESWELL, 1998, s. 12 In HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Str. 32. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

²⁶⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

²⁶⁵ Tamtéž

²⁶⁶ BORGAN, BIKLEN, 1992 podle HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

7.1.3 TECHNIKY SBĚRU DAT A VÝZKUMNÝ VZOREK

Metody, které mohou být při kvalitativním výzkumu využity, jsou pozorování, interview, rozbor textů a dokumentů a audio a videozáznamy²⁶⁷.

Pro výzkum realizovaný v této diplomové práci byla zvolena, jako jedna z technik, technika interview. Podle Hendla krajní formy dotazníků zahrnují dotazníky s pevně danou strukturou a uzavřenými otázkami a na druhé straně stojí volné rozhovory, jejichž struktura není předem daná, střední cestou tedy může být polostrukturované dotazování, které se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací²⁶⁸.

Vzhledem k tomu, že témata pro samotné dotazování mohou být velmi různorodá a záleží hlavně na respondentovi a jeho zkušenosti, rozhodla se autorka zvolit polostrukturovaný rozhovor, díky kterému si může předem připravit otázky, na které se chce během rozhovoru zeptat a zároveň má prostor pro doptávání se na další témata, o kterých se dotazovaný zmíní a která přispějí k zodpovězení hlavní, ale i dílčích výzkumných otázek. Dotazovanými při polostrukturovaném dotazování byly osoby, které část dětství vyrostly v dětském domově. Účelem rozhovoru s těmito respondenty bylo zjistit, jak se změnily jejich představy o bydlení po opuštění dětského domova a jak byly na odchod z dětského domova ze strany dětského domova připravovány.

Pro sestavování výzkumného vzorku byla zvolena metoda sněhové koule, základem této metody je získání prvních kontaktů a od těchto kontaktů následuje získávání dalších respondentů²⁶⁹. Autorka na počátku znala jednu respondentku – vedoucí domu na půl cesty a postupně od ní získávala kontakty na dva další respondenty, jeden z nich, vedoucí Domu sv. Františka jí poté zprostředkoval kontakt s dalšími dvěma respondenty. Výběr těchto respondentů probíhal již náhodně, podle toho, koho autorce respondenti doporučili. Více informací o respondentech se autorka dozvěděla až při samotném dotazování. Při rozhovoru se autorka dotazovala i na dobu bezprostředně po odchodu z dětského domova a situaci, ve které se tyto osoby nacházely, jak hledaly ubytování a podobně. Zde jsou otázky, které byly před samotným rozhovorem připraveny, ale během rozhovoru byly doplňovány o další:

---

²⁶⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN: 80-247-1362-4.

- Jak jste se do dětského domova dostal?
- Kde jste hledal pomoc po odchodu z dětského domova?
- Jaká byla vaše představa o bydlení po odchodu z dětského domova?
- Co teď děláte?
- Co byste chtěl dále dělat?

Dalším respondentem pro polostrukturovaný rozhovor byla vedoucí domu na půl cesty. Tato osoba byla vybrána záměrně, protože sociální služba dům na půl cesty slouží pro osoby, které odchází z ústavní výchovy a je proto předpoklad, že jako vedoucí této služby bude mít s danou cílovou skupinou zkušenost. Účelem rozhovoru s vedoucí bylo zhodnotit z jejího pohledu, jak jsou osoby, které odchází z dětského domova na svůj odchod připravovány a jak se dokážou s nároky samostatného života vyrovnat. Rozhovor měl pomoci odhalit reálné možnosti, které osoba po odchodu z dětského domova má, protože sociální pracovnice situaci s těmito osobami řeší a problematiku zná.

Pro rozhovor jsem oslovila vedoucí domu na půl cesty, kterou jsem znala z doby, kdy jsem v tomto zařízení vykonávala několikrát praxi a věděla jsem, že bude ochotná mi zodpovědět moje otázky. Zde jsou otázky, které jsem měla pro vedoucí před samotným rozhovorem připravené a které byly během rozhovoru dle potřeby doplňovány:

- Jak bys popsala uživatele, kteří přijdou z dětského domova?
- Jaké procento z celkového počtu uživatelů osoby z ústavní výchovy tvoří?
- Jakou mají představu o své situaci?
- Jak si představují svoje další bydlení?
- Jaké mají vzdělání?
- Jsou připraveni přijmout pomoc?
- Kde je podle tebe největší problém v systému?
- Myslíš, že mají šanci se zapojit do společnosti?

Posledním respondentem byl vedoucí Domu sv. Františka, kterého jsem opět vybrala záměrně, protože díky rozhovoru s vedoucí domu na půl cesty jsem věděla, že řadu uživatelů kvůli porušování pravidel poskytování sociální služby vylučuje a předpokládala jsem, že se mohou poté obrátit s žádostí o pomoc na Dům sv. Františka, který provozuje azylový dům, noclehárnu a denní centrum pro osoby bez přístřeší. Zde jsou opět otázky, které jsem vedoucímu kladla a které dle potřeby rozšiřovala:

- Kolik je v Plzni a okolí lidí bez přístřeší?
- Víte, kolik z nich prošlo dětským domovem?

- Jsou něčím specifičtí oproti ostatním osobám bez přístřeší?
- Po jak dlouhé době po odchodu z dětského domova se na ulici dostávají?
- Z jakých důvodů se ocitnou na ulici (nemají peníze, neví, kde hledat pomoc,...)?
- Jak si myslíte, že jejich situaci ovlivnil pobyt v dětském domově?
- Jakým způsobem jim pomáháte?
- Pokud se k Vám dostanou osoby hned po odchodu z dětského domova, mají realistické představy o své situaci? Proč?
- Jaké mají šance najít si ubytování?

Rozhovory s vedoucí domu na půl cesty a s vedoucím Domu sv. Františka mi pomohly zodpovědět, jaké mají osoby po odchodu z dětského domova představy o své situaci a to především v oblasti bydlení. Také byl realizován rozhovor s osobami, které dětským domovem prošly. O respondentech jsem před rozhovorem žádné informace neměla a během rozhovoru vyšlo najevo, že jeden ze tří respondentů strávil v dětském domově jen část dětství a před dosažením dospělosti se vrátil do rodiny. Z tohoto důvodu jeho sdělení nebylo zahrnuto do práce, protože tato osoba se nepotýkala s nutností po odchodu z dětského domova hledat ubytování. Rozhovory s osobami, které prošly dětským domovem, pouze demonstrují situaci, ve které se osoby nachází.

Pro doplnění informací z oblasti, jak jsou mladé osoby na samostatný život připravovány ze strany dětského domova, byla oslovena pracovnice z dětského domova s žádostí o rozhovor. Pracovnice si ale vyžádala pouze dotazník, který jí autorka poslala a pracovnice odpověděla písemně na otázky, které měly být předmětem rozhovoru. Zde je tedy výčet otázek, na které pracovnice písemně odpovídala:

- Kolik mladých lidí každý rok opouští dětský domov?
- Víte, kam odcházejí z dětského domova (do podnájmu, zpět k rodině, do domu na půl cesty,...)? Jak je to procentně?
- Víte, kde po odchodu z dětského domova chtějí hledat bydlení?
- Myslíte si, že ví, z čeho budou bydlení platit?
- Snažíte se je nějak konkrétně připravit na odchod z dětského domova? A jak?
- Pomáháte jim nějak najít si bydlení? A jak?
- Myslíte si, že jsou připraveni postavit se na vlastní nohy?
- Myslíte si, že mají realistickou představu o své situaci?

- Myslíte si, že ví, kam se obrátit s žádostí o pomoc?
- Máte nějaké informace o dětech, když odejdou z dětského domova? Víte co s nimi je dále? Můžete shrnout?

Přepisy všech rozhovorů a dotazník jsou vloženy do přílohové části této práce.

Další výzkumnou technikou je analýza dokumentů. Ta má za účel zpracovávat materiál, který nevznikl za účelem výzkumu, ale již předtím existoval a výzkumník provádí selekci těchto materiálů²⁷⁰. Budou analyzována data, která jsou volně dostupná a jsou zaměřena na popis cen bydlení, dostupnosti bydlení, analýzu příjmů, které osoby mohou získat od státu formou sociálních dávek a podobně. Tato metoda by měla sloužit k realistickému posouzení situace, ve které osoby po odchodu z dětského domova jsou, protože analýza bude podložena statistickými daty, která se věnují dané problematice.

7.2 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

V následující části práce budou interpretována data, která byla ve výzkumu sesbírána. Nejprve budou shrnuta data z dotazníku, který vyplňovala pracovníce z dětského domova, následovat budou rozhovory se sociálními pracovníky a poté s uživateli sociálních služeb, kteří prošli dětskými domovy. Nakonec budou popsána data, která byla získána v analýze dokumentů.

7.2.1 DOTAZNÍK PRO DĚTSKÝ DOMOV

Z dotazníku, který pracovníce dětského domova vyplňovala, vyplynulo, že pracovníci se snaží mladé lidi na odchod do samostatného života připravovat tak, že jsou zařazeni do projektů, je s nimi hovořeno formou osobních pohovorů, zúčastňují se stáží, ale hlavně samostatně žijí v garsonkách a tím se připravují na samostatný život.

Podle pracovníce tito mladí lidé přesto nemají realistickou představu o své situaci, ale důvod vidí v jejich věku a nikoli jako následek pobytu v ústavním zařízení. Také si nemyslí, že by všichni, kteří odcházejí, byli připraveni na samostatný život. Přesto se jim dětský domov snaží pomoci s hledáním bydlení tím, že s nimi pracovníci chodí jako doprovod na úřady a do azylových domů. Také s nimi mluví o tom, že ve svém dalším bydlení budou muset platit nájem. Pracovnice si myslí, že mladí lidé vědí,

---

²⁷⁰ Tamtéž.

kde hledat pomoc a podle jejího názoru to bude na úřadech, u kamarádů a příbuzných nebo se obrátí s žádostí o pomoc na neziskové organizace.

Brány tohoto konkrétního dětského domova každý rok opustí různý počet mladých lidí, většinou se číslo pohybuje od nula do pěti osob. Většina z nich, 60 %, se vrací zpět do biologické rodiny, dalších 20 % hledá ubytování v azylových domech a o zbytku pracovníci dětského domova nemají další informace. Po odchodu se jim někteří z nich dále hlásí, například přes sociální sítě.

7.2.2 ROZHOVOR S VEDOUcí DOMU NA PŮL CESTY

Dům na půl cesty je určen především pro osoby, které odcházejí z dětského domova, proto by jeho pracovníci měli mít zkušenosti s touto cílovou skupinou a znát její specifika.

Vedoucí tohoto konkrétního domu si myslí, že mladí lidé odcházející z dětského domova jsou „*nejméně připraveni na život dospěláckého života, oni přijdou s tím, že mají všechno, co se týče třeba oblečení, elektroniky a podobně, ale mají i peníze našetřené.*“ Materiální zajištění dětí v dětském domově podle vedoucí není správné, protože je nepřipravuje na situaci, které po odchodu z DD nastanou. Z dětského domova mají představu, že si musí najít práci, ubytování a v rámci individuálního plánování chtějí pracovat na dosažení těchto cílů. Podle vedoucí společnost očekává, že těchto cílů budou chtít dosáhnout, nejedná se však o cíle, kterých by chtěli dosáhnout doopravdy.

Sami představu o situaci, ve které se nacházejí, mají „*krásnou, reálnou dost. To, že mají peníze, je pro ně hrozně moc, sami nikdy nepracovali a také nemají pojem o cenách a hodnotě peněz.*“ Částka, se kterou z dětského domova odcházejí, se pohybuje kolem 40 000 Kč. S penězi ale neumí zacházet a brzy je utratí za různé věci, které nepotřebují, a které vzápětí prodávají dál pod cenou. Proto velmi rychle přijdou o všechny peníze, s nimiž přišli do DPC. Ale právě v tomto okamžiku podle vedoucí začíná „*problém nabourat jejich představu, protože ona není dobrá nebo správná. Ale zase je hrozně těžký jim kazit takovou tu naději. To, že jsou venku, jsou dospělí, jdou si užívat život, že jsou za sebe zodpovědný. Přitom ani neví, co zodpovědnost znamená. Je to takový kolikrát blbý. Ale musíme, musíme je probrat z té diskotéky.*“

Do DPC se ale nedostávají z vlastní vůle, většinou je k tomu přimějí pracovníci z dětského domova. V DPC si také zaplatí několik nájmu dopředu. Sami ale chtějí brzy pryč do vlastního podnájmu, protože mají představu, že disponují hodně penězi, které

si z dětského domova odnesli. Za pobyt v DPC se také stydí, ostatním lidem nepřiznají, kde bydlí. DPC přitom uživatelům, kteří řeší svoji situaci, umožňuje přestěhování do Bytu na půl cesty, který spravuje a kde je režim o hodně volnější, a nikdo je zde každý den nekontroluje.

Mladí lidé z dětského domova v DPC také špatně fungují a potřebují více podpory, než jiní klienti, například z ulice. Ze začátku jim musí pracovníci radit i s takovými věcmi, jako je praní prádla. Pomoc od pracovníků přijímají, ale vyžadují spíše starost, než podporu²⁷¹. Problém mají také například s dodržováním společných úklidů, které v DPC probíhají, nebo s docházkou na týdenní schůzky všech uživatelů. Pro nedodržování pravidel je vedoucí DPC často vyloučí ještě před vypršením doby, na kterou byla nájemní smlouva uzavřena.

Přesto mladí lidé projevují i zájem o řešení své situace. Sice ze začátku potřebují pomoc například formou doprovodu na úřad, ale všechny záležitosti si poté chtějí vyřizovat sami a doprovodit je obvykle stačí jednou. Problém ale mají se zapamatováním si termínů dalších schůzek - potřebují například připomínat, že na úřad mají jít a ráno potřebují vzbudit.

Vzdělání podle vedoucí DPC mají většinou středoškolské bez maturity, často jsou vyučeni jako kuchaři nebo zahradníci. Nikdy se ale podle jejich slov v zařízení nevyskytl uživatel, který by měl alespoň maturitu. Důvodem může být to, že DD své „nadějnější a hodnější“ svěřence posílá do bytů, které spravuje, a ti ostatní odchází do DPC. I vztah k práci mají pozitivní, ale problém mají s fungováním v práci, protože jsou například pomalí nebo naopak zbrklí. Nedostatky vedoucí vidí i v tom, že nemají vzor, který jiní lidé nacházejí v rodině, když jejich rodiče chodí do práce.

Pokud s nimi pracovníci DPC mluví o jejich dalším bydlení, mají podle vedoucí „představu jako z televize. Že se platí nějaká elektřina, plyn navíc...oni si myslí, že se zaplatí nájem a tím to je vyřešený. Že jsou různé druhy topení, to vůbec neví.“ Velmi brzy po příchodu do DPC by chtěli do vlastního nájmu.

Často se objeví příbuzný, který se začne o uživatele zajímat. Z počátku nechce žádné peníze, pouze získává informace a o peníze si řekne mnohem později. I když mladí lidé peníze z dětského domova, mají uložené u pracovníků DPC, ti jim je musí vydat. A peníze vzápětí získá tento příbuzný. Mladí lidé k příbuzným z DPC často rovnou

---

²⁷¹ Například pokud je na pokoji něco rozbité, přijdou to hned pracovníkům nahlásit.

odcházejí. Podle vedoucí poté bydlí skupina lidí dohromady a žijí z peněz, které jim chodí formou sociálních dávek na složenky. To se často stává u Romů.

Šanci na zapojení do společnosti má mladý člověk dle vedoucí poté, co mu dojdou všechny peníze, dostane se na ulici a „šáhne si na dno“. Pak si více váží pomoci, která je mu nabízena, což mu umožní návrat do společnosti.

7.2.3 ROZHOVOR S VEDOUCÍM DOMU SV. FRANTIŠKA

V předchozí části, která se věnovala rozhovoru s vedoucí domu na půl cesty, vyšlo najevo, že řada osob je z DPC vyloučena kvůli porušování pravidel. Proto byl pro další zjištění informací o osobách po odchodu z dětského domova osloven vedoucí služby, jejíž cílová skupina jsou osoby bez přístřeší.

Pobyt v dětském domově je jedním z rizikových faktorů pro vznik bezdomovectví, což je prokázáno i v praxi. Ve skupině osob bez přístřeší se vyskytuje více mužů, žen je pouze kolem 20 %.

Mladí lidé po odchodu z dětského domova nemají realistické představy o své situaci, neuvědomují si, že by si měli najít práci, bydlení a partnera, se kterým by dávali peníze dohromady, aby si mohli něco pořídit. Realistickou představu o své situaci získávají postupně, když narazí na překážky.

V DD mají děti organizovaný čas 24 hodin denně, mají zajištěné ubytování, oblečení, stravu, kdežto dítě v rodině se musí podílet na chodu domácnosti. Dětský domov negativně ovlivňuje i schopnost člověka hospodařit s penězi a znalost toho, co obnáší samostatný život a co jsou v životě priority. Podle zkušeností vedoucího DSF mladí lidé z DD téměř ve 100 % případů neumí hospodařit s penězi, protože se nikdy nesetkali s tím, že by museli vyvíjet nějaké úsilí pro získání peněz a pro správné hospodaření s nimi, například vyčlenění si peněz na zaplacení záloh na energie, nájmu či hypotéky. Prioritou pro ně je mít moderní značkové oblečení. V jejich hodnotovém žebříčku jsou více zastoupeny materiální statky a až pak následují věci citové, mravní a vztahové. Proto je pro ně snadnější stát se gamblerem, protože jim nevychází peníze, aby měli na značkové oblečení. Vedoucí se setkal i se situací, že mladí lidé byli závislí už od 14 let na drogách a těšili se, že mimo DD budou moci užívat drogy.

Naopak pozitivně DD ovlivňuje situaci romských osob, protože podle vedoucího mají z DD rozvinuté vyjadřování, nemají romský přízvuk a umějí žít v kolektivech, ve kterých dokážou fungovat. To jim zlepšuje možnosti pro získání práce.

Klienti, které zná vedoucí DSF ze své praxe, a kteří prošli dětským domovem, se stali osobami bez přístřeší velmi záhy po odchodu z DD, řádově po měsících, protože měli podprůměrnou inteligenci, nezvládali nároky života a většinou užívali drogy. Dobu, která bezprostředně následovala po odchodu z dětského domova, strávili v pronajatém bytě, na ubytovně, u kamaráda nebo se zkusili vrátit do biologické rodiny, ale brzy zjistili, že to nefunguje. Protože neměli dostatek peněz na zaplacení ubytování, ocitli se na ulici. Přesto si mysleli, že po odchodu z DD si najdou nějaké ubytování a práci, ale to se jim nepodařilo.

Příjem je podle vedoucího DSF jedna z nejdůležitějších věcí pro získání a udržení bydlení. Pro vyřízení sociálních dávek nebo invalidního důchodu, na který lidé z dětského domova v některých případech mají nárok, je potřeba mít vyřízený občanský průkaz. S tím pracovníci DSF uživatelům pomáhají a také se snaží zjistit, zda uživatelé nemají dluhy, případně v jaké výši a pomáhají jim s vyřízením splátkového kalendáře. Snaží se o to, aby dluh neměl za následek exekuci, protože srážky z příjmu jsou tak vysoké, že pak člověka nemotivují pracovat. O něco větší snahu pracovníci vyvíjejí, pokud se jedná o mladého uživatele, protože mají větší šanci, že se jeho situace změní. Také se je pracovníci DSF snaží směřovat do zaměstnání a vyhodnocovat jejich možnosti na trhu práce, protože většinou uživatelé nemají ani realistickou představu o svém budoucím zaměstnání. Tato představa u nich podle vedoucího není v DD budována. Práci uživatelům pomáhají pracovníci zprostředkovávat například v charitním šatníku střediska sociální rehabilitace, uklízejí tramvajové zastávky nebo prodávají časopis Nový prostor. Některé firmy chodí přímo do DSF a nabízejí zde práci pro uživatele, to se nejčastěji jedná o nekvalifikované nebo méně kvalifikované práce ve stavebnictví nebo zemědělství, protože jak osoby z dětského domova, tak osoby bez přístřeší dosahují většinou pouze základního nebo středoškolského vzdělání bez maturity. Podle vedoucího mají šanci si najít práci, ale problém podle něj mají spíše s udržením si práce. V práci nemají takovou výdrž, na pravidelné chození do práce moc nemyslí a často z práce odchází, protože se nepohodnou s kolegy nebo nadřízeným. Díky tomu, že nemají rodinu, která by jim s překonáním doby, než si najdou jinou práci, pomohla, končí na ubytovnách a pobírají sociální dávky. Rodina o ně zájem neprojevuje, a pokud ano, pouze jim občas dá nějaké peníze nebo oblečení. Pokud se nepříznivá situace v zaměstnání opakuje a přidávají se k tomu i dluhy, jejich situace se zhoršuje.

Podle vedoucího DSF mladí lidé nemají tušení, kolik stojí nájem malé garsoniéry a že před nastěhováním budou muset složit kauci. Když to zjistí, jdou raději na ubytovnu, kde se kauce nehradí. Ubytovna ale není vhodné místo pro rozvoj člověka, protože „na ubytovně se hodně pije, hodně fetuje, všichni gambleři a málokdo chodí do práce, hodně se souloží a na budoucnost se nemyslí. Krade se tam a tak.“ Ubytovna je přitom nejčastější místo, kam odcházejí.

Pokud mají uživatelé zaměstnání a řádně splácí svoje dluhy, mají možnost získat nájemní smlouvu na několik let do sociálního bytu v Koterově. Přesto je pro pracovníky úspěch, pokud uživatel odchází do nějakého relativně stabilního bydlení, což není příliš často. Pokud odchází, tak většinou na ubytovnu, odkud se ale zase poměrně brzy vrací na ulici, protože selhává.

Organizace lidem bez přístřeší zajišťuje ubytování v noclehárně nebo azylovém domě, kde je nájem levnější než v ubytovnách a pobyt zde je méně rizikový pro vznik nežádoucích patologických jevů. Dům sv. Františka zajišťuje i hygienický servis, lékařské ošetření, poskytuje potravinovou pomoc a podle svých potřeb je uživatel odkázán na další služby či zařízení.

7.2.4 ROZHOVOR S UŽIVATELEM SLUŽEB DOMU NA PŮL CESTY

V dětském domově nevrůstal od dětství, ale dostal se do něj až později, kdy byl závislý na drogách a zanedbával školu. Nejprve byl umístěn do diagnostického ústavu, kde se musel sám vyrovnat s tím, že je mimo rodinu. Později bral DD jako svoji záchranu. Na drogách byl závislý od 12 do 15 let. Na pobyt v DD nevzpomínal v dobrém, protože měl pocit, že byl ze strany pracovníků v DD využíván. V DD byl zařazen do projektu Krok do života, kde s nimi lektorka probírala různé situace, do kterých se mohou dostat. Také se věnovali službám, ve kterých by po odchodu z DD měli hledat pomoc, ale uživatel si myslel, že se ho tato situace netýká. Myslel si, že jako klukovi z DD mu na úřadě dají byt.

Protože do učiliště nedocházel pravidelně každý den, nedokončil školu do 18 let a musel si dobu studia protahovat. Protože nedokončil školu, od DD nedostal při odchodu žádné peníze. DD ho také nenasměroval, kde má hledat další pomoc. Z dětského domova odešel v 18 letech ke své přítelkyni, u které půl roku bydlel, a která mu v začátku pomohla. Pomoc našel i u svého bratra, jenž také vyrůstal v dětském domově.

Další informace získal na úřadě, kde mu předali seznam organizací, v nichž může požádat o pomoc, a také zde požádal o sociální dávky. Poté bydlel v DPC a zde si také dokončil výuční list na kuchaře. Nyní si dělá rekvalifikační kurz na pracovníka v sociálních službách, pak by si chtěl najít práci v tomto oboru, v terénní službě, například poradenství pro rodiny. V případě, že bude mít práci, chce si najít vlastní byt, kde by bydlel sám nebo s přítelkyní.

7.2.5 ROZHOVOR S UŽIVATELEM SLUŽEB DOMU SV. FRANTIŠKA 2

Uživatel byl v ústavní výchově od 13 do 18 let, protože utíkal z domova. Rodiče si jej během této doby chtěli vzít domů, ale protože byl ve výchovném ústavu a utíkal, nebylo to možné. Učil se na kováře, ale školu nedokončil.

Dětský domov bral jako domov, byl tam v partě, na budoucnost nemyslel. Po odchodu z ústavní výchovy se domníval, že si najde podnájem v bytě, ale nepřemýšlel, z čeho bude platit nájem.

Ještě z DD znal partu přátel, ke které se připojil a přes ni se dostal ke krádežím. Pak se dostal hned do vazby za krádeže a za výtržnost a byl ve vězení 18 měsíců. Po propuštění páchal další trestnou činnost a dostal se do vězení znovu.

Protože byl závislý na drogách, z vězení šel do terapeutické komunity a do následné péče, kde byl ubytovaný a dostal zde práci. Tam fungoval, ale když měl odejít na ubytovnu, blížící se změnu nezvládl a skončil u drog.

Nyní je mu 38 let a plánuje odvykací léčbu, protože je závislý na drogách, ke kterým se dostal přes známé. Pak by si chtěl najít ubytování a práci.

7.2.6 ANALÝZA DOKUMENTŮ

V této části práce budou analyzována data, která s problematikou bydlení osob odcházejících z dětského domova souvisí. Vzhledem k tomu, že možnost bydlení je podmíněna příjmy osoby, jak z pracovní činnosti, tak ze sociálních dávek, bude se část práce věnovat i příjmům osob.

V České republice byla obecná míra nezaměstnanosti 7,2 % ve 4. čtvrtletí roku 2012²⁷². Nezaměstnaných osob ve věku 15 – 29 let bylo 127,9 tisíc²⁷³. Osoby, které

---

²⁷² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [online]. [14. 3. 2013]. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace>

vyrostly v dětském domově, dosahují nejčastěji základního nebo středoškolského vzdělání bez maturity. Nezaměstnanost v kategorii osob se základním vzděláním se týká 83,1 tisíc osob, tedy 22,6 %, v kategorii osob se středním vzděláním 152,9 tisíc osob, tedy 41,5 %, z celkového počtu 367,9 tisíc osob, které jsou nezaměstnané²⁷⁴. Osoby se základním a středním vzděláním bez maturity jsou také nejvíce ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností²⁷⁵. Osob se základním vzděláním je v populaci České republiky ve 3. čtvrtletí roku 2012 15 % lidí, se středním vzděláním bez maturity 34,7 %²⁷⁶. Osoby se základním vzděláním pracují nejčastěji jako obsluha strojů a zařízení, montéři nebo jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci²⁷⁷. Osoby se středním vzděláním bez maturity pracují nejčastěji jako řemeslníci a opraváři nebo jako obsluha strojů a zařízení či montéři²⁷⁸. Průměrná hrubá mzda za rok 2011 osob pracujících jako řemeslníci a opraváři byla 21 023 Kč, obsluhy strojů a zařízení, montérů 20 651 Kč, pomocných a nekvalifikovaných pracovníků 14 590 Kč²⁷⁹. Podle jiné statistiky zaměstnanci s nižším vzděláním v roce 2011 vydělávali nejčastěji 10 000 až 15 000 Kč měsíčně²⁸⁰.

Pokud jsou lidé nezaměstnaní, jejich nečastější měsíční čistý příjem za rok 2011 je ve výši do 4 000 Kč měsíčně²⁸¹. Druhým nejčastějším čistým měsíčním příjmem

---

²⁷³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ekonomické postavení populace 15+*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCC7/\\$File/310112q303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCC7/$File/310112q303.pdf)>

²⁷⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Věk a vzdělání populace podle ekonomického postavení a oblastí ČR*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD00/\\$File/310112q307.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD00/$File/310112q307.pdf)>

²⁷⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Dlouhodobá nezaměstnanost podle úrovně vzdělání*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCD1/\\$File/310112q342.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCD1/$File/310112q342.pdf)>

²⁷⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělanostní struktura populace ČR*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCCC/\\$File/310112q302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCCC/$File/310112q302.pdf)>

²⁷⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost v HN podle úrovně vzdělání*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD25/\\$File/310112q322.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD25/$File/310112q322.pdf)>

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Podíly zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy podle hlavních tříd CZ-ISCO a pohlaví*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F6324/\\$File/310912A01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F6324/$File/310912A01.pdf)>

²⁸⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Domácnosti podle postavení osoby v čele*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EDF/\\$File/3012121b.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EDF/$File/3012121b.pdf)>

²⁸¹ Tamtéž.

je do 10 000 Kč²⁸². Pokud osoba pracovala a nyní o práci přišla, může mít nárok na podporu nezaměstnanosti, která se odvíjí od platu, který osoba pobírala, a délka pobírání podpory v nezaměstnanosti závisí na věku osoby²⁸³.

V případech, že lidé nejsou zaměstnaní, mohou pobírat sociální dávky pomoci v hmotné nouzi, které vycházejí z „*principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá*“²⁸⁴. Formu pomoci osobám s nedostatečnými příjmy upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a vymezuje situace spojené s nedostatečným zabezpečením základní obživy, bydlení a mimořádnými událostmi. Hmotná nouze je „*stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.*“²⁸⁵ Aby osoba mohla být považována za osobu v hmotné nouzi a měla nárok na sociální dávky, musí být evidována na úřadě práce²⁸⁶. Dávky hmotné nouze se počítají podle životního a existenčního minima. Životní minimum je minimálně společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a osobních základních potřeb²⁸⁷. Existenční minimum je minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití²⁸⁸. Životní minimum ani existenční minimum nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení²⁸⁹. Životní minimum pro jednotlivce činí 3 410 Kč, pro první osobu v domácnosti 3 140 Kč, pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem 2 830 Kč, pro dítě ve věku do 6 let 1 740 Kč, pro dítě od 6 do 15 let 2 140 Kč a pro nezaopatřené dítě ve věku od 15 do 26 let 2 450 Kč²⁹⁰.

---

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti [online]. [cit. 20. 3. 2013]. <<http://ley.cz/?s73&q73=>>.

²⁸⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi*. [online]. [14. 3. 2013]. <<http://www.mpsv.cz/cs/5#sphn>>.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ ²⁸⁷ Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. [online]. [14. 3. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62336&nr=110~2F2006&rpp=15#local-content>>.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Tamtéž.

Dávky podle zákona o hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí, výše částky živobytí je stanovena individuálně na základě hodnocení snahy a možností osoby²⁹¹. Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení²⁹².

Doplatek na bydlení řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory, a výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí²⁹³. Doplatek na bydlení dle statistiky nejčastěji čerpají jednotlivci – v 52 % případů v roce 2011, oproti jiným rokům častěji poskytován na uhrazení nájemního bydlení domácností, které žijí v tzv. „jiné“ formě bydlení, která představuje zejména bydlení v soukromých ubytovacích zařízeních, spojených často se substandardními podmínkami (malá obytná plocha na osobu, společné kuchyně a sociální zařízení, hotelový režim atd.) a zároveň vzhledem ke kvalitě bydlení relativně vysokými náklady²⁹⁴. Podle výzkumu jsou nejvyšší náklady na jednotlivce u vlastnické formy bydlení, následuje forma jiného bydlení a jako nejlevnější se jeví náklady v nájemním bydlení²⁹⁵. V jiné formě bydlení jsou náklady na osobu v intervalu 2 500 až 3 000 Kč, ale vzhledem k tomu, že kvalita bydlení v jiné formě bydlení je relativně nízká, lze toto bydlení považovat za nejdražší²⁹⁶.

---

²⁹¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi*. [online]. [14. 3. 2013]. < <http://www.mpsv.cz/cs/5#sphn>>.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ ŠIMÍKOVÁ, Ivana. *Analýza databáze příjemců dávek hmotné nouze zhodnocení role nákladů na bydlení a dávek spojených s bydlením ve vztahu k příjemcům dávek hmotné nouze*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2012. ISBN 978-80-7416-111-7.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž.

Mimořádná okamžitá pomoc je poskytována na úhradu mimořádných výdajů, mimo jiné pokud člověk odchází ze školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, je mu poskytována mimořádná okamžitá pomoc ve výši 1 000 Kč²⁹⁷.

Riziko, že člověk se ocitne pod hranicí chudoby a bude potřebovat pomoc státu formou sociálních dávek, stoupá u nezaměstnaných osob a svůj vliv má i nízké vzdělání, protože ovlivňuje výši výdělků a riziko nezaměstnanosti²⁹⁸. Příjmová chudoba i materiální deprivace jsou silně koncentrovány do specifických kategorií populace, častěji se objevují u osob do 25 let a ovlivňují ji především dvě „sociální rizika“, často v kombinaci, a to nezaměstnanost či neaktivita na trhu práce a nestabilita/neúplnost rodiny²⁹⁹. Jejich překrytí se projevuje častěji u jednotlivců, u rodin s více dětmi a neúplných rodin s dětmi³⁰⁰.

7.3 INTERPRETACE DAT

V této části se autorka pokusí získat odpověď na dílčí výzkumné otázky, které si stanovila:

- *Jsou představy osob o samostatném životě realistické?*
- *Jaká byla situace v oblasti bydlení po odchodu z dětského domova?*
- *Jak jsou mladí lidé na samostatný život připraveni?*

Poté se bude snažit odpovědět na hlavní výzkumnou otázku „*Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?*“

7.3.1 JSOU PŘEDSTAVY OSOB O SAMOSTATNÉM ŽIVOTĚ REALISTICKÉ?

I když se pracovníci v dětském domově snaží mladé lidi na odchod z něj připravit, sama pracovnice dětského domova uvedla, že připravení nejsou všichni, kteří brány domova opouští. To potvrzuje i vedoucí DPC, protože podle jejích slov je představa těchto mladých lidí o budoucím životě nerealistická. I pracovnice z dětského domova připouští,

---

²⁹⁷ Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. [online]. [14. 3. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62336&nr=110~2F2006&rpp=15#local-content>>.

²⁹⁸ SIROVÁTKA, Tomáš, HORA, Ondřej, KOFROŇ, Pavel. Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice. In *Fórum sociální politiky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008, č. 5. s. 2–8.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Tamtéž.

že představa osob opouštějících dětský domov je nerealistická, ale domnívá se, že je to spíše ovlivněno věkem, ve kterém se tyto osoby nacházejí než pobytem v ústavní výchově.

Podle výpovědi vedoucí DPC mají představu, že do DPC přijdou, hned si najdou v pronájmu nějaký byt a půjdou bydlet sami. Stejnou situaci popsal i vedoucí Domu sv. Františka, podle kterého si mladí lidé, nyní uživatelé služeb Domu sv. Františka, mysleli, že si hned po odchodu z dětského domova najdou nějaký podnájem a pak že si najdou práci.

I podle slov jednoho respondenta z řad uživatelů sociálních služeb, byly jeho představy o budoucím bydlení nerealistické. *„Po odchodu jsem si myslel, že nějak najdu podnájem v bytě. Z čeho to budu platit, jsem nepřemýšlel.“* Dle výpovědi dalšího respondenta – uživatele služeb DPC, byl sám zařazen do programu Krok za krokem, který by měl děti v ústavní výchově připravovat na samostatný život, i lektorka je informovala o různých sociálních službách, které jim v začátcích pomohou. Sám si ale myslel, že se ho situace, že by se musel obrátit s žádostí o pomoc na sociální službu, netýká. Byl přesvědčen, že půjde na úřad a ten mu najde byt, ve kterém by mohl bydlet.

Při rozhovoru s náhodně vybraným uživatelem DPC, který část dětství strávil v dětském domově, vyšlo najevo, že sám nevěděl, v jaké situaci se nachází a pracovníci v dětském domově mu při odchodu nijak nepomohli. *„Při odchodu mi ani nijak nepomohli, nenasměrovali mě, kde mám žádat o pomoc. Po dovršení 18 let se mě snažili co nejdříve propustit ze zařízení.“* Tomu neodpovídá výpověď pracovníce z dětského domova, podle které by měli vědět, kam se s žádostí o pomoc obrátit. Vysvětlením tohoto rozporu může být fakt, že respondent dětství strávil v jiném dětském domově, než ve kterém byl vyplňován dotazník pro tento výzkum.

Dětský domov se snaží osoby na odchod z dětského domova připravovat pomocí různých projektů, osobních pohovorů, stáží, ale hlavně samostatným přebýváním v garsoniérách. Pracovnice s nimi chodí na úřady a do azylových domů a snaží se jim před odchodem zajistit bydlení.

Pro celkové zhodnocení situace lze říci, že i když se pracovníci DD snaží mladé lidi na odchod do samostatného života připravit, ne vždy se jim to daří. Podle sociálních pracovníků, kteří s touto cílovou skupinou pracují, jsou mladí lidé na samostatný život nepřipravení, jejich představy jsou nerealistické a to, v jaké jsou situaci, zjišťují až postupně, když naráží na překážky.

7.3.2 JAKÁ BYLA SITUACE V OBLASTI BYDLENÍ PO ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA?

Jak vyšlo najevo z dotazníku, který vyplňovala pracovnice v dětském domově, většina mladých lidí se vrací zpět do své biologické rodiny. Mnohem menší část odchází do azylových zařízení a o malé části nemají zprávy. I ze zkušenosti respondenta z DPC řada osob, které s ním byly v dětském domově, se po propuštění vracela do své původní rodiny.

Podle vedoucího DSF se řada uživatelů dané sociální služby snažila najít bydlení ve formě nájmu v bytě, na ubytovně, u kamaráda nebo se zkusili vrátit do biologické rodiny, ale brzy zjistili, že nefunguje. Po několika měsících, které takhle strávili v provizorním bydlení, se ocitli na ulici, protože neměli dostatek financí na zaplacení dalšího nájemného v bytě nebo aby se přestěhovali od kamaráda či rodiny do bytu či na ubytovnu.

Vedoucí DPC má takovou zkušenost s mladými muži z dětského domova, kteří vyhledají službu domu na půl cesty, že do DPC jdou většinou na žádost tety nebo vychovatelky z DD, i když to není jejich přání a z DPC chtějí velmi brzy odejít. Za pobyt v DPC se podle vedoucí dokonce stydí, přesto si zde zaplatí několik nájmu dopředu, ale brzy hledají vlastní podnájem. Při hledání narážejí na to, že se neumí orientovat v pojmech jako je kauce, jaké jsou druhy vytápění v bytech a podobně. I když z DD mají většinou našetřený určitý obnos peněz, nejčastěji kolem 40 000 Kč, mají představu, že je to vysoká částka, kterou postupně utrací za věci, jež nepotřebují. Z DPC často odcházejí proto, že je vedoucí vyloučí z důvodu porušování pravidel. Je častým jevem, že za nimi do DPC začne chodit nějaký příbuzný, kterého do té doby neznali a který se od nich postupem času snaží získat peníze. Poté uživatel služeb DPC často s tímto člověkem odchází bydlet k němu domů.

Při rozhovoru s uživatelem služeb DPV vyšlo najevo, že si myslel, že půjde na úřad a zde dostane byt. Po odchodu z DD bydlel u své přítelkyně, která mu v začátku pomohla. Do rodiny se vrátit nechtěl, podle jeho slov by to v rodině nezvládl. Pomoc mu poskytl i jeho bratr, který má už svoji rodinu. Druhý respondent se kvůli krádežím a výtržnostem záhy po odchodu z DD dostal do vazby a byl odsouzen k trestu odnětí svobody.

Celkově lze říci, že z dětského domova mladí lidé podle dostupných informací odchází buď do biologické rodiny, nebo do azylových domů. V rodině to velmi často nefunguje, proto z ní odcházejí. Pokud si sami najdou nějaké ubytování, bydlení v domě na půl cesty nebo bydlí u kamarádů, velmi brzy končí na ulici, protože jim dojdou peníze, které měli

z DD našetřeny. Vedoucí DPC je také často vylučuje z DPC, protože porušují pravidla zařízení. Při hledání bydlení mladí lidé naráží na neznalost pojmů jako je například kauce.

7.3.3 JAK JSOU MLADÍ LIDÉ NA SAMOSTATNÝ ŽIVOT PŘIPRAVENI?

Nyní budou zhodnoceny jednotlivé body, které byly na začátku výzkumné části stanoveny.

Je schopen zajistit si trvalé legální příjmy formou pracovní činnosti, která trvá alespoň půl roku bez přerušení nebo formou sociálních dávek a dále práci hledá. Je schopen zajistit si zaměstnání na pracovní smlouvu, které neopouští na vlastní žádost.

V době, kdy mladý člověk opustí dětský domov a nemá ještě zajištěné příjmy formou pracovní činnosti, mohou mu toto období pomoci překonat peníze, které získá jako sociální dávky. Ihned po odchodu z DD mají nárok na mimořádnou okamžitou pomoc, ve výši 1 000 Kč.

S jejich vyřízením těmto mladým lidem pomáhají sociální pracovníci. S jejich pomocí jsou mladí lidé schopni zajistit si příjem formou sociálních dávek. Další možností je příjem formou invalidního důchodu, na který mají v některých případech nárok.

Mladí lidé po opuštění dětského domova nemívají realistické představy o svém budoucím zaměstnání, proto jim sociální pracovníci pomáhají zhodnotit jejich situaci na trhu práce. V případě, že práci najdou, většinou nemají dostatečné úsilí pro každodenní chození do práce, proto práci brzy opouští a zůstávají na sociálních dávkách. Podle vedoucí DPC v práci hodně špatně fungují, jsou často pomalí nebo naopak impulzivní.

Neziskové organizace jim mohou práci zprostředkovat ve středisku sociální rehabilitace, mohou uklízet tramvajové zastávky. Některé firmy chodí do organizací a přímo hledají pracovníky. Většinou se ale jedná o nekvalifikované nebo méně kvalifikované práce, protože osoby po odchodu z dětského domova mívají většinou základní nebo střední vzdělání bez maturity. Konkrétně jsou to řemeslnické a opravárenské profese, obsluhy strojů a zařízení či montéři. Nezaměstnanost přitom více postihuje mladé lidi a osoby s nižším vzděláním. Také jsou více ohroženy dlouhodobou nezaměstnaností a s tím spojenou chudobou. Příjmová chudoba i materiální deprivace se častěji objevují u osob do 25 let a ovlivňují ji především dvě „sociální rizika“, často v kombinaci, a to nezaměstnanost či neaktivita na trhu práce a nestabilita/neúplnost rodiny. Jejich překrytí se projevuje častěji u jednotlivců.

Respondent z domu na půl cesty z dětského domova odešel s nedokončeným výučním listem, který si dodělával až při svém pobytu v DPC a nyní chodí na rekvalifikační kurz pracovníka v sociálních službách. Této profesi by se poté chtěl i věnovat. Druhý respondent z řad uživatelů sociálních služeb nemá dokončenou střední školu.

Pokud má příjem alespoň na hranici životního minima, je schopen s ním vyjít a nemusí se zadlužovat.

Do DPC mladí muži přichází s částkou kolem 40 000 Kč, kterou dostanou od DD při odchodu. S penězi ale neumí zacházet, kupují věci, které nepotřebují a peníze brzy utratí. Pokud se během pobytu v DPC objeví nějaký příbuzný, jež o ně projevuje zájem, často mladého člověka požádá o peníze, které na něco nutně potřebuje, takže zbylé peníze získá on.

Podle vedoucího DSF mají lidé z dětského domova téměř ve 100 % případů problém s hospodařením s penězi. Zadlužují se podle vedoucího SFD v době, kdy přestanou chodit do práce a nemají dostatečný příjem pro zaplacení nájmu či účtu za telefon. Také si půjčují například od kamarádů. Nezaměstnanost a nedostatek peněz tedy může být impuls pro půjčování si a zadlužování se, protože nemají rodinu, která by jim v této situaci pomohla a kam by se případně na nějakou dobu mohli vrátit.

Je schopen najít ubytování, které pravidelně platí. Pokud se jedná o ubytování v rámci poskytování sociální služby (dům na půl cesty, azylový dům, sociální bydlení), hledá si aktivně jiné ubytování na volném trhu.

Po odchodu z dětského domova mají mladí lidé představu, že jsou dospělí, zodpovědní, chtějí si užívat život, ale už si neuvědomují, co kolik stojí, že musí zaplatit nájem a kolik takový nájem každý měsíc činí. Podle pracovnice z dětského domova s osobami ještě před odchodem hovoří o tom, že budou muset platit nájem a z čeho ho budou platit. I podle vedoucího DSF uživatelé netuší, kolik nájmy stojí, a že budou muset předtím zaplatit ještě kauci.

Mladí lidé do domu na půl cesty nechtějí, většinou to bývá nápad tet a vychovatelek z dětského domova. Což potvrzuje i pracovnice dětského domova s tím, že se jim snaží zajistit ubytování například v azylových domech, pokud neodchází zpět do biologické rodiny. Podle uživatele služeb DPC se v DD sice dozvěděl, kde může pomoc hledat a jaké

služby existují, ale myslel si, že půjde na úřad a zde dostane byt. Po odchodu z DD bydlel nějakou dobu u přítelkyně, která mu ze začátku pomohla a až si najde práci a bude mít peníze, rád by si našel nějaký podnájem. Druhý respondent z DSF moc nad svojí situací po odchodu z ústavní výchovy nepřemýšlel. Myslel si, že byt do nájmu najde a nějakým způsobem sežene i práci.

Díky chybné představě, že mají hodně peněz, se jim pobyt v DPC ne vždy zamlouvá. Nájem si sice zaplatí na několik měsíců dopředu, ale brzy po příchodu začnou hledat vlastní podnájem. Zde je patrná jejich aktivita, ale při hledání se potýkají se svojí neznalostí, protože se neorientují například v pojmech, které jsou s bydlením spojeny, nemají přehled o cenách bytu a o tom, že se platí kauce. Peníze, které si přinesou z DD, brzy utratí, takže nemají dostatek prostředků na nájem a zaplacení kauce.

Vedoucí DPC jim ukončuje předčasně smlouvy o poskytování sociální služby z důvodu porušování pravidel. V takovém případě odchází na ulici nebo ke svým příbuzným, kteří se často během pobytu v DPC objeví. Podle zkušeností vedoucího DSF se osoby po odchodu z DD stávají osobami bez přístřeší do několika měsíců po odchodu z dětského domova. Dobu mezitím bydlí u rodiny, kamarádů, v pronajatém bytě, na ubytovně, ale až jim dojdou finanční prostředky, ocitnou se na ulici.

Pracovníci DSF se jim snaží pomoci s nalezením bydlení, ale nestává se často, aby uživatelé služby DSF odešli jinam než na ubytovnu. Zde ale selhávají a poměrně brzy se vrací zpět na ulici a vyhledávají služby DSF. Pokud by uživatel řádně splácel svoje dluhy a chodil by do práce, měl by nárok na využívání sociálního bytu na Koterově, kde by mohl bydlet několik let a za tu dobu se například úplně oddlužit.

Pokud jsou uživatelé registrováni na úřadu práce a nemají dostatečné příjmy, mohou mít nárok na doplatek na bydlení, ze kterého jim může být například hrazen pobyt v DPC. Podle statistik je doplatek na bydlení poskytován velmi často jednotlivcům. Ve velkém množství se doplatky na bydlení vyplácí na uhrazení bydlení v kategorii „jiné“, což zahrnuje nejčastěji bydlení v soukromých ubytovacích zařízeních.

Je schopen zajistit chod domácnosti jako například umět nakupovat, prát prádlo, uklízet a podobně. Je schopen si obstarat osobní záležitosti – vyřízení osobních záležitostí na úřadech, orientuje se v pojmech jako půjčka, hypotéka, kauce a podobně.

Mladí lidé po odchodu z dětského domova mají problém s obstaráním chodu domácnosti. Podle vedoucí DPC jim musí například ukázat, jak třídit prádlo a podobně.

Když služba DPC teprve začínala, si pracovníci mysleli, že mladí lidé jsou z DD na život více připraveni, ale postupem času zjistili, že potřebují více pomoci než jiní uživatelé služeb, proto se na jejich příchod více připravují a ví, že jim budou muset ze začátku hodně pomoci. Od pracovníků DPC v zařízení uživatelé z DD vyžadují, aby všechno fungovalo, a poruchy chodí ihned nahlásit.

Nedostatky mají ve znalostech ve finanční oblasti, neví například kde žádat o sociální dávky. To potvrzuje i uživatel služeb DPC, který při odchodu z dětského domova „neměl žádné informace, ty jsem získal až na úřadě, kde jsem si vyřizoval dávky.“ Pracovnice DD ale v dotazníku vyplnila, že děti na odchod připravují, jsou zařazováni do přípravných kurzů, mluví s nimi o jejich situaci, říkají jim, kde mají poté hledat další pomoc. Podle vedoucí DPC většinou potřebují na začátku pomoc při doprovodech na úřad a podobně, ale protože mají pocit, že jsou dospělí, nechtějí, aby s nimi na úřad pracovníci chodili častěji, pouze chtějí ukázat, kam budou chodit. Problém mají podle vedoucí DPC v dodržování termínů schůzek, přestože na úřad jdou rádi, protože si jdou vyřešit osobní věci, nedokážou si zapamatovat termín další schůzky. Stalo se dokonce, že na úřad museli volat, kdy mají další schůzku. Dále také potřebují připomínat, kdy schůzka bude probíhat nebo dokonce ráno budit.

Pracovníci DSF pomáhají svým uživatelům s vyřízením občanského průkazu, aby si mohli požádat o sociální dávky. Také jim pomáhají řešit jejich dluhovou situaci, pátrají po organizacích, kde by mohli mít dluhy a snaží se jim pomoci vyřídit si splátkový kalendář, aby nedošlo k exekuci, která je pro ně velice demotivující, protože pokud mají nějaký příjem z pracovní činnosti, velká část jde na uhrazení dluhu a jim pak moc peněz nezbude. Proto podle vedoucího DSF jsou raději bez práce, protože peněz mají stejně jako by chodili do zaměstnání.

Když si uživatelé služeb DPC začnou hledat nájemní bydlení, nedokážou se orientovat v pojmech, které jsou s bydlením spojené, nemají přehled o tom, kolik nájmy stojí, že se zvlášť platí zálohy na energie a také při nástupu kaucí. Podle vedoucí DPC mají vidinu jako v televizi, myslí si, že zaplatí nájem a nic víc nemusí. „A všechno tam máš, jar se ti tam doplňuje sám, na záchodě je toaleták furt, ten je nevymotatelný...“

Není závislý na návykových látkách.

Podle vedoucího DSF se někteří stávají závislí na návykových látkách již v DD a po odchodu z DD se těší, že budou moci užívat drogy a nebudou se muset skrývat. Pokud

se dostanou na ulici, stojí za tím podle vedoucího podprůměrná inteligence, proto obtížněji zvládají nároky života a velmi často také závislost. „*U mladých je to častěji než u starších bezdomovců, tam u těch starších je to alkohol a případně gamblerství. U těch mladých jsou to drogy, alkohol a gamblerství skoro vždycky.*“ Z DD jsou podle vedoucího DSF více materiálně založení, byli zvyklí, že zde byli materiálně zajištěni, měli hezké oblečení, proto jsou tyto oblasti v jejich hodnotovém žebříčku výše. Proto se snadněji stávají gamblery, protože jim nevychází peníze, aby na hezké oblečení měli dostatek financí. Pokud pracovníci DSF zjistí, že jejich uživatel služeb je na něčem závislý, snaží se ho motivovat k návštěvě organizace, která se závislostmi zabývá.

Podle výpovědi byl respondent z DPC na drogách závislý již od 12 do 15 let, proto se do dětského domova dostal. Respondent z DSF se po odchodu z DD záhy dostal do vazby za krádeže a výtržnosti, po propuštění z vězení nastoupil do terapeutické komunity a nějakou dobu fungoval i v následné péči. Když se měl odstěhovat na ubytovnu, situaci nezvládl a opět začal užívat drogy, na kterých je doposud závislý, ale chtěl by opět nastoupit do terapeutické komunity.

Má uspořádané priority.

Hned po odchodu z DD mají představu, že když jsou nyní volní, musí si užívat života, ale již jim podle vedoucího DSF chybí „*snaha budovat svůj život, najít si zaměstnání a podnájem a udržet si ho.*“ Chybí jim určité priority, podle kterých by si měli napřed zajistit příjem a bydlení a až poté se snažili si užívat života.

Vedoucí Domu sv. Františka si myslí, že pobyt v dětském domově negativně ovlivňuje schopnost člověka hospodařit s penězi a znalost toho, co obnáší samostatný život a také seřazení priorit člověka, protože jsou zvyklí na dobré materiální zabezpečení bez jejich většího úsilí.

Při hledání práce většinou nenaráží na problém, že by práce nebyla, oni práci získají, ale spíše mají problém s tím, aby v zaměstnání vydrželi například přes neshody s kolegy či nadřízeným.

Jak bylo popsáno, v hodnotovém žebříčku je na předních místech hezké oblečení, bydlení a zaměstnání je níže. Mají raději značkové oblečení, než bydlení a práci, proto se z nich podle vedoucího DSF snadněji stanou osoby bez přístřeší. Často se u nich vyskytují i závislosti.

Když se po odchodu z DD dostanou do DPC, zaplatí si několik nájmů dopředu, ale záhy se snaží najít si vlastní podnájem, a protože peníze, které si odnesou z DD, utrací za věci, které nepotřebují, brzy jim peníze dojdou a nezbudou na zaplacení nájmu jinde.

Uživatel služeb DPC má jako svoji prioritu po dokončení rekvalifikace a získání práce, bydlení v podnájmu buď sám, nebo se svojí přítelkyní. Uživatel služeb DSF po odchodu z DD moc na svoji budoucnost nemyslel, o bydlení se nestaral.

Pokud by měla být celkově zhodnocena otázka, jak jsou mladí lidé na samostatný život připraveni, musí být zhodnoceny všechny aspekty této otázky.

Po odchodu z DD mají sice pro začátek nějaké peníze, které ale brzy utratí za věci, které nepotřebují. Celou dobu se také potýkají s neschopností hospodařit s penězi, které mají a zadlužují se. Dalo by se říci, že v této oblasti nefungují a nejsou připraveni.

Hned z DD odchází buď k rodině, kterou ale brzy opouštějí nebo do azylových domů. Vedoucí DPC jim předčasně ukončuje smlouvu o poskytování sociálních služeb z důvodu porušování pravidel. Často za nimi do DPC chodí příbuzní, kteří o ně na oko mají zájem, ale pouze se od nich snaží získat peníze. Mladí lidé přesto s těmito osobami často odchází bydlet k nim. Pokud bydlí na ubytovně nebo u kamarádů, brzy jim dochází peníze a ocitají se na ulici. Při hledání bydlení sice projevují aktivitu, ale potýkají se s neznalostí pojmů spojených s bydlením. Úhradu za bydlení za ně často platí stát formou sociálních dávek. V této oblasti lze říci, že mají snahu situaci řešit, ale chybí jim znalosti a ochota nechat si poradit. Jejich představy jsou v začátku přehnané a nerealistické a bez pomoci státu by nebyli schopni hradit úhrady za bydlení.

Při hledání práce naráží na přehnané představy o svých možnostech na trhu práce, pokud práci získají, nemají dostatek úsilí pro pravidelné chození do práce a pro překonání konfliktů na pracovišti a také mají problém v práci správně fungovat. Práci získávají kvůli svému nízkému vzdělání jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci většinou na stavbě nebo v zemědělství. Celkově lze říci, že práci mohou získat, ale chybí jim kompetence nutné pro udržení si práce.

V oblasti zajištění osobních záležitostí ze začátku potřebují pomoc, ale doprovodit na úřad je stačí pouze jednou. Problém mají s dodržováním termínů.

V oblasti bydlení se neorientují v problematice, neví, co znamená slovo kauce, kolik nájem stojí, že se platí zvlášť zálohy na energie. Zde lze říci, že s dopomocí pracovníků by byli schopní v této oblasti fungovat.

Situaci u mladých lidí po odchodu z DD často komplikují závislosti a materiální hodnoty na předních příčkách hodnotového žebříčku, které je často dovedou k bezdomovectví.

7.3.4 JAKÉ JSOU PŘEDSTAVY OSOB O JEJICH BYDLENÍ PO ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA A JAKÁ JE REALITA?

Nyní se autorka pokusí odpovědět na výzkumnou otázku „*Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?*“

I když se dětský domov snaží děti na samostatný život připravit, ne vždy se mu to daří. Představy mladých lidí, kteří opouští brány dětského domova, jsou takové, že si záhy najdou nebo od úřadu dostanou byt, seženou práci a budou sami bydlet. Jejich představy jsou nerealistické a to, v jaké jsou situaci, zjišťují až postupně, když naráží na překážky.

Ve skutečnosti ale odchází buď zpět do biologické rodiny, nebo do azylových domů. V rodině to velmi často nefunguje, proto z ní odcházejí. Pokud si najdou sami nějaké ubytování nebo bydlí u kamarádů, velmi brzy končí na ulici, protože jim dojdou peníze, které z DD měli našetřené. V DPC si zaplatí několik nájmů dopředu, ale většinou jsou předčasně vyloučeni pro nedodržování pravidel DPC. V oblasti bydlení tedy velmi brzy selhávají.

Bydlení je ovlivněno i schopností si peníze zajistit, aby bylo možné nájemné platit. Proto autorka považuje za důležité zhodnotit i další oblasti, které s problematikou bezprostředně souvisí a ovlivňují ji.

I když mají mladí lidé z dětského domova nižší vzdělání, práci seženou jako méně kvalifikovaní pracovníci, ale mají problém s fungováním v zaměstnání a udržení si zaměstnání. Také mají nerealistické představy o svých možnostech na trhu práce.

Obecně mají problém s hospodařením s penězi, utrácí je za věci, které nepotřebují a také se zadlužují. Osobní záležitosti si chtějí po prvním ukázání vyřizovat sami. Co nezvládají je například praní prádla, pamatování si termínů, neorientují se v problematice bydlení, neví, co znamená kauce, kolik nájem stojí. V hodnotovém žebříčku stojí na vysokých místech materiální potřeby, až poté jsou vztahové, mravní a citové. Problém také mívají se závislostmi, drogově závislí bývají již z dětského domova.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo popsat oblast bydlení se zaměřením na osoby, které prošly ústavní výchovou. V teoretické části jsem se věnovala popisu systému ústavní výchovy, a z jakých právních předpisů vychází. Dále byly popsány rodiny, jejichž děti končí v ústavní výchově, byly zhodnoceny výhody a nevýhody systému a kdo jsou aktéři zapojení do řešení problematiky. Jedna kapitola se věnovala problematice bydlení, tomu, jak systém v České republice funguje a jaké jsou možnosti po odchodu z ústavní výchovy, kde případně hledat další pomoc.

V praktické části bylo účelem zjistit odpověď na výzkumnou otázku „Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?“ Výzkum byl realizován pomocí dotazníku, rozhovorů se sociálními pracovníky, kteří pracují s osobami po odchodu z dětského domova a také s uživateli služeb, kteří prošli dětským domovem. Výzkumná data byla doplněna analýzou dokumentů, kde jsem se věnovala tomu, jaké mají mladí lidé možnosti v oblasti bydlení a zaměstnání.

I když práce byla směřována hlavně na oblast bydlení, během psaní práce a především během provádění výzkumu, vyšlo najevo, jak moc je možnost bydlení ovlivněna dalšími kompetencemi člověka, jako je například žebříček hodnot, schopnost hospodařit s penězi nebo schopnost najít si a udržet zaměstnání.

Ihned po odchodu z dětského domova jsou mladí lidé „opilí svobodou“ a možná i pro svůj věk nedokážou správně posoudit situaci, ve které se nacházejí. Mají představu, že mají hodně peněz, najdou nebo dostanou byt a budou bydlet. Ve skutečnosti naráží na nedostatky ve znalosti problematiky bydlení, neumí hospodařit s penězi, nemají dostatečné úsilí pro udržení si zaměstnání. Situaci ovlivňuje i seřazení hodnot na hodnotovém žebříčku mladých lidí. Tyto všechny aspekty zhoršují situaci, ve které mladí lidé jsou a v některých případech je dovedou až na ulici. I když se pracovníci dětského domova společně s pracovníky různých projektů zaměřených na osoby připravující se na odchod z dětského domova snaží mladé lidi připravit na samostatný život, ne ve všech případech se jim to daří a situace, ve které se mladí lidé nacházejí, není snadná.

Pokud bych měla navrhnout nějaká doporučení pro praxi, musím souhlasit s vedoucí domu na půl cesty, která během rozhovoru vyslovila myšlenku, že by doba odchodu z dětského domova měla být více individuální a měla by záležet na tom,

jak se mladý člověk cítí připravený na samostatný život, nikoliv věkovou hranicí 18 let, případně dobou, než mladý člověk dostuduje. Také si myslím, že by péče a pomoc mladému člověku měla být více návazná, aby za mladým člověkem již do dětského domova chodil pracovník, který by mu byl blízký, měl by jeho důvěru a pomáhal mu i po odchodu z dětského domova jak emocionálně, tak i prakticky.

RESUMÉ

Cílem práce bylo popsat oblast bydlení se zaměřením na osoby, které prošly ústavní výchovou. Teoretická část se věnovala popisu systému ústavní výchovy, z jakých právních předpisů vychází. Dále byly popsány rodiny, jejichž děti končí v ústavní výchově, byly zhodnoceny výhody a nevýhody systému a kdo jsou aktéři zapojení do řešení problematiky. Jedna kapitola se věnovala problematice bydlení, tomu, jak systém v České republice funguje a jaké jsou možnosti po odchodu z ústavní výchovy, kde hledat bydlení a případně další pomoc.

V praktické části bylo účelem zjistit odpověď na výzkumnou otázku „Jaké jsou představy osob o jejich bydlení po odchodu z dětského domova a jaká je realita?“ Výzkum byl realizován pomocí dotazníku, rozhovorů se sociálními pracovníky, kteří pracují s osobami po odchodu z dětského domova a také s uživateli služeb, kteří prošli dětským domovem. Výzkumná data byla doplněna analýzou dokumentů, která se věnovala tomu, jaké mají mladí lidé možnosti v oblasti bydlení a zaměstnání.

The aim of the study was description of the housing sector with a focusing on people who have undergone institutional care. The theoretical part is devoted to the description of the institutional educational system, especially of the lawmaking system. There were described families whose children end up the institutional care, there were also evaluated the advantages and disadvantages of the system and who are the actors of solving problems. One chapter included the issue of housing, how the system works in the Czech Republic and what are the options after leaving institutional care and where to look for any further housing or an assistance.

The practical part of the study was founded out the answer of the question "What are the imagination of persons about their housing after leaving the children's home and what the reality is?" The research was conducted by using a questionnaire and interviews with social workers who work with people leaving the children's home and also with service users with their life experiences of children's home. Research statements were supplemented by analysis of the documents, which was focused on young people's opportunities with housing and employment.

LITERATURA

BITTNER, Petr, HAVIGEROVÁ, Jana, JANIŠOVÁ, Ivana, LANGHANSOVÁ, Hana. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2.

BURCIN, Boris, KUČERA, Tomáš. Demografické perspektivy České republiky: obyvatelstvo a cenové domácnosti. In FŇOUKAL, Miloš, SZCZYRBA, Zdeněk. *Bydlení – nové formy a dimenze. Sborník referátů z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0937-2.

CÍSAŘ, Jaromír. K otázkám bytové politiky. In FŇOUKAL, Miloš, SZCZYRBA, Zdeněk. *Bydlení – nové formy a dimenze. Sborník referátů z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0937-2.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Dlouhodobá nezaměstnanost podle úrovně vzdělání*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCD1/\\$File/310112q342.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCD1/$File/310112q342.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Domácnosti podle postavení osoby v čele*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EDF/\\$File/3012121b.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/1B00338EDF/$File/3012121b.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Ekonomické postavení populace 15+*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCC7/\\$File/310112q303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCC7/$File/310112q303.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Podíly zaměstnanců, placený čas a hrubé měsíční mzdy podle hlavních tříd CZ-ISCO a pohlaví*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F6324/\\$File/310912A01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F6324/$File/310912A01.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Věk a vzdělání populace podle ekonomického postavení a oblastí ČR*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD00/\\$File/310112q307.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD00/$File/310112q307.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělanostní struktura populace ČR*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCCC/\\$File/310112q302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DCCC/$File/310112q302.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost v HN podle úrovně vzdělání*. [online]. [14. 3. 2013]. <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD25/\\$File/310112q322.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/E20040DD25/$File/310112q322.pdf)>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [online]. [14. 3. 2013]. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace>

ČLOVĚK HLEDÁ ČLOVĚKA. *ČLOVĚK HLEDÁ ČLOVĚKA, o.s.* [online]. [24. 10. 2012]. <<http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer.html>>.

DVOŘÁK, Tomáš, SLÁDEK, Jan, SUNEGA, Petr, KATRŇÁK, Tomáš. Vývoj finanční dostupnosti nájemního a vlastnického bydlení v České republice (1991 – 2009). In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnosti na tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN: 978-80-7330-213-9.

GOTTWALDOVÁ, Martina, BRYKNEROVÁ, Šárka, JENDEKOVÁ, Petra, TVRDÍK, Pavel, BLEHOVÁ, Iveta. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života. Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim*. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vydání, aktualizované. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4.

HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. 1. vyd. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007, 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI. *Vítejte*. [online]. [14. 2. 2013] <<http://www.ok.cz/iksp/>>

KULHAVÁ, Lucie, MORAVCOVÁ, Magdalena, PÍBILOVÁ, Anna a ROEDLOVÁ, Adéla. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských*

domovů pro život ve společnosti [online]. 2009/2010 [cit. 23.11.2012]. <http://www.verejna-politika.cz/index.php?option=com_rubberdoc&view=doc&id=7&format=raw>

KUSÝ, M., GÚNOVÁ, S., KRÁL, P. *Charakteristika mladistvých děvčat přijímaných aktuálně do ústavních zařízení.* [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://sex.systemic.cz/archive/cze/textbook2005/kusy.pdf>>.

LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie.* Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina, SUNEGA, Petr. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR.* Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN: 978-80-7330-176-7.

LUX, Martin, MIKESZOVÁ, Martina. Regionální rozdíly ve finanční dostupnosti nájemního bydlení mezi roky 2000 – 2006. In LUX, Martin, KUDA, František (eds.). *Regionální rozdíly v dostupnosti bydlení v České republice.* Praha: sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN: 978-80-7330-149-1.

LUX, Martin. Sociální bydlení. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie.* Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

LUX, Martin. *The housing policy ganges and housing expenditures in the Czech republic.* Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000. ISBN: 80-85950-77-4.

MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš, HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb.* Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0090-1.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Individuální plánování u dětí z dětských domovů* [online]. Poslední revize 2008 [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.clovekhledacloveka.cz/res/data/000181.pdf>>.

MATOUŠEK, Oldřich. Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Zpráva o konferenci. In *Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Sborník ke konferenci konané*

ve dnech 8. a 9. 11. 2007. Praha: Národní vzdělávací fond, o.p.s. a Člověk hledá člověka, o.s., 2007. S 4 – 6.

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 10. *Kurátoři pro dospělé*. [online]. [14. 2. 2013]. <<http://www.praha10.cz/urad-mc/odbory/odbor-socialni/oddeleni-socialni-prevence/kuratori-pro-dospele.aspx>>

MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin, SLÁDEK, Jan. Důsledky vývoje cen bydlení na potenciální i akutní ohrožení finanční nedostupností bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

MIKESZOVÁ, Martina, LUX, Martin. Příčiny bezdomovectví v České republice. In LUX, Martin (ed.). *Standardy bydlení 2010/2011: Sociální nerovnost a tržní rizika v bydlení*. Praha: Sociologická ústav AV ČR, 2011. ISBN: 978-80-7330-213-9.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY *Evropský sociální fond v České republice*. [online]. [24. 10. 2012]. <<http://www.esfcr.cz/projekty/priprava-mladeze-z-detskyh-domovu-na-samostatny-zivot>>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR RODINY A OCHRANA PRÁV DĚTÍ. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zákon č. 401/2012 Sb. ze dne 7. 11. 2012*. [online]. [cit. 10. 3. 2013]. 42 s. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pomoc v hmotné nouzi*. [online]. [14. 3. 2013]. <<http://www.mpsv.cz/cs/5#sphn>>.

MINISTERSTVO STRAVEDLNOSTI. *Justice.cz – oficiální server českého soudnictví*. [online]. [14. 2. 2013] <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx>>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR PREVENCE KRIMINALITY *Hodnocení systému péče o ohrožené děti* [online]. Poslední revize 16.10.2007 [cit. 10. 11. 2012]. 41 s. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnoceni_systemu3.pdf>.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN: 80-247-1362-4.

NADAČNÍ FOND MANŽELŮ LIVIE A VÁCLAVA KLAUSOVÝCH. *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových* [online].[22. 10. 2012]<<http://www.nadacnifondklausovych.cz/projekty-a-nadacni-prispevky/ii-cyklus-projektu-startovne-do-zivota.asp>>

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 401/2012 Sb. [online]. [cit. 10. 3. 2013]. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14402/Prezentace_180113.pdf>.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/documents_2.pdf>.

PROCHÁZKA, Jan. *Specifika sociální práce s osobami opouštějícími ochrannou a ústavní výchovu*. In GOJOVÁ, Alice, (ed), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta sociálních studií, Centrum pro podporu projektů, 2009. 560 s. ISBN 978-80-7368-627-7. s. 413 – 442

PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-7387-100-0.

SIROVÁTKA, Tomáš, HORA, Ondřej, KOFROŇ, Pavel. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice*. In *Fórum sociální politiky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008, č. 5. s. 2–8.

SUNEGA, Petr, ČERMÁK, Daniel, VAJDOVÁ, Zdenka. *Dráhy bydlení v ČR 1960 – 2001. Minulá, současná a budoucí stěhování občanů ČR ve výzkumu postojů k bydlení*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. ISBN: 80-7330-018-4.

ŠVOBODOVÁ, Michaela, VRBTOVSKÁ, Petra, BÁRTOVÁ, Darina. *PROMĚNA - Projekt pro proměnu ústavní a náhradní péče v zájmu nejlepší prosperity dítěte*. Praha: Dom, 2002.

ŠIMÍKOVÁ, Ivana. *Analýza databáze příjemců dávek hmotné nouze zhodnocení role nákladů na bydlení a dávek spojených s bydlením ve vztahu k příjemcům dávek*

hmotné nouze. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2012. ISBN 978-80-7416-111-7.

VAJDOVÁ, Zdenka, ČERMÁK, Daniel, SUNEGA, Petr. Dráhy bydlení. In LUX, Martin et al. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha: Slon, 2002. ISBN: 80-86429-12-1.

VALNÉ SHORMÁŽDĚNÍ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Deklarace práv dítěte* [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>>.

Vyhláška č. 438/2006 Sb. [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <http://aplikace.msmt.cz/PDF/PKsb142_06.pdf>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. [cit. 30. 1. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=62334&nr=108~2F2006&rpp=100#local-content>>.

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://aplikace.msmt.cz/PDF/sb048-02.pdf>>.

Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. [online]. [14. 3. 2013]. <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62336&nr=110~2F2006&rpp=15#local-content>>.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích / obecní zřízení. §35. [online]. [14. 2. 2013] <<http://zakony-online.cz/?s160&q160=all>>.

Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.helcom.cz/download/integrace/099pece.pdf>>.

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti [online]. [cit. 20. 3. 2013]. <<http://ley.cz/?s73&q73=>>>.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>>.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí [online]. [cit. 10. 11. 2012]. <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

ZDAŘILOVÁ, Renata, OTIPKA, Petr, ČESELSKÝ, Jan. Důsledky podpor vybraných nástrojů bytové politiky v ČR na regionální disparity ve fyzické dostupnosti bydlení. In KUDA František, LUX, Martin (eds.). *Bydlení v regionech. Důsledky regionálních rozdílů v dostupnosti bydlení*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN: 978-80-7431-026-3.

Život nanečisto [online].[24. 10. 2012]. <<http://zivotnanecesto.cz/projekt.html>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Úplný přepis rozhovoru s vedoucí domu na půl cesty

Úplný přepis rozhovoru s vedoucím Domu sv. Františka

Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb domu na půl cesty

Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb sv. Františka 1

Úplný přepis rozhovoru s uživatelem služeb sv. Františka 2

Dotazník pro dětský domov

8 PŘÍLOHY

ÚPLNÝ PŘEPIS ROZHOVORU S VEDOUCÍ DOMU NA PŮL CESTY

Jak bys popsala uživatele, kteří přijdou z dětského domova?

Ti jsou podle mého názoru nejméně připraveni na život dospěláckého života, oni přijdou s tím, že mají všechno, co se týče třeba oblečení, elektroniky a podobně, ale mají i peníze našetřené, okolo 40 000 Kč se to pohybuje. Nevím, jako formou jim to v DD šetří, takže peníze, když přijdou tak mají. Ale nemají vůbec představu kolik co stojí, jak se co dělá, takže 40 000 Kč většinou skončí tak, že mi tady zaplatí nějaké nájem dopředu, aby byli zajištěni v bydlení, ale jinak představa o penězích, kolik co stojí, je tak hrozná, že pak jdou a kupují blbosti a pak je prodávají pod cenou. Takže většinou je to hned pryč ty peníze. A teď začíná problém, protože začíná fáze, kdy nic neumí a nic nemají.

Jaké procento z celkového počtu uživatelů osoby z ústavní výchovy tvoří?

My jsme tady kluků z DD neměli moc, dohromady asi 6, asi 25%. U těch prvních jsme se docela i spálili, protože jsme si mysleli, že jsou připraveni nebo budou, a zjistili jsme to až po nějaké době, když už možná bylo i pozdě. Ale tak už jsme získali zkušenosti, takže už víme, že z DD nejsou připravení. Takže se na ně nějak připravíme už od začátku, takže s ním i jdeme a vysvětlujeme mu jak prát prádlo, jak se má rozdělovat. Jako u malého dítěte. A kolegyně se je snaží naverbovat do finančního plánu, který s nimi dělá. Ale je to těžký. Mladému člověku dát peníze, jakýmukoliv, natož z DD. Oni tam jsou jako v inkubátoru a najednou vylezou. Ale řešíme to tak, že teď se na ně už i více orientujeme, víc se zaměřujeme, protože víme, že neumí ty základní věci, je potřeba je to naučit.

Jakou mají představu o své situaci?

Oni svoji představu o své situaci mají krásnou, reálnou dost. To, že mají peníze, 40 000 Kč, je pro ně hrozně moc. Pro člověka, který nikdy nepracoval, nemá pojem o penězích. My, co víme, že se to dá za týden, dva utratit, tak to máme jinak. Ale právě tady začíná problém nabourat jejich představu, protože ona není dobrá nebo správná. Ale zase je hrozně těžký jim kazit takovou tu naději. To, že jsou venku, jsou dospělí, jdou

si užívat život, že jsou za sebe zodpovědný. Přitom ani neví, co zodpovědnost znamená. Je to takový kolikrát blbý. Ale musíme, musíme je probrat z té diskotéky.

Jak si představují svoje další bydlení?

Právě díky tomu, že přijdou s penězi, tak se jim ne vždycky zamlouvá, že jsou tady v DPC, většinou to bývá nápad vychovatelek a tet z DD a je to takový, že kluk je neutrkaný a říká si, že aspoň na chvíli tak půjde. Ale většinou chce brzo pryč, většinou jsou hrozně rozlitaní a chtějí by vlastní bydlení. Mají představu, že sem přijdou, hned si najdou v pronájmu nějaký byt a půjdou bydlet sami. Protože mají i vidinu peněz za sebou. Většinou si brzo nabijí pusy, protože jim dojdou peníze. Ale pak když s nimi mluvíme o bydlení, tak mají to jak z televize. Že se platí nějaká elektrika, plyn navíc...oni si myslí, že se zaplatí nájem a tím to je vyřešený. Že jsou různé druhy topení, to vůbec neví. Kolikrát se stane, že po měsíci, co jsou tady, že se šklíbí u toho, že musí uklízet, chodit na schůze, přijdou s tím, že si našli podnájem a ty se jich zeptáš: „a jaká je tam kauce?“ , tak on se zeptá: „a co je to kauce?“. Je to většinou o tom, jak jsou informovaný, že nemají základy, ani tyto informace neznají. Oni mají vidinu z televize, že někde bydlíš a někomu platíš, tečka. A všechno tam máš, jar se ti tam doplňuje sám, na záchodě je toaleták furt, ten je nevymotatelný...

Jak to s nimi dopadne? Odejdou?

Většinou stačí utratit peníze, co mají, než dojde k odchodu, ale stalo se i, že odešli. Ale hlavně, abych jim úplně neškodila, ty peníze neutratí jenom oni, ale je tady takový fenomén, že se na ně někdo nalepí. Většinou nějaký příbuzný, který doteď ani nevěděl, v jakým DD jsou. Z 90 % se nám to tady stalo, když přišel kluk z DD a měl peníze. Oni začnou nenápadně, ti příbuzní se chodí ukazovat, ono to vypadá i hezky, nechtějí peníze, ale to je jen fáze, kdy získávají informace. To trvá první tři týdny. Získávají informace, jestli peníze má, kolik jich má. Dělají si přátelský vztah, tak aby pak jim je dal. Takže většinou přijdou, oni ty peníze mají schovaný u nás, přijdou s tím, že potřebují 20 000 Kč, že sestra potřebuje půjčit a my jim je musíme dát.

Když to vezmu statisticky, je to sice hrozný, ale ti z DD většinou odchází s tím, že jsem je vyhodila. I přesto, že jsme tu péči nebo to zaměření na ně měli daleko větší než u těch kluků, co přijdou třeba z ulice, oni opravdu nefungují. Nefungují jen tak, že neví základní věci, ale nefungují ani v tom dodržování například úklidů. Nevím, jestli v DD

jsou uklízečky, ale kluci vůbec nemají představu o tom, co je to uklidit. Neumí pomalu vyždímat ani hadr. Takže je většinou vylučuju.

Oni jdou potom rovnou na ulici?

Když jim chodí složenka, tak se většinou najdou nějaký příbuzný, který si je k sobě bere, což je hlavně u romské populace. Tam je to hodně. Oni dokonce když tady ještě bydlí, tak chtějí, aby bydleli s nimi. Oni mají takovou kulturu, že bydlí spolu a žijí jenom ze složenek několik lidí. Hodně jich tedy chodí k příbuzným...asi všichni skoro. Tedy jeden odešel do psychiatrické léčebny, který byl z DD.

Oni chtějí situaci řešit jak dál, když jsou u příbuzných?

Oni se většinou spálí a já nemám moc informací, co je s nimi. Oni fungují, pokud se jich zeptám třeba přes počítač, že se ozvou. Tak to je jasný, že tam začnou vnímat, že příbuzným nejde tak o ně jako o peníze. Ale já nevím, jestli tam jsou v nějaký pasti. To už tedy není naše práce, jestli tam nejsou nucený být. Jestli to není už takový týrání. Jestli někdo s nimi složenku jde vybrat, vezme jim všechny peníze, dá jim 500 Kč a zbytek jde jako na vaření. Takže pak už nevím. Ale než tam jdou, tak mají představu, že to bude v pohodě, že tam budou bydlet u příbuzných. Dokonce se těší, jsou rádi, že se někdo ozval. Oni věří příbuzným, že je chtějí.

Nestalo se někdy, že by se pak vrátili sem?

Kluk z DD, který by se vrátil? Vlastně asi tady jeden....ale ten byl mezi tím ve vězení, ale část byl v DD nebo výchovným ústavě, teď nevím. Ne...nevraceli se.

Jaké mají vzdělání?

To je kladný, mají vzdělání. Z kluků, kteří sem chodí, tak tito mají aspoň minimálně účňák, třeba kuchaře nebo zahradníka.

Ale vždycky mají jen střední odborná učiliště? Nemají maturitu?

Ne, tady nebyl nikdy nikdo s maturitou, jen vyučený. Nechci to říct ošklivě, ale DD mají takový to bydlení, že jim zařizují byty pro takový ty snaživější, nadějnější, nebo možná perspektivnější. Do DPC se posílají kluci takový méně inteligentní, kdybych to řekla ošklivě, tak podivíni.

Jsou připraveni přijmout pomoc?

Oni umí přijmout takovou tu pomoc jako starost, péči. Že to tady bude všechno fungovat, to vyžadují. Když je něco rozbitého na pokoji, to přijdou říct hned tito kluci. V létě, když tady řvou malí (děti sousedů pozn.), tak to přijdou říct hned, že je hluk v baráku, oni to tak neřeknou, jen se tak chovají.

Nebo doprovody na úřady?

Většinou potřebují pomoc ze začátku, ale toho nezneužívají, protože si začnou užívat takový ten dospělý život, takže oni nechtějí takovou tu další tetu. Jak v čem. V něčem by chtěli takovou tu starost, ale úřady jim ukážeme jen jednu.

Ale teď jsem si vzpomněla, co je důležitý. Oni nedodržují datумы, nepíší si je. Je to hodně o připomínání. „zítra jdeš na pracák.“ Budit ho, že jde na pracák, je to hodně o tomhle, to jo, oni tohle za ně vyřizovali. Takže to oni jdou, jdou rádi, že si to jdou vyřešit a přijdou včas s tím, že to mají vyřešený. Oni nejsou schopní si vzít diář. Kolikrát se nám stalo, že než došel z pracáku, tak zapomněl termín, kdy tam má jít příště a muselo se tam volat. Takže my máme na nástěnce napsaný, že X jde na pracák 9. 5. A pořád mu to připomínat. „X, kdy jdeš na pracák? 9. 5., pamatuj si to!“ takže je to takový...

Po jaké době ty je vyloučíš? A kvůli čemu?

Já to tak řeknu od oka...dlouho, ti co neodejdou hned...dlouho, jediný z kluků, který se sebral a šel, byl A., ale ten se sebral a šel, protože měl 300 000 Kč. Ale jinak třeba R sem přišel z ulice, i když měl za sebou DD, ale ten neměl nic. Ten byl rád, ten byl hodně vděčný, protože to byl ještě Slovák. Takže ten byl rád, že je tady. On byl na ulici, šáhnul si na dno.

A jak on se dostal na ulici z DD?

On sem šel do města za práci do firmy, ale neudělal testy a skončil tady a neměl nic. On to zkoušel a zkoušel a najednou byl na ulici. Přes Charitu. Charita nám zavolala, že tam má takového kluka a zaručila se za něj. Že je pracovitý a že by potřeboval někde být.

Kde je podle tebe největší problém v systému?

Hodně to bude tím, že v DD nepracují sociální pracovníce a ani moc terapeuti. Jen vychovatelky, tety, které si tam kolikrát léčí nějaký komplex z toho, že svoje dítě nevychovaly správně. To je jen můj pocit. Měly by tam být, určitě. Oni potřebují takový to, že se můžou s někým pomučkat, což sociální pracovníce nebude dělat. S tetou to je takový o vztahu. Ale určitě by složení týmu v DD mělo být jiný. A určitě je podle mě chyba, že tam teče dost peněz. Že opravdu jsou na takový věci rozmazlený, když já vidím, s čím přijdou, tak já, která jsem byla v rodině, jsem v životě neměla. Celkově DD jsou hrozně hezký budovy. Není to moc příprava na reálný život. Reálný život možná od rodiny, ale ten kluk to prostě s tím, jak na tom jsou inteligenčně, jak sociálně fungují, to není moc dobrý. Je to hrozný skok pak. Takže možná upravit i to prostředí. A hlavně to, ať mají nějaký praxe. Místo koukání na pohádky sestavovat skříňku. Víc tam dát nějakého mistra, který dělal na učňáku a ať je tam učí.

A nejhorší co je, že padne 18 a oni volají, že zítra jim je 18 a končí. Oni prostě musí odejít. Si myslím, že ho na to určitě připravují, ale věk 18 let a oni si celý život budou pamatovat, že v 18 musí useknout, odejít a budou si pamatovat celý život k horšímu, že v 18 museli odejít. Si myslím, že by to mělo být individuální, si dát třeba že do 19 by měli odejít, ale jestli někdo odejde v 18 a dvou dnech nebo v 18 a třech měsících. Kdyby tam byl někdo, jako třeba terapeut, který vycítí, že je na to připravený.

Myslíš si, že mají realistickou představu třeba o tom, kolik nájem stojí?

Oni sem vždycky přijdou s hroznou delegací, ale to vidíš, jaký to je. „Hlavně ty peníze neutrat!“ Vůbec tam není takový to „kup si to, co potřebuješ, o čem sníš, kup si notebook, jestli máš pocit, že bys ho fakt chtěl. Ale pak mysli na to, že jsou věci, na které pak budeš potřebovat peníze, tak na to si peníze schovej!“ Nebo mu poradit, aby si udělal spořicí účet, ze kterého nemůžeš vybírat, nebo jsou ty poplatky tak vysoký, že si to rozmyslíš. To jasný, že bude chtít peníze utratit, to je úplně jasný, když má 300 000. Já mít v 18 letech 300 000, tak taky jedu párty a určitě bych tenkrát měla srandu z dospělých, kdyby mi říkali, ať si to dám tady k paním vychovatelkám. Já říkám, že „nejsme paní vychovatelky. To už teď to bude trochu jinak.“ Takže spíš se podívat, jak to chce on a zabránit, aby v tom byly nějaký velká rizika.

Snažila by ses člověku zabránit, kdyby chtěl všechno utratit?

Jo, to jo, i ty byty a bydlení. To si myslím, že na to tady jsme. Jsme profesionálové na to, abychom zjistili, že ten kluk na to ještě není připravený. Proto máme i byt na půl cesty, kam posíláme kluky, o kterých si myslíme, že těm to šlape. Stalo se nám, že jeden kluk z DD tam přestal úplně fungovat. Ale snažím se jim takový věci rozmlouvat kolikrát. I důrazně, protože mě to pak i mrzí. A zkouším to pak i různými styly, ale pak si řeknu no jo no...

Myslíš, že mají šanci se zapojit do společnosti?

Mají, až jim dojdou peníze a skončí na ulici. Je obrovský rozdíl mezi kluky, kteří sem dojdou z ulice a který sem dojdou z nějakých zařízení. A největší je mezi těmi, kteří dojdou z vězení, protože ti fungují nejlíp. Protože se podle mě dostali na místo, kde žít, bydlet, nechtějí. Je hrozně zajímavý a hrozně hezký, že tito kluci se nestydí za to, že tady jsou. Vězení, tam nemůže být nic horšího, za co by ses měla stydět. Oni sem vodí holky, oni to říkají, DPC úplně bez problémů. Ti z DD to neřeknou ani za nic. Vymýšlí si blbosti, jsou někde z pronájmu, kde jich je hodně, holky si sem nevodí, neradí to přiznávají. Neumí se nazvat. Když se jich zeptám: „Co jste? Uživatelé?“ Tak ani neumí říct.

Uživatelé z DD dostali nakopáno už jako děti hodně. To je podle mě to, co se DD snaží vykompenzovat, že nemají rodiče, tak ať to mají aspoň hezký. Se zamyslet nad tím, kam to vede. Oni jsou taky takoví nevděční, že tady jsou. Spíš, že je sem jenom někdo poslal. Další ústav. Kluci z ulice, ta vděčnost tam už je, minimálně aspoň ze začátku. Je jasný, že se to pak časem změní. Pracuje se líp s těma z ulice.

Jsou ochotní pak chodit například do práce?

Ochotný jsou. V práci tedy hrozně špatně fungují, třeba R měl problém s kolektivem, ale tam se pak projevila porucha, že měl schizofrenii, že po něm jdou. V byl zase pomalý v práci. K byl zase pracovitý, ale měl hyperaktivitu, tak byl zbrklý. Jsou tam problémy, oni to neumí. Nemají vzor, nevidí, jak máma chodí do práce a jak to vypadá, nikdo jim to nevypráví. Jediná práce je teta, která chodí do DD. To je jedna věc. Ale chtějí, ale nevím, jestli není takový, že to není jejich přesvědčení, protože jsou z DD naočkovaní: „musíš si najít práci, nesmíš utratit peníze, poslouchej tam ty tety.“ Myslím si, že to není jeho přání. Oni ví, že každý musí pracovat, i chtějí, ale pak takový to obcházení agentur

úplně do nesmyslna. Možná by se v DD měli zaměřit na jejich představy o životě a dát jim prostor, aby neřekli potom: „chci byt, najít si holku, koupit si auto a chodit do práce.“ Ale aby řekli třeba: „jednou bych chtěla lézt po horách někde v Alpách.“ Tady děláme individuální plány, ty jsou fajn, to by se mělo začít už v DD.

ÚPLNÝ PŘEPIS ROZHOVORU S VEDOUCÍM DOMU SV. FRANTIŠKA

Kolik je v Plzni a okolí lidí bez přístřeší?

Ono se to neví přesně, tady proběhlo sčítání bezdomovců v letech 2006/2007/2008 myslím a z toho se dá usuzovat, že se tady pohybuje bezdomovců tak 200 až 300. Včetně matek v tísní, které jsou v azylových domech. Podle evropského vymezení je bezdomovec ten, který buď bydlí v azylovém domě a může to být i matka s dítětem nebo chodí na denní centra pro bezdomovce nebo na noclehárny nebo je tedy někde vyloženě na ulici ve squatech v nějakých nelegálně obsazených budovách, přístřeších, chatkách atd., takže i matky do toho spadají. Ono se to mění v průběhu času, takže poslední výsledky z posledních let hovořily o tom, že bezdomovců je zhruba kolem 200 až 300.

Víte, kolik z nich prošlo dětským domovem?

Statistiky o tom nevedeme, takže to nedá se říct přesně. Můžu to nějak tušit nebo odhadovat, můžu říct to, že se mi zdá, že poslední dva tři roky přibylo nám mladých bezdomovců do 26 let. Já tady pracuji 12 let, když jsem tady začínal, tak jsme měli dva tři mladý do 26 let a dneska jich máme deset, dvacet. Ono se to mění různě, takže jich přibývá. Část z nich má určitě nějakou zkušenost z DD, já nejsem schopný říct úplně kolik, protože jako vedoucí s nimi přímo nepracuju. Takže já jejich sociální anamnézy ani neznám, někoho jo a u někoho ne. Ale setkáváme se s tím. Obvykle to vypadá tak, že ten člověk odejde z DD, on obvykle neodejde přímo na ulici, má třeba nějaký našetřený peníze z DD. DD se mu snaží zajistit nějaký bydlení, ale to je většinou nějaký pronájem někde něčeho, ono je pak těžký si to udržet. Podle toho, co já jsem se setkal s klienty, kteří byli z DD a vlastně se stali záhy bezdomovci. U nich se jednalo vlastně o to, že to byli mladí lidi, kteří měli podprůměrnou inteligenci, takže sami obtížně zvládali životní nároky, ale ještě častěji to bylo o tom, že tam byla nějaká závislost. Sami mi říkali, že si mysleli,

že si hned najdou nějaký podnájem a půjdou bydlet. Pak že si najdou práci a ono to nějak půjde.

Je mezi bezdomovci více osob z DD než běžné populaci?

To by se dalo říct, že i jo. Vlastně ono existuje mnoho teorií, které se zabývají příčinami bezdomovectví a jednou z těch příčin bezdomovectví, rizikovým faktorem, aby se člověk stal bezdomovcem, je pobyt v nějakém ústavním nebo režimovém zařízení, včetně DD. Takže my i když tu máme 50 letého bezdomovce, tak i u starších bezdomovců je poměrně dost těch, kteří někdy v životě strávili nějakou dobu v DD. To neznamená, že tam byli od kojeneckého ústavu až do dospělosti, nicméně aspoň nějakou dobu. Ten fakt, že člověk se ocitnul v DD, zvyšuje dispozici, že v dospělém věku se stane bezdomovcem, to je prokázaná věc.

Jedná se častěji o muže nebo ženy?

Já zase z hlediska bezdomovectví musím nejdříve říct, že všude na světě platí, že v rámci bezdomovecké populace je vždycky více mužů, pohybuje se kolem 20 %, co jsou ženy. Takže 15 – 25% bezdomovecké populace všude na světě, včetně ČR, takže žen, které by byly z DD, a zároveň byly našimi klientkami bude méně, než mužů. Ale je to dané charakterem bezdomovectví jako takového.

Jsou něčím specifictí oproti ostatním osobám bez přístřeší?

Určitě ano. Ono to souvisí s tím, co jsem řekl předtím. Pobyt v ústavním nebo režimovém zařízení je predispozicí pro bezdomovectví. Ono se to netýká jen DD, ono se to týká ústavů sociální péče nebo dlouholeté služby v armádě nebo pobytu ve vězení. Všechny tyto instituce včetně DD způsobují to, že člověk má zorganizovaná čas 24 hodin denně. A nejen to. On má někým nezávisle na sobě způsobem zajištěnou střechu nad hlavou, nějaký oblečení a jídlo. To znamená snídani, oběd, večeři, nějakou svačinu ještě v DD a všichni mu říkají, co má dělat a on nemusí. On se vlastně během svého života neseťká s tím, že si musí rozpočítat peníze a tohle dát na elektřinu, tohle dát plyn, tohle dát na nějakou splátku hypotéky, třeba tolik peněz potřebuje každý měsíc na jídlo a musí nakupovat takovým stylem, aby uvařili a zároveň tedy za to neutratili tolik peněz a to stejné s oblečením. Já se setkávám s tím, že oni nemají tyhle návyky, které má mladý člověk z domácnosti a mladý člověk, kterému je 20 let a vyrůstal v rodině, tak o tomhle

má povědomí. Co kolik stojí, že to stojí nějaké úsilí získat peníze a potom s nimi vyjít a že se doma musí podílet na činnostech, což ho potom vybavuje do dospělosti, takže jim tohle chybí. Já se setkávám dost často u těchto lidí, že pro ně to nejhlavnější, ono to souvisí asi obecně s mládím, je mít značkové oblečení a být takzvaně in a to je pro ně priorita z finančního hlediska. A teprve na druhém, na třetím, na pátém místě jsou věci, jako z čeho zaplatím bydlení a jestli budu mít práci vůbec. Oni jsou totiž zvyklí, že v DD jsou dobře obhospodaření po materiální stránce bez nějakého svého úsilí. Vy, když jste bydlela doma a chtěla jste nějakou pěknou bundu, svetr, kalhoty, tak jste musela mámu přemlouvat a ona řekla, že to stojí 4000, tak si na to musíš vydělat nějakou brigádou ještě. Kdežto toto děti z DD neznají. Tak si přejí pěknou kšiltovku hip-hopovou, která stojí 500 a oni ji dostanou pod stromeček nebo k nějaké příležitosti. Oni jsou asi trochu ochuzení v DD po vztahové, sociální, citový stránce a je jim to v uvozovkách nahrazováno tím materiálním, aby nestrádali. Ale to je pro ně medvědí služba, protože oni si neuvědomují, že v normálním životě mít značkové oblečení stojí člověka nějaký úsilí, aby si to mohl dovolit. A že si to dovolí až tehdy, když má práci a zaplacený bydlení a tak. Takže to je na nich znát a proto podle mě často selhávají a stávají se bezdomovci, protože si neumí urovnat priority, neuvědomují si, že musí napřed napřít svoje úsilí a pak teprve můžou být takový hezký věci.

Po jak dlouhé době po odchodu z dětského domova se na ulici dostávají?

Já si myslím, že to jsou řádově měsíce. Nebývají to roky, spíše měsíce. Já si myslím, že mezitím je to tak, že měsíc, dva, tři jsou někde v nějakém pronajatém bytě nebo na ubytovně nebo u kamaráda, u známých, někdo zkusí jít k původní rodině, tam zjistí, že to není ono. Tak po několika měsících, kdy jsou takhle po různu, tak se ocitnou na ulici, protože neufinancují svoje bydlení, neseženou práci a nejenom proto, že práce není, ale i proto, že neusilují dostatečně, oni často bývají taková rozbijařelá z nabyté svobody, že už jim nikdo nebude organizovat život, že nejsou v ústavu žádným, tak si chtějí užívat života a na to pravidelné chození do práce moc nemyslí. Nebo to jsou aspoň ti, kteří se k nám dostanou. Nemají peníze, proto se stanou bezdomovci.

Z jakých důvodů se ocitnou na ulici (nemají peníze, neví, kde hledat pomoc,...)?

Z hlediska bezdomovectví, tak ten příjem je jedna z nejdůležitějších věcí. Protože teprve, pokud je dostatečný příjem, tak je nějaký předpoklad k tomu, že člověk získá a ufinancuje a udrží si nějaké bydlení. Další věc je, pokud dostatečný příjem má, tak jestli s penězi umí zacházet, takže to je další problém. Pokud mladý člověk z DD má práci, chodí do ní, tak s penězi neumí zacházet. To je téměř na 100 %.

Jak si myslíte, že jejich situaci ovlivnil pobyt v dětském domově?

Já si myslím, že DD negativně ovlivňuje schopnost člověka hospodařit s penězi a jeho znalosti o tom, co obnáší samostatný život a co jsou priority a co by měly být sekundárně.

Vidíte nějaká pozitiva DD?

Nevím, jestli to nebude znít hloupě, ale pokud se jedná o mladé lidi, kteří jsou původem z romského etnika, tak pokud strávili celé dětství v DD, tak nemají negativní vlastnosti tohoto etnika. Oni mají spíše chování „bílých“, dá se říct. I jejich mluva, přízvuk, je jako u většinové společnosti, což je třeba při ucházení se o práci lepší. I schopnost vyjadřovat se, skládání vět, je na lepší úrovni. To si myslím, že je pozitivnější. To nevím, jestli je dobře nebo špatně, ale postřehl jsem, že jsou takový schopnější žít v kolektivech. Oni těžko snáší být někde relativně osamocení, ale naopak dobře snáší, když jsou v nějakém kolektivu nebo širší skupině, kam patří, kde můžou mít nějaké kamarády a s nimi něco dělat. Takže skupinově spolupracují možná líp, nebo jsou navyklejší ve skupině fungovat než člověk, který nemá zkušenosti z DD. Což může být někdy výhoda, někdy nevýhoda.

Jakým způsobem jim pomáháte?

U nás v tom neděláme žádný rozdíl, jestli je bezdomovec mladý nebo starý. My na to nazíráme tak, že pokud je někdo mladý, tak je větší šance, že v tom jeho životě dojde k nějaké pozitivní změně než u padesátiletého bezdomovce, který je bezdomovcem patnáct let. Takže možná že naše úsilí je o trošičku větší, když se jedná o mladého člověka, ale jinak je to stejný. My u každého z našich klientů se snažíme v první řadě o to, aby měl v pořádku doklady, aby měl občanku. To velice často nemají. Pak hned ruku v ruce

se snažíme, aby člověk měl pravidelný legální příjem, to je v první řadě ze zaměstnání, ale ne vždycky se to daří. Takže pokud je evidovaný na úřadu práce, bere dávky hmotné nouze nebo podporu v nezaměstnanosti. Snažíme se nasměrovávat lidi někam do zaměstnání tím, že se snažíme, a u mladých to bývá víc, že se snažíme spolu s nimi realisticky vyhodnotit jejich možnosti na pracovním trhu. Myslím, že to byl někdo z DD, mladý člověk, který když jsme se ho ptali, co by chtěl dělat, tak že by se chtěl živit tím, že by pracoval s počítačem, že by byl nějaký IT expert, a když jsme ho ptali, jestli s tím má nějaké zkušenosti, tak říkal, že ne, že ještě s počítačem ještě nikdy v životě nedělal. To je možná další věc, že když člověk, který roste v rodině, tak jak vyrůstá, tak rodiče na něm vidí, jestli má k něčemu sklony, jestli má nějaké vlohy pro něco, mluví o tom spolu. Snaží se ho rodiče už trochu nasměrovat někam profesně. Což si myslím, že se v tom DD tolik neděje. Ne, že by se tam s nimi o tom nebavili, to ani se baví, ale neřekl bych, že to je stejně plnohodnotné jako v rodině. Takže oni nemají dost často realistickou představu o svém budoucím zaměstnání. Snažíme se jim ji zrealitnit a máme možnost je zaměstnat v partnerské organizaci ve středisku sociální rehabilitace, kde se jedná o práci v charitním šatníku nebo o úklid tramvajových zastávek. Nebo nabízíme, aby se člověk stal kolportérem časopisu Nový prostor, takže to není zaměstnání v pravém slova smyslu, ale je to určitá možnost vydělat si trošičku peněz. A fungujeme jako místo, kam si navykli z některých firem dávat inzeráty nebo přímo přijít a říct, že potřebují dva muže na nějakou práci. Jedná se většinou o nějaké práce ve stavebnictví nebo v zemědělství a podobně. Takže vždycky jsou to nějaké nekvalifikované práce nebo méně kvalifikované, protože je to tak i s bezdomovci včetně těch, kteří jsou z DD, že oproti běžné populaci to jejich vzdělání bývá nižší. My tady máme jednoho klienta, který je MUDr., ale to je výjimka. Většinou jsou se základním vzděláním nebo vyučením, sem tam někdo s maturitou, vysokoškoláků tady moc není. I když se to taky občas stane.

Já bych ještě dodal, že se nejedná jen o vyřízení občanky, aby měli dávky, případně někde pracovali, my se snažíme zmapovat i jestli mají někde nějaké dluhy, což bývá někdy detektivní činnost. A to se týká všech, jak těch mladých, tak těch starých a většinou o tom nemají přehled, nemají k tomu žádné dokumenty, tak se to musí vypátrat a nějak dluhy vyřídit. Zjistit jejich výši a aktuální stav jak to s tím vlastně je. Pak se snažíme pomoci v tom, aby si domluvili splátkové kalendáře, aby se vyhnuli exekuci, pokud je to možné, protože je to takový demotivující prvek k tomu, aby šli někam do legálního zaměstnání,

protože si pak snadno spočítají, že pokud si tam vydělají 10 000 čistého a oni jim z toho 5 – 6 tisíc seberou exekutoři, tak jim z toho zbude skoro stejně, jako by brali dávky hmotné nouze, takže to pro ně nemá smysl chodit do práce. Dále se snažíme jim zajišťovat invalidní nebo starobní důchody, ale u dětí z DD občas připadá v úvahu invalidní důchod. A poskytujeme jim tady materiální služby, že se tady mohou zadarmo umýt, dojít na záchod, můžou si tady nechat za symbolický poplatek vyprat oblečení. Mohou zde zadarmo dostat nějaké jídlo, oblečení, kávu, čaj a pak se jim snažíme zajistit lékařskou péči. Máme tady dvakrát týdně ordinaci praktického lékaře, takže ten, kdo nemá svého doktora, tak ho tady většinou získá. Máme tady psychiatra, takže může i psychiatra navštívit. Dále se je snažíme nasměrovat, pokud zjistíme nějaký problém závislosti, aby měli motivaci navštívit nějakou organizaci, která se přímo tím zabývá, a s ní se toto pokusili řešit. U mladých je to častěji než u starších bezdomovců, tam u těch starších je to alkohol a případně gamblerství. U těch mladých jsou to drogy, alkohol a gamblerství skoro vždycky. A to je další věc, že moje zkušenost je taková, že ti, kteří mají za sebou pobyt v DD, tak oni jsou víc materiálně založení, než je tomu v běžné populaci. V hodnotovém žebříčku jsou více materiální věci a až pak jsou věci citové a mravní a vztahové. Takže to je pak snadnější se stát gamblerem, protože nevychází peníze, aby měl na hezké hadříky. Takhle to funguje.

V oblasti bydlení jim pomáháte jak?

My tady máme tři služby – noclehárnu, denní centrum a azylový dům. Do noclehárny mohou jen přijít a pak odejít, kdežto azylový dům je pobytová služba, takže tady nabízíme při splnění určitých podmínek, že dotyčný tady získá ubytování v azylovém domě. Jedná se o dvojlůžkové pokoje, kde sociální zařízení je společné na chodbě a kuchyňka společná. Stojí to zhruba 3000 korun měsíčně, takže je to o něco levnější než nejlevnější ubytovny, které jsou a kde panují a dost horší poměry než tady u nás. Kde jsme plní bezdomovců, a přesto je to lepší než na nejlevnějších ubytovnách, to prostředí je méně rizikové než na ubytovnách. To v první řadě. My se snažíme, maximální úspěch z našeho pohledu je, když člověk po nějaké době od nás odejde někam jinam do nějakého relativně stabilního bydlení. Ono se to nedaří moc často, takže nejčastěji, pokud od nás někdo odchází, tak odchází nejčastěji na ubytovnu, kde to prostředí nebývá nejlepší. A odtud se poměrně často vrací zpátky k nám, protože selhává. Ale mají právě možnost získat i sociální byt v Koterově, tam je podmínkou,

že musí mít legální zaměstnání na smlouvu a pokud mají dluhy, tak je musí řádně splácet. Je to výhodné, protože cena garsonky, která je plně vybavená, tak se vším všudy, včetně energií, je 4000 měsíčně, ale pokud člověk má dluhy a splácí je, což je podmínka, tak do výše 2000 korun ze splátky, tak se mu odečítá z nájmu. Takže pokud je nájem 4000 korun se vším všudy, a člověk má dluhy, které splácí, 2000, 2500 měsíčně, tak 2000 ze 4000 se jim odečtou a to bydlení se vším všudy platí jen 2000. Takže to je nejméně výhodnější široko daleko. Ta doba, po kterou tam člověk může bydlet, není striktně omezená, takže to může být i několik let, takže za tu dobu se může oddlužit a tudíž se dostat do situace, kdy už je schopný utáhnout nějaký komerční nájem bytu. Což je další eventualita, samozřejmě i u našich klientů, že si seženou někde nějaký pronájem.

Co by podle Vás těmto osobám dále pomohlo?

Já si myslím, že by úplně nejlepší bylo, aby za sebou tuto zkušenost neměli. Já docela fandím tomu, že se stát snaží postupně DD úplně zrušit a nahradit je pěstounskou péčí, protože to si myslím, že je cesta, kdy člověk může získat takové ty běžné zkušenosti a návyky ze života z rodiny a kde potom neodchází do samostatného života, nepoznámám tím staráním se o domácnost a plánování budoucnosti. Je zvyklý navazovat vztahy rodinného typu, což tyto osoby z DD neumí a právě proto selhávají a stávají se bezdomovci. Takže si myslím, že toto je jediný, co by jim mohlo pomoci. Já vím, že v DD dělali, tedy nevím, jestli ještě dělají, to, že svým svěřencům spoří nějaké peníze a za ty se jim snažili získat na nějakou dobu na začátek, kdy odejdou, zaplatit pronájem nějakého bytu nebo mají takové ty startovací byty, kde se něco učí, aby samostatně existovali. Já si myslím, že samozřejmě je to dobrý, je to lepší, než kdyby to nebylo, ale úplně to podle mě problém nevyřeší. To vyřeší právě masivní pěstounská péče.

Myslíte si, že se dokážou vrátit zpět do společnosti?

Kdybych si to nemyslel, tak bych nemohl dělat tuto práci. Šance není velká. Jedná se spíše o ojedinělé případy, rozhodně se to neděje masově.

Mají podporu od rodiny?

Obvykle ne, pokud vůbec o ně někdo z rodiny má pozitivní zájem, tak maximálně v tom smyslu, že jim občas dají nějaké peníze nebo oblečení.

Pokud se k Vám dostanou osoby hned po odchodu z dětského domova, mají realistické představy o své situaci? Proč?

Ne, jsou mladí, je jim 19 a chtějí si užívat života, to je to první, co chtějí. Že by měli nějak víc v sobě, že by měli budovat svůj život, že se musí snažit sehnat zaměstnání a najít si podnájem a udržet si ho, financovat to a najít si stabilního partnera a s ním zase nějakou dobu o něco usilovat a dát dohromady peníze, aby si něco potom pořídili vlastního, což u lidí 19 letých od rodin, ne, že by si nechtěli užívat života, ale někde vevnitř tohle mají, že musí postupovat životem, tak tohle nemají. Oni se chtějí bavit.

Mají realistickou představu o tom, kolik nájem stojí, kolik si mohou vydělat?

To je další věc. To získávají postupně, potom když narazí a zjistí, že to není tak snadný. Většinou netuší, že musí, když chtějí mít někde svoji garsonku nebo jedna plus jedna tady v Plzni, že je to bude stát minimálně 7000 měsíčně a že po nich ještě bude někdo chtít předem 15 až 20000 kaucí. To většinou netuší. Oni si řeknou, kde by vzali peníze na kauci, tak jdou na ubytovnu, tam na nich nikdo žádnou kauci nechce a na ubytovně se dělá co? Na ubytovně se hodně pije, hodně fetuje, všichni gambleři a málokdo chodí do práce, hodně se souloží a na budoucnost se nemyslí. Krade se tam a tak.

Jaké mají šance najít si ubytování?

Já bych neřekl, že šanci nemají, samozřejmě oni přichází do života a teď je třeba něčím vyučený, třeba jako zedník, tak by na trhu práce měl mít stejnou šanci jako ten vyučený zedník, který prožil svůj život v rodině. Jenže ten vyučený zedník, který prožil život v rodině, když práci získá, tak se snaží si práci udržet. To že si moc nerozumí s mistrem nebo nějakým parťákem ho od toho neodradí. Ale člověk z DD práci taky získá. On ji získá opakovaně, ale častěji, než o toho z rodiny, se u něj stane, že v té práci skončí, protože nemá takovou výdrž, protože to nemá za tak nezbytnou věc si tu práci udržet a samozřejmě, že ten mladý člověk, který z rodiny odchází, tak ví, že má v zádech rodinu a pokud o tu práci přijde nebo se mu něco nevydaří, tak se ještě na pár měsíců může vrátit domů nebo že ho tatínek s maminkou nějak finančně podpoří a to tenhle člověk z DD nemá a to si on uvědomí, že nemá kam zpátky jít a že se teď pohádal s mistrem, kašle mu na to a jde na ubytovnu, bude brát dávky a ono to nějak bude. Ono se to stane jednou, za půl

roku se to stane podruhé a teď tomu člověku není 19, je mu 24 a ta jeho životní dráha, za kterou vystřídal 5 zaměstnání, všude byl tři čtyři měsíce, mezitím byl tři čtyři měsíce na úřadu práce, nadělal si dluhy na mobilu, na nájmu někde nebo po kamarádech a už se veze.

Jsou mezi nimi takoví, kteří do práce ani nechtějí, ví předem, že budou na dávkách a to jim stačí?

Určitě a souvisí to obvykle s tím, že už z DD, a to je zajímavý, že si závislosti na drogách přinášejí z DD, že už tam někdy ve 14, 15, 16 letech začali brát drogy a v 18 nebo 19 odchází, tak už se těší na to, jak vypadnou z DD a budou moci fetovat naplno a nebude je nikdo omezovat, nebudou se muset schovávat a na to, že by měli jít do zaměstnání, na to moc nemyslí.

ÚPLNÝ PŘEPIS ROZHOVORU S UŽIVATELEM SLUŽEB DOMU NA PŮL CESTY

Když jsem odešel z dětského domova, tak jsem půl roku bydlel u přítelkyně, od ní pak jsem odešel a vyhledal si službu Dům na půl cesty. Předtím jsem byl na úřadě, kde mi vytiskli seznam ubytovacích zařízení a vybral si to zařízení, kde nyní jsem, protože jsem o něm už něco věděl z DD, kde jsem byl zařazený do projektu Krok do života, ale myslel jsem si, že tyto služby se mě netýkají. V tomto projektu nám lektorka vysvětlovala různé situace a řekla ke každé službě něco. Službu DD nepomohl zprostředkovat, zprostředkoval jsem si ji sám. Na pobyt v DD nevzpomínám v dobrém. Vychovatelé mě využívali ke starání se o mladší děti. Při odchodu mi ani nijak nepomohli, nenasměrovali mě, kde mám žádat o pomoc. Po dovršení 18 let se mě snažili co nejdříve propustit ze zařízení. Já si v té době bláhově myslel, že půjdu na úřad a oni mi hned jako klukovi z děcáku dají byt.

V DD, když jsem odcházel, ještě jsem neměl dokončený výuční list, protože jsem měl vysokou absenci, musel jsem si ukončení učiliště posunout. A dodělával jsem ho až v DPC, proto jsem od DD nedostal žádné peníze při odchodu. V té době jsem neměl žádné informace, ty jsem získal až na úřadě, kde jsem si vyřizoval dávky. V začátku mi finančně pomáhal bratr, pak jsem se obrátil s žádostí o pomoc na DPC.

O podnájmu jsem přemýšlel, tedy myslel jsem si, že mi ho úřad pomůže zprostředkovat. Protože jsem na to neměl peníze, protože jsem neměl zařízené sociální

dávky, tak jsem musel vyhledat nějakou službu. Po ukončení pobytu v DPC bych rád šel „do svého“. Pokud si najdu práci, myslím si, že si budu moci finančně zajistit bydlení. Nyní chodím na rekvalifikační kurz pracovníka v sociálních službách, poté bych chtěl najít práci v tomto oboru, v terénní službě, například poradenství pro rodiny.

Asi od 12 do 15 let jsem byl závislý na drogách a zanedbal školu, takže to začaly řešit úřady, které mě rovnou odebraly z rodiny. V diagnostickém ústavu jsem se musel se situací sám srovnat, ale DD jsem bral jako záchranu a domů jsem se již nechtěl vrátit, věděl jsem, že mi tam dobře nebude. Doma to nefungovalo, mojí matce by mě nevrátili a k otci nebo bratrovi jsem nechtěl. U nich bych to nezvládnul. Starší bratr byl také v DD, ale na“vlastní žádost“.

Většina dětí, které se mnou byly v DD, se pak vrátily k rodině.

Po odchodu z DPC bych si chtěl najít nějaký podnájem s přítelkyní, kdybychom spolu zůstali, pokud nezůstaneme, tak i sám.

ÚPLNÝ PŘEPIS ROZHOVORU S UŽIVATELEM SLUŽEB DOMU SV. FRANTIŠKA 1

Jak jste se dostal do DD?

Bydleli jsme na vesnici na Slovensku a našeho souseda zatkli policisté na 8 let, a když se vrátil domů, tak odkoupil všechny pozemky, které jsme měli. Měl jsem mladší dvě sestry a doma jsme neměli dostatečné podmínky, tak mě museli dát do DD. Nebylo to tam zlé, určitě mi rodiče chyběli, ale nedalo se říct, že by to bylo nějaké zanedbávání dětí. Zde mě naučili různým věcem – jak se chovat, chodil jsem zde do školy a podobně.

A když jste odešel z DD?

Já jsem tam byl od 4 asi 4,5 roku. Pak jsem se vrátil k rodičům. Bylo to na rodičích, kdy se postaví na vlastní nohy. Vnímám jsem, co se stalo, věděl jsem, na čem jsem a čekal jsem. Zůstal jsem u rodičů do 18, kdy jsem vystudoval střední školu na kuchaře. Poté jsem odešel do výcvikového tábora, kde se cvičí vojáci, ale když přišla ekonomická krize, propustili mě. Poté jsem se vrátil k rodičům a hledal si práci. Práci jsem našel přes agenturu, tam jsem pracoval 8 měsíců a bydlel na ubytovně. Agentura slíbila, že podepíše další smlouvu, ale nestalo se tak a museli jsme se vystěhovat i z ubytovny. Pak jsem se dostal do Plzně. A jsem zde už 3 roky. Zde mě okradl můj nejlepší kamarád o všechny

věci včetně dokladů a nyní jsem na mrtvém bodě. Chtěl bych se vrátit na Slovensko vyřídit doklady a vrátit se sem, protože zde mám jednoho syna v kojeneckém ústavě. A chci si najít práci ve stavebnictví a ubytování.

ÚPLNÝ PŘEPIS ROZHOVORU S UŽIVATELEM SLUŽEB DOMU SV. FRANTIŠKA 2

Já jsem prošel DD od 13 do 18 let a byl jsem zde, protože jsem utíkal z domova. Rodiče si mě během té doby chtěli vzít domů, ale byl jsem ve výchovném ústavu a utíkal jsem. Učil jsem se na kováře, ale školu jsem nedokončil. Já jsem to bral v DD jako domov, byl jsem tam v partě, nad ničím jsem nepřemýšlel, dělal lumpárny, na budoucnost jsem nemyslel. Po odchodu jsem si myslel, že nějak najdu podnájem v bytě. Z čeho to budu platit, jsem nepřemýšlel. Ještě z DD jsem znal takovou partu, které jsem se chytl a dostal ke krádežím. Pak jsem se dostal hned do vazby za krádeže a i za výtržnost a byl jsem ve vězení 18 měsíců a pak jsem měl další trestnou činnost a byl jsem další roky ve vězení. Protože jsem byla závislý na drogách, z vězení jsem šel do terapeutické komunity a do následné péče, kde jsem byl ubytovaný a dostal jsem zde i práci. Tam to bylo dobré, tam jsem fungoval, ale když jsem měl končit, jít na ubytovnu, tak jsem to nezvládl a skončil u drog zase.

Nyní je mi 38 let a plánuju odvykací léčbu, protože jsem závislý na drogách, ke kterým jsem se dostal přes známé. Pak bych chtěl si najít ubytování a práci.

DOTAZNÍK PRO DĚTSKÝ DOMOV

Kolik mladých lidí každý rok opouští dětský domov?

Mezi 0 až 5 je to hodně pohyblivé číslo!

Víte, kam odcházejí z dětského domova (do podnájmu, zpět k rodině, do domu na půl cesty,...)? Jak je to procentně?

60% zpět do svých biologických rodin, 20% do azylových domů, 20%, 10%nevíme

Víte, kde po odchodu z dětského domova chtějí hledat bydlení?

Úřady, kamarádi, příbuzní, neziskové organizace.

Myslíte si, že ví, z čeho budou bydlení platit?

Ano, je s nimi o tom stále hovořeno.

Snažíte se je nějak konkrétně připravit na odchod z dětského domova? A jak?

Jsou zařazeni do projektů, osobní pohovory, stáže, ale hlavně samostatně žijí v garsonkách a připravují se na samostatný život

Pomáháte jim nějak najít si bydlení? A jak?

Ano, osobní návštěvy na úřadech a v azylových domech!

Myslíte si, že jsou připraveni postavit se na vlastní nohy?

Jak kdo?

Myslíte si, že mají realistickou představu o své situaci?

Nemají, ale to platí všeobecně o lidech v tomto věku!

Myslíte si, že ví, kam se obrátit s žádostí o pomoc?

Ano ví!

Máte nějaké informace o dětech, když odejdou z dětského domova?

Víte co s nimi jak je? Můžete shrnout?

Ano, o většině máme, hlásí se k nám sami, nebo přes sociální sítě!